ITE
KAAKOSSA

Маанепкі

ITE KAAKOSSA

Nykykansantaiteen vuosikirja 9

Ensio Tuppurainen, *Jätkän taulutalo*.
Kuva: Veli Granö

SISÄLLYS

MINNA HAVERI: ITE-ASENNETTA ETSIMÄSSÄ 6

I ITE-TAITEEN LÄHILAJEJA

VEIKKO HALMETOJA: ITE-TAITEESEEN RINNASTUVAT NYKYTAITEILIJAT 12

Veikko Halmetoja: TAPANI KOKKO MYÖNTÄÄ VAIKUTTEET 16

MINNA TUUVA: ITEOPPINUT AMMATTILAINEN ATTE PAJU 18

MINNA HAVERI: NEULEGRAFFITI – ITE-TAITEEN KAUPUNKILAISSERKKU 20

MIIA COLLANUS: DIY JA ITE 26

MINNA TUUVA: ESTOTTOMAT –
TAITEILIJAPARI MARJA ESTOLA JA HANNU LESKINEN-ESTOLA 30

JOHANNA VÄKEVÄINEN: ELÄMÄNTAPANA VANHAT AUTOT 32

VELI GRANÖ: SUOLASIROTTIMIA JA KIVIKIRVEITÄ 37

II ITE-KOHTAISTA AJASSA

RAIJA KALLIOINEN: LUOVUUS JA TAIDE ON JOKAISEN OIKEUS 42

MINNA TUUVA: VEIJO RÖNKKÖSEN ITSE TEHTY PARATIISI 48

OSALLISTU ITE-YMPÄRISTÖJEN SUOJELUUN! 56

V. A. HEIKKINEN: UUDEN SUKUPOLVEN KAMELEONTTIMATKAILIJAT 58

MINNA TUUVA: SEIJA AHTIAISEN SUOJAISA PATSASPIHA 62

III KOHTAAMISIA KAAKOSSA

VELI GRANÖ: ENSIO TUPPURAINEN –
JÄTKÄN PROTESTI VAIHTUI KIITOKSEEN 66

ERKKI PIRTOLA: ERKKI-ITE KUVAUSMATKALLA KAAKOSSA 74

- NAVETTATAIDETTA SYLVI HAUHIAN TAPAAN 77
- ERSSO AHLSTED JA TEKNONALLE 78
- KANAVA-ITE MIKKO TASKINEN 80
- TED DOTY – CLINTON-HYMYÄ HUULEEN 82
- LEO VENÄLÄISEN PUUKUVAT 84
- SEPPO LAATUSEN PIHKAHOVI 86
- HEIKKI KYLLIÄISEN HIMMELITAIVAS 88

MINNA HAVERI: ARVAA MITÄ! 90

MIKKO TOIVIAINEN: MIES TAITEENSA TAKANA –
MUISTOISSA VEIJO RÖNKKÖNEN 96

ITSE TEHDYN ELÄMÄN TYÖMIEHET KAAKON KULMILLA –
ITE-KAAKOSSA MATRIKKELI 102

ITE
ITSE TEHTY ELÄMÄ

· TOIMITTANUT: Minna Haveri · ITE kaakossa, Nykykansantaiteen vuosikirja 9 · Maahenki Oy
· TOIMITUSKUNTA: Minna Haveri, Minna Tuuva, Raija Kallioinen, Liisa Heikkilä-Palo
· TAITTO: Kimmo Heikkilä
· © Kirjoittajat, valokuvaajat ja Maahenki Oy
· ISBN 978-952-5870-97-8 · Maahenki Oy, Helsinki 2013
· PAINOPAIKKA: Saarijärven Offset Oy

MAASEUDUN SIVISTYSLIITTO
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
maaseuturahasto

MINNA HAVERI

ITE-ASENNETTA ETSIMÄSSÄ

Ensimmäisessä ITE-vuosikirjassa yksitoista vuotta sitten pohdittiin ITE-taiteen rajoja ja paikkaa erilaisten tekemisen kulttuureiden risteyksessä. Sittemmin on tullut moneen kertaan todettua, että ITE-toimintaan eivät tiukat käsiterajaukset istu, vaan ITE-taide on parempi pitää avoimena erilaisille mahdollisuuksille ja arjen visuaaliselle rikkaudelle. Tiukka määrittely sitoisi ITE-taiteen tähän hetkeen ja hetken kuluttua menneisyyteen. Me ITE-toimijat toivomme ITE-taiteelle elinvoimaa, uudistumiskykyä ja pitkää ikää.

Mitä ITE-taide sitten on ja mitä se ei ole? ITE-taide tulee sanoista "itse tehty elämä". Siinä ovat tämän taidemuodon alkujuuri ja ydin; itse tekeminen ja elämä sekä näiden kahden yhteen kietoutuminen. Kun arki, kuvallinen luovuus ja elämäntapa yhdistyvät, syntyy ITE-taidetta. ITE-taiteen olemusta ei saakaan lähteä etsimään valmiista teoksista, sillä tämän taidemuodon sykähdyttävyys lähtee tekijänsä asenteesta. Siitä, että hänellä on tekevät kädet ja intoa tarttua toimeen – halua käyttää omia kykyjään ja mahdollisuuksiaan luovasti ja tehdä taiteellisesta itseilmaisusta omaa elämää rikastava sisältö.

ITE-taide on tavallisten ihmisten epätavallista taidetta. Silloin kun kollektiivisesta kansankulttuurista nousee jotain yksilöllistä ja näyttävää, kyse voi olla ITE-taiteesta. Koulutuksesta riippumatta taiteen avulla voi tulla huomatuksi ja tehdä elämäänsä sekä ajatuksiaan näkyviksi. Luovan tekemisen kautta ihminen voi hyödyntää ja esitellä taitojaan ja samalla ilahduttaa omaa yhteisöään.

ITE-taide usein pohjaa arkisten ja työhön liittyvien taitojen ja tekniikoiden soveltamiseen taideilmaisussa. Kun nämä kansantaiteen pohjana olevat taidot ja työtavat muuttuvat, muuttuu tietysti taidekin. Uusi aika puhaltaa uutta henkeä vanhoihin traditioihin. Internet on käsityön saralla mullistanut kansanomaisen oppimisen. Nyt neulemalleja enää opita äidiltä tyttärelle ja puusalvoksia isältä pojalle, vaan oppi löytyy yhä useammin nettipalstalta. Myös kansankulttuurille ominainen yhteisöllisyys toteutuu paikallisuuden ja yhdessäolon sijasta samanmielisten nettiyhteisöissä, jotka eivät ole riippuvaisia osallistujiensa maantieteellisestä etäisyydestä. Netti ja uudet tekemiskulttuurit antavat myös kansanestetiikalle luvan ja mahdollisuuden varioida. Ehkä todellinen taiteen vapaus ja tasaarvo löytyykin netistä, sillä siellä ei ole luutuneita traditioita ja portinvartijoita.

Tänä päivänä puhutaan paljon leppoistamisesta ja pehmeiden arvojen paluusta. Toisaalta selkeänä trendinä on kädentaitojen nouseva arvostus ja palaaminen toimeliaisuutta ja taitavuutta korostavaan kätevyyden kulttuuriin. Tässä liikkeessä muovautuu ja uusiintuu myös ITE-taide. Nyt käsillä olevassa ITE kaakossa -vuosikirjassa esitelläänkin kaakon kulmilta löytyneen ITE-taiteen rinnalla ITE-asennetta edustavia lähilajeja DIY-käsityöstä esinekokoelmiin ja vanhojen autojen kunnostukseen.

Ersso Ahlstedin muovigorilla.
Kuva: Kimmo Heikkilä

ITE-TOIMIJOILTA ON ITE KAAKOSSA -KARTOITUKSEN YHTEYDESSÄ USEIN KYSYTTY: "MITEN TUNNISTAA ITE-TAITEILIJAN?" TYHJENTÄVÄÄ VASTAUSTA ON MAHDOTONTA ANTAA, MUTTA TÄSSÄ LISTATTUNA MUUTAMIA YLEISIÄ TUNTOMERKKEJÄ, JOIDEN POHJALTA VOI ITE-TAITEILIJAN TUNNISTAA, JOKO ITSESSÄÄN TAI NAAPURISSAAN.

ITE-taiteilija:

- tekee taidetta itseoppineesti eli ilman kirjojen tai kurssien ohjausta
- kokee taiteen tekemisen keskeiseksi elämän sisällöksi ja elämäntavaksi
- tähtää käyttökelpoisuuden sijasta "näyttökelpoisuuteen"
- poikkeaa totutusta ja yllättää yksilöllisyydellään

Heikki Kylliäisen *Himmelitaivas* löytyi JTE kaakossa -kartoituksessa.
Kuva: Kimmo Heikkilä

Yksityiskohta Martti Kainulaisen mosaiikkitaulusta.
Kuva: Pentti Potkonen

I ITE-TAITEEN LÄHILAJEJA

ITE-taiteesta on vuosien myötä tullut tunnettu ja tunnustettu taidemuoto. Kun ammattitaiteilijoiden teoksissa näkyy vaikutteita ITE-taiteesta, kyse voi olla tietoisista tyylilainoista tai puhtaasta hengenheimolaisuudesta. On monia tekemisen lajeja, joissa elää ja kukoistaa ITE-asenne, vaikkei tekemisen tuloksena synnykään varsinaista ITE-taidetta. Käsityöt, vanhat autot tai esinekokoelmat voivat tarjota kanavan itseilmaisuun ja tulla itse tehdyn elämän sisällöksi.

Teksti: VEIKKO HALMETOJA

ITE-TAITEESEEN RINNASTUVAT NYKYTAITEILIJAT

Viime vuosina suomalaiseen nykytaiteeseen on ilmestynyt tekijöitä, jotka ammentavat vaikutteita kuvalliseen ilmaisuunsa ITE-taiteesta. Kiinnostus ITE-taidetta kohtaan on kasvanut samaa tahtia kuin se on tullut näkyväksi osaksi kuvataiteen laajaa kenttää.

Taide, joka on aiemmin ollut näkymättömissä, joka on piilotellut maaseudulla ja korpikylissä, on löydetty. Se on asetettu esille, sitä on tutkittu ja kerätty. ITE-taide ei ole enää piilossa. Se vaikuttaa väkisinkin taideyleisön kokemuksiin ja sitä kautta käsityksiin kuvataiteen esteettisistä konventioista. On joukko nykytaiteilijoita, joiden teosten visuaalista kieltä katsotaan ja tulkitaan usein siten, että se rinnastetaan ITE-taiteeseen. Tässä artikkelissa käsitellään muutamaa tällaista taiteilijaa. Pohditaan, mitä yhteistä heidän teoksissaan on ITE-taiteen kanssa, missä määrin niitä voidaan arvioida ja esittää yhdessä. Vaikka ITE-taide onkin osa nykytaidetta, tässä artikkelissa puhutaan selkeyden vuoksi erikseen ITE- ja nykytaiteesta siten, että nykytaiteella tarkoitetaan nimenomaan koulutettujen ammattitaiteilijoiden tekemiä teoksia ja ITE-taiteella suomalaista nykykansantaidetta.

ITE-taiteen kenttä on monipuolinen ja tekijöitä on niin erilaisia, että nykytaiteesta löytyisi vertailukohtia paljon. On tarkoituksenmukaista käsitellä nykytaiteilijoita, joiden tekemisen tavoissa ja teoksissa on selvästi joitain ITE-taiteelle tyypillisiä piirteitä. Tällaisia yleiseen tietoisuuteen nousseita tekijöitä ovat Tapani Kokko, Jasmin Anoschkin, Tuija Teiska ja Maria Stereo. Lastenkirjailijana paremmin tunnettu Outi Markkanen on myös kuvataiteilija, jonka tuotannossa on paljon samaa kuin ITE-taiteilijoiden teoksissa.

KARNEVALISTINEN TAPANI KOKKO

Tapani Kokko on suomalaisen puunveistotaiteen karnevalisoija. Hän on heittänyt puumateriaalin tyylikkyysodotukset romukoppaan ja irrottelee rennosti. Hän ei jätä jälkeensä kaunista puupintaa vaan rujoa veistojälkeä, jota värittelee tarpeen mukaan. Hänen aiheensa kumpuavat poikakulttuurista. Hän näyttää poikien leikit aina seksuaalisesta heräämisestä roolivaatimusten kyseenalaistamiseen asti. Hän paljastaa haavoittuvuuden leikkien taustalla mutta nauraa samalla sille vakavuudelle, jolla aikuistumiseen suhtaudutaan. Colin Rhodesin kirjassa *Toinen taide* eritellään lasten tekemän taiteen ja outsider-taiteen eroja. Yksi selkeä ero on seksuaalisuuden käsittely; seksuaalisuudella on merkittävä rooli monien outsider-taiteilijoiden teoksissa.

Kokon piirrosjälki muistuttaa lasten tapaa piirtää. Myös kolmiulotteisissa veistoksissa hahmojen olemus on lainaa lasten piirroksista. Teoksissa on sama ristiriita kuin niillä outsider-taiteilijoilla, joiden estetiikka on sukua lasten tekemälle taiteelle mutta joiden sisältö on vahvasti seksuaalista. Kokon teosten seksuaalisuus on leikkisää ja lempeää, vaikka taustalta voi lukea tummempia sävyjä. Kokon tapa käsitellä teoksissaan naisia ja tyttöjä on vahvasti sukua suomalaisen ITE-taiteen naiskuvalle. Se nostaa naiset jalustalle, mutta tavalla, josta puuttuu kaupallisen median esineellistävä katse.

VILPITÖN JASMIN ANOSCHKIN

Jasmin Anoschkin tunnetaan sekä kuvanveistäjänä että maalarina. Hän käyttää kahta erilaista ilmaisuvälinettä tasaisen varmasti ja on onnistunut löytämään oman tunnistettavan kädenjälkensä molemmissa. Maalarina hän on konventiotietoinen ekspressionisti, jonka vaikutteet tulevat selvästi länsimaisesta maalaustaiteesta. Sen sijaan kuvanveistäjänä hän on sukua ITE-taiteilijoille.

Hänen veistoksensa ovat vilpittömiä ja hauskoja. Ne puhuvat suoraan ja kaartelematta. Teokset ovat paljaita, niiden iholle pääsee heti. Hän laskee teoksensa maailmalle niin tuoreina, että ne välittävät tunnetta taiteilijan läsnäolosta. Anoschkin ei viljele ironiaa eikä rakenna monimutkaisia viittaussuhteita. Hänen teoksensa synnyttävät usein ihastumiskokemuksen jo ensimmäisen kohtaamisen jälkeen, samalla vilpittömällä tavalla kuin monien ITE-taiteilijoiden veistokset.

Anoschkin käyttää materiaalina sekä puuta että keramiikkaa. Hän yhdistelee teoksiinsa ITE-taiteilijoiden tapaan readymade-henkisiä elementtejä. Valmisesineet ovat osa veistoksia mutta esittävät lähes aina vain itseään. Näin ne toimivat sisällöllisinä lavasteina. Humoristiset veistokset kuvaavat useimmiten erilaisia satuhahmoja. Niissä on sarjakuvamaisuutta ja lastenkirjojen kepeää visuaalisuutta. Anoschkin käsittelee veistokset tavalla, jota vielä vähän aikaa sitten olisi pidetty miltei sopimattomana taidekontekstissa.

Maria Stereo

HUMORISTINEN MARIA STEREO

Maria Stereo tekee taidetta niin askartelusta kuin teinien idolipiirtämisestä. Idolipiirrokset muistuttavat lehtien nuorisopalstoja ja päiväkirjoja. Niissä on vilpitöntä näköisyyden tavoittelua tavalla, joka unohtaa klassisen piirtämisen taidon kokonaan. Piirroksissa on samaa henkeä kuin monilla kehitysvammaisilla taiteilijoilla.

Kuvaveistäjänä Stereo on hylännyt täysin klassiset veistotekniikat. Ilman ryppyotsaisuutta hän käyttää materiaalina aivan mitä tahansa. Tavoitteena tuntuu olevan mahdollisimman välitön kontakti katsojiin, joiden on tarkoitus saada kiinni Stereon oivalluksesta heti.

Askartelu-sana pitää sisällään paljon sellaisia merkityksiä, jotka ovat nykytaiteen parissa edelleen negatiivisia. ITE-taiteessa askartelu on yksi vakiintunut tapa tehdä teoksia. Stereo hyödyntää askartelua humoristisesti eikä taivu mihinkään sääntöihin. Aiheeksi kelpaavat esimerkiksi käkikellot, esineet, joissa luonto on kirjaimellisesti kahlittu ja joiden estetiikka on pääsääntöisesti koettu kitschiksi. Materiaalit vaihtelevat laidasta laitaan mutta sisältävät ITE-taiteen tavoin paljon kierrätyshenkistä tavaraa. Tekniikat ovat askartelusta ja koristekäsitöistä tuttuja.

Tuija Teiska

ARVOITUKSELLINEN TUIJA TEISKA

Tuija Teiska tunnetaan suurikokoisista matonkudeveistoksista. Veistokset esittävät pääasiassa ihmisiä tai ihmisen kaltaisia hahmoja. Niiden runkoon on kätketty erilaisia täytteitä sen mukaan, mitä on ollut saatavilla. Ulkokuori on solmittua kirjavaa matonkudetta.

Teokset kytkeytyvät perheteeman ympärille, ja niiden tekemisessä on ollut perhe mukana. Alun perin matonkuteet olivat isoäidin, nyt ne ovat äidin repimiä. Matonkuteet ovat suomalaisille naisten käsityöperinteestä tuttu materiaali, joka antaa teoksiin turvallisen lämmön. Ristiriita on suuri, kun hahmojen kompleksinen ja jopa irvokas maailmaa avautuu tarkemmin. Teiskan lähtökohta on suomalaisen ITE-taiteen sijasta pikemminkin kansainvälisessä outsider-taiteessa. Hän tavoittaa tekemisessään samanlaisen neuroottisen tunnelman, joka on usein läsnä outsider-taiteilijoiden teoksissa.

Matonkudeveistosten rinnalla Teiska tekee harmaita villalankateoksia. Ne ovat kooltaan pienempiä ja yleisilmeeltään rauhallisempia. Ne ovat syöneet sisäänsä yhtä erikoisia täytteitä kuin isommat sisarensa, ja myös niiden lähempi tarkastelu näyttää ne hurjina ja arvoituksellisina.

Teiskan teoksissa klassinen veistotaiteen muotokieli jää taka-alalle, ja teoksille on usein olennaista niiden installointi tilaan. Niistä muodostuu suuria painostavia kokonaisuuksia, jotka ovat sukua ITE-taiteen toisteiselle ilmaisulle, kuten esimerkiksi Veijo Rönkkösen *Joogatarhalle*.

LEMPEÄ OUTI MARKKANEN

Outi Markkanen tekee koosteveistoksia, joissa kierrätysmateriaalit muuttuvat oivaltaviksi kommenteiksi nykymaailmasta. Hänen kommenttinsa ovat kuitenkin lempeitä ja ihmisiin armollisesti suhtautuvia. Teosten sisällössä on vain vähän huumoria, sillä pääosin niiden ilme on vakava. Esteettisesti koosteet saattavat olla hyvinkin hauskoja.

Markkasen teoksissa on vanhaa kunnioittava sävy. Hän antaa esineille uuden elämän ja muuttaa niiden käyttötarkoitusta tavalla, joka muistuttaa sanaleikkejä. Markkasen toinen ammatti lastenkirjojen tekijänä näkyy teosten naiivissa aitoudessa. Naivisti Markkanen ei kuitenkaan ole, sen verran abstraktilla tasolla teoskuvaelmissa liikutaan.

Useiden ITE-taiteilijoiden tapaan Markkanen korostaa koosteveistosten sisältöä eikä teknistä toteutusta. Esineet on usein liitetty toisiinsa tarkoituksellisenkin kömpelösti. Teoksen rakentaminen on näkyvillä, sitä ei ole häivytetty, vaan se on olennainen osa estetiikkaa. Puuveistoksissaan Markkanen kunnioittaa vanhaa puunveistotaitoa. Hän kerää vanhojen kauniiden esineiden puuosia ja käyttää ne uudestaan lempeästi tuunattuina.

VAIKUTTEIDEN LÄHTEET

Nykytaiteilijat, jotka rinnastetaan ITE-taiteeseen, ovat saaneet tietoisiakin vaikutteita taidemaailman ulkopuolelta tulleilta tekijöiltä. Usein vaikutteet otetaan kuitenkin kauempaa kuin suomalaisesta nykykansantaiteesta. Kansainvälisen outsider-taiteen vaikutteetkaan eivät usein ole suoria vaan saattavat kiertää muiden ammattitaiteilijoiden kautta.

Vaikka ammattitaiteilijoilla on itseoppineita laajempi taiteen kentän, taidehistorian ja taiteen tekemisen tapojen tuntemus, on visuaalinen kasvuympäristö ollut usein samankaltainen. Taiteilijat, koulutustaustastaan riippumatta, ammentavat samasta kulttuuriympäristöstä. Ja materiaalit ovat usein niitä tuttuja ja luontevia, arkisiakin.

Loppujen lopuksi suomalaista ITE-taidetta on luontevaa katsoa nimenomaan osana nykytaidetta, nykytaiteilijoiden rinnalla, aivan samoin kuin näitä ITE-taiteesta ammentavia nykytaiteilijoita.

Outi Markkanen
Kuva: Ismo Hannula

Kuva: Jussi Tiainen

Teksti: VEIKKO HALMETOJA

TAPANI KOKKO MYÖNTÄÄ VAIKUTTEET

Kuva: Marko Mäkinen

Orimattilassa asuva Tapani Kokko työskentelee latomaisessa työhuoneessa, jossa on samanaikaisesti kesken lukuisia teoksia. Tilassa on läsnä eri työvaiheet roisista veistämisestä veistojäljen viimeistelyyn sekä pinnan maalaamiseen ja värittämiseen. Kokko myös koristelee teoksia metalliniiteillä ja -palasilla.

Pohjoisesta periytyvä ITE-taide on vahvasti läsnä Kokon työskentelyssä. Näkyvin yhdistävä tekijä on tekniikka: Kokko työstää teoksia moottorisahalla, joka on myös ITE-taiteen yleisimpiä työkaluja. Niin sanottu karhuveistäminen on hänelle tuttua jo kotiseudulta Pudasjärveltä. Kokko tutustui sekä ITE-taiteeseen että taiteilijaelämään jo ennen opiskeluaan Kuvataideakatemiassa. Hän ystävystyi jo lapsena Kari Tykkyläisen kanssa ostettuaan Rovaniemeltä käytetyt rummut ja pyydettyään Tykkyläistä opettamaan niiden soittoa.

Tykkyläinen on Kankaanpään taidekoulusta valmistunut kuvataiteilija, joka nykyään tunnetaan erityisesti hurjasta määrästä absurdeja nettivideoita. Tykkyläinen on pitänyt myös useita karhunveistokursseja. ”Ymmärsin, että on tällainenkin tapa elää, kuvataiteilijan elämä. Tykkyläinen on ykköstyyppi!” summaa Kokko.

Hakutyöt Kuvataideakatemiaan Kokko veisti moottorisahalla. Hän pääsi ensi yrittämällä sisään, ja hakutyöt, suuret puutoteemit, koristavat yhä hänen kotitalonsa pihapiiriä. Moottorisaha säilyi Kokon työvälineenä koko Kuvataideakatemiassa opiskelun ajan. Hänen opiskellessaan 1990-luvulla Akatemialla oli valtavat tilat Herttoniemessä. Opettajista Kokko nostaa esiin erityisesti Kain Tapperin ja Radoslaw Grytan. ”He antoivat minun työskennellä eivätkä yrittäneet vääntää minua johonkin muottiin”, Kokko kertoo. Myös Tapperin teokset inspiroivat häntä, ja niiden kautta heräsi kiinnostus reliefien tekemiseen.

”ITE-taide jäi silti vähän syrjään lähtiessäni Pudasjärveltä Akatemiaan, vaikka olen aina ollut siitä kiinnostunut. Nykyään olen löytänyt sen uudestaan ja innostunut. Kun näin ensimmäistä kertaa Alberto Giacomettin, Henry Mooren ja Richard Deaconin veistoksia luonnossa olin aivan, että ’wow mahtavia töitä!’ Nyt sama elämys tulee ITE-taiteesta.”

Kuvanveiston laitoksella opetettiin nimenomaan veistoa. Veistoksia ei maalattu vaan patinoitiin. Tapperin värit olivat harmaa ja musta, eikä puuveistosta kuulunut maalata. ”Koulun jälkeen otin selvää maaleista ja väreistä, rohkeus on kasvanut koko ajan. Onneksi kukaan ei alussa lytännyt, sellaisesta olisin saattanut säikähtää. Nyt olen tehnyt jo niin pitkään, etteivät sanomiset vaikuta.” Erityisen paljon väriä on reliefeissä, jotka hän tekee kertopuulevyille. Hän ruuvaa palasia yhteen ja sekoittaa monia tekniikoita. Teokset ovat yksityiskohdiltaan rikkaita ja estetiikaltaan kuin kuvakudoksia.

Kokon kiinnostus ei rajaudu kotimaiseen ITE-taiteeseen, vaan kansantaide ja nykykansantaide eri puolilta maailmaa inspiroivat häntä. ”Olin aina ollut enemmän kiinnostunut nimenomaan suomalaisesta ITE-taiteesta. Tutustuttuani Liisaan [Heikkilä-Palo] olen löytänyt myös kansainvälisen outsider-taiteen.”

Kokko ei ole koskaan käynyt Meksikossa, mutta hänen teoksissaan on selviä esteettisiä ja sisällöllisiä yhtäläisyyksiä meksikolaiseen kansantaiteeseen. Lisäksi hän hyödyntää rakenteellisia asioita, kuten erilaisista alttareista lainattuja katoksia, laatikkoja ja kaappeja. ”Itävallassa näin Jeesus-figuureita ulkona katoksen alla, sittemmin olen käyttänyt katoksia paljon.”

Kokko on tehnyt paljon töitä Maaseudun Sivistysliiton kanssa. ”Keravan taidemuseossa esillä ollut Puumorsian-näyttely oli ensimmäinen kerta, kun olin samassa näyttelyssä ITE-ukkojen kanssa.” Hän on tilauksesta korjannut muun muassa Viljo Luokkasen pelimanniveistoksia. Keravan näyttelyä rakennettaessa hän pääsi myös käymään tekijöiden luona, kun nouti teoksia. ”Luokkanen on taitava. Hänen tekniikkansa on hyvä ja teokset ovat hengeltään valokuvantarkkoja. Väinö Oja on reippaampi. Hän voi laittaa vanhat kengätkin teoksiinsa.” Kokko kuvailee molempia tekijöitä vanhankansan ihmisiksi, jotka käyttävät kaiken hyväksi eivätkä päästä mitään hukkaan. ”Tykkään erityisesti Väinö Ojan rennosta veistotyylistä. Oja on ykkösiä tässä maassa, hän on lahjakas ja hänestä olisi tullut myös hieno ammattitaiteilija, jos se olisi tässä maailmassa ollut mahdollista.”

Ammattilaiskollegojaan Kokko luonnehtii yhtä varovasti kuin ITE-taiteilijoita. ”Koen sukulaisuutta Jasmin Anoschkinin kanssa. Hän työskentelee samoilla tekniikoilla kuin minä. Tuija Teiskassa näkyy pitkäjänteisyys, hänen teoksissaan on valtava työmäärä.”

ITE-taiteilijoiden käyttämät tekniikat kiinnostavat Kokkoa.” Kaikkea mitä näkee ja kokee voi teoksissaan hyödyntää. Mutta pitää muistaa, että ITE-taiteessa on hyviä ja huonoja teoksia niin kuin kaikessa kuvataiteessa.” Kokon mielestä osa kuvataideväestä ei arvosta ITE-taidetta vaan marginalisoi sen perämetsissä tapahtuvaksi peräkammarinpoikien puuhasteluksi. ”Minusta taiteen merkitys ei ole olla sijoituskohde. Se, että ollaan irti taidebisneksestä ja haetaan muita merkityksiä, toteutuu parhaiten juuri ITE-taiteessa”, Kokko sanoo.

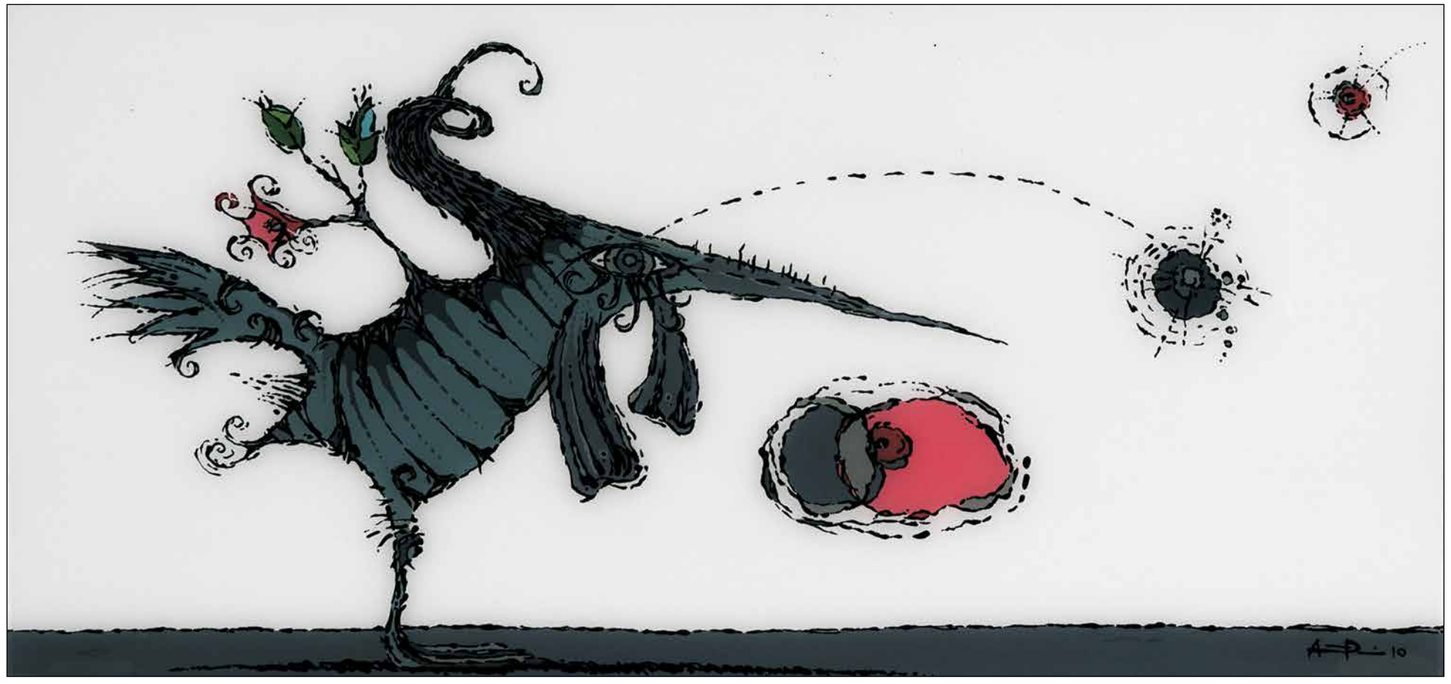

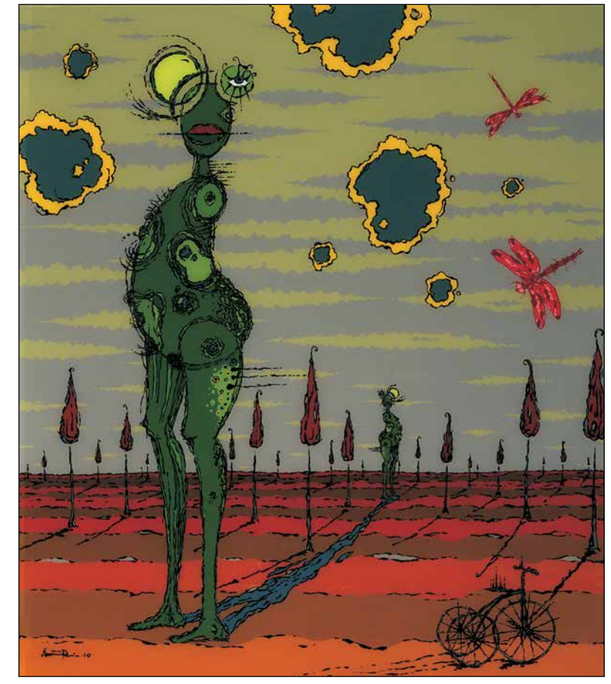

Penelope Struz, Kolmipyörädraama, Fuusiojazzin olemus
Kuvat: Mauri Roimola

Teksti: MINNA TUUVA

ITEoppinut ammattilainen Atte Paju

Vuonna 1965 syntynyt Atte Paju edustaa ”nuorisoITEä” eli esimerkkiä siitä, miten itseoppineisuus voi muuttua ammatiksi. Paju elättää perheensä yksityisyrittäjänä, sillä hän pyörittää Lappeenrannassa Painoniekka-paitapainoa. Paju on aidon ITE-perinteen mukaan aina ollut kiinnostunut taiteesta ja käsillä tekemisestä, grafiikan tekoa hän on harrastanutkin. Lapsuudessa ihailun kohteena olivat tädin maalaukset. Oma piirustusnumero koulussa oli aina 9 tai 10.

Omanlaisensa taiteen teon Paju aloitti vuonna 2005 – itse kehittämällään tekniikalla. Hän maalaa teoksensa läpinäkyvän akryylilevyn ”takapuolelle” huonekalumaaleilla. Ensin syntyvät ääriviivat ja sen jälkeen värit yksi kerrallaan, käänteisessä järjestyksessä. Paju sai ajatuksen tekniikkaan silkkipainajan työstään. Hän huomasi, että voi maalata taulujakin yksi väri kerrallaan ja peittää lisää vähitellen, kuten silkkipainossa.

Pajun teokset alkavat aiheen luonnostelusta ja piirtelemisestä, vapaata tajunnanvirtaa soudellen. Syksyisin kun silkkipainoyrityksessä on hiljaisempaa, Paju maalaa työpaikkansa alakerrassa kuunnellen samalla monenlaista musiikkia: progea, fuusiojazzia, postrockia, vanhaa folkia, konemusiikkia ja soulia. Yrityksessään Paju tekee tilaustöitä asiakkaiden toiveiden mukaisesti, joten maalaukset ovat oman luovuuden henkireikä. Paju kutsuu tyyliään naiiviksi surrealismiksi. Inspiraatio voi tulla missä ja mistä vain, joten hän pitää aina mukanaan muistivihkoa ideoiden tallentamiseen. Kuten ITE-taiteilijat yleensäkin, Paju saa aiheet ”omasta päästään.”

Paju ei halua kertoa erityisiä tarinoita teoksillaan, jopa nimiä on vaikea keksiä. Se näkyy, mitä kuvassa on. Hän pitää Salvador Dalista, Max Ernstistä, Andy Warholista, Roy Lichtensteinista ja Kalervo Palsasta. Näiden mestareiden vaikutteita voi halutessaan löytää hänen töistään.

Paju on kiinnostunut ”rumuuden kauneudesta”, ja töissä on huumoria ”groteskeista” aiheista huolimatta. Teoksissa on myös paljon sarjakuvamaisuutta. Musiikki ja elokuvat, eli populaarikulttuurinkuvasto, jonka keskellä Paju on elänyt, tekee hänen teoksistaan hyvin tutun oloisia, ainakin saman sukupolven ihmiselle.

Pajun maalauksia on ollut esillä viime vuosina Imatran kylpylässä KUTKA-projektin yhteydessä ja Ajantappajat -taiteilijaryhmän näyttelyssä Mäntyharjulla. Tammikuussa 2013 Pajun maalauksia oli esillä yksityisnäyttelyssä Lappeenrantalaisessa HOI SIE -galleriassa. Näyttely toimi osana Pajun kuva-artesaanin näyttötutkintoa Pekka Halosen akatemiaan. Paju sai oikeuden suorittaa näyttötutkinto suoraan ilman opetukseen osallistumista, joten häntä voi siis hyvällä syyllä kutsua ITEoppineeksi kuvataiteen ammattilaiseksi.

Kuva: MINNA TUUVA

Elina Arpiainen, knitsea.blogspot.fi

Teksti: MINNA HAVERI

NEULEGRAFFITI

ITE-taiteen kaupunkilaisserkku

Graffitit saattavat herättää mielikuvan luvattomiin tekoihin liittyvästä vaarasta ja anarkistisesta toiminnasta. Töhryistä. Uudessa urbaanissa katutaiteessa voi kuitenkin jättää jälkensä ympäristöön ilman tusseja, spraypurkkeja, tarroja ja julisteita. Kasvi-istutuksin tai kaupunkilikaa pois pesemällä toteutettu ympäristön personointi ei pelota ketään. Yhtä vähän säikäyttää neulottu tai virkattu graffiti. Nämä uudet katutaiteen muodot lisäävät ympäristön viihtyisyyttä ja tekevät siitä turvallisemman tuntuisen, pehmeämmän.

Julkisessa kaupunkitilassa olevaa taidetta voidaan kutsua urbaaniksi taiteeksi eli *kaupunkitaiteeksi, guerilla-taiteeksi* tai *katutaiteeksi*. Katutaide-käsitettä käytetään yleisesti kuvaamaan tilaamatta tehtyjä ja ei-ammattimaisesti tuotettuja visuaalisia merkkejä ja teoksia julkisessa kaupunkitilassa. Kyseessä on siis ITE-taiteen kaupunkilaisserkku. Lewisohnin (2009) mukaan katutaiteessa on kysymys yleisön ja tekijän välisestä kanssakäymisestä ja ihmisjoukkojen kiinnostuksen tavoittelusta, graffititaide puolestaan on perinteisesti keskittynyt graffitintekijöiden ja jengien väliseen vuorovaikutukseen. Katutaiteen juuret ovat kuitenkin graffiteissa.

Maalatut graffitit ovat kiistatta osa kaupunkikulttuuria. Silti niihin sisältyy ristiriitaisia piirteitä. Osa näkee graffitit julkista tilaa piristävänä kaupunkitaiteena, osalle ne ovat epätoivottuja töhryjä. Viime aikoina myönteistä huomiota ovat herättäneet erityisesti sellaiset katutaiteen muodot, jotka pyrkivät viestimään ja lisäämään ympäristön kiinnostavuutta jättämättä kaupunkitilaan pysyviä merkkejä. Tällaisia kaupunkitaiteen muotoja ovat esimerkiksi sissipuutarhurointi (eng. guerilla gardening) sekä pesu- (eng. reverse graffiti) ja neulegraffitit. Näissä 2000-luvulla suosiota saavuttaneissa urbaaneissa taideilmiöissä on kyse kansalaisaktiivisuudesta, ei niinkään tottelemattomuudesta. Kaupunkilaiset ottavat ohjat omiin käsiinsä ja kaunistavat omaa ympäristöään erilaisin taiteellisin keinoin. Sissipuutarhurin välineinä ovat kukat ja kasvit, jotka istutetaan esimerkiksi kaunistusta kaipaaviin tienpenkereisiin ja liikenteenjakajiin tai muistuttamaan vaarallisista risteyksistä ja onnettomuuspaikoista. Pesugraffitissa puolestaan likaantuneeseen, pakokaasujen ja kaupunkipölyn mustuttamaan seinäpintaan tai vastaavaan tehdään jälkiä puhdistamalla.

Knit'n'Tag, Helsinki 2012.

Kuvat: MINNA HAVERI

Elina Arpiainen, knitsea.blogspot.fi

PEHMEÄ KATUTAIDE

Kuuluisien graffitintekijöiden joukossa on vain vähän naisia, sillä graffitit kuuluvat perinteisesti osaksi miehistä hip-hop-kulttuuria. Graffitien tekeminen vaatii uskallusta. Se on luova ja sosiaalinen ele, "statement", joka tuottaa henkilökohtaisen ympäristökokemuksen, osallisuuden julkisen kaupunkitilan visuaaliseen ilmeeseen.

Toisin kuin spray-graffitit, langasta taiteillut julistukset eivät ole laittomia. Silti niihinkin liittyy jännitys. Ei lain rikkomisen vuoksi, vaan näkymättömien ja sanattomien normien ylittämisen takia.

Urbaani neulominen on viime vuosina asettunut näyttävästi osaksi katutaidetta. Julkiseen tilaan luvalla tai luvatta kiinnitetty neulegraffiti on useimmiten villalangasta tehty pienehkö neule tai virkkaus. Muun katutaiteen tavoin neulegraffiteihin kuuluu nimettömyys ja epäkaupallisuus, mutta myös luvattomuus. Muiden graffarien tavoin neulegraffaajatkin käyttävät jokamiehen oikeutta, tai oman käden oikeutta, julkiseen tilaan. He jättävät henkilökohtaisen merkkinsä yhteiseen alueeseen pyytämättä eleelleen lupaa tai hyväksyntää.

Viranomaisten kielteisyys katutaidetta kohtaan ei ulotu neuleisiin. Poliisin näkemys tuntuu olevan, että neulegraffitit eivät ole kiellettyjä, koska ne eivät tuhoa tai sotke toisen omaisuutta eivätkä näin ollen järkytä yhteiskuntarauhaa. Spraygraffitien poistaminen maksaa rahaa ja on vaivalloista, joten ne ovat laittomia, ja siksi ne poistetaan välittömästi. Neuleiden poistaminen puolestaan käy tarvittaessa vaivattomasti napakasti kiskaisemalla tai saksien avulla. Paradoksaalisesti neuleet saavat jäädä paikoilleen koska ne on helppo poistaa.

BLOGIMAAILMANKANSALAISET

Vaikutteiden ja tyylillisten piirteiden lainaaminen eli *baittaaminen* on tyypillistä graffitikulttuurille. Myös neulegraffiteissa näkyvät tyylilainat. Neuleblogeissa nähtyjen ideoiden leviäminen ja toistaminen on tavallista. Neuleblogit ovatkin tärkeä osa neulegraffitikulttuuria.

Paitsi vaikutteita, käsityöharrastajat löytävät blogien kautta toisia samalla paikkakunnalla asuvia harrastajia. Blogien kautta organisoidaan tapaamisia, kampanjoita ja tapahtumia. Käsityöharrastus on pitkään ollut kotien kätköissä tapahtuvaa yksilötoimintaa, mutta internet ja käsityötapaamiset ovat tehneet siitä yhteisöllistä. Blogit muodostavat eräänlaisen nykyajan vastineen ompeluseuroille. Suurimpana erona niihin lienee se, ettei taustalla ole mitään uskonnollista järjestöä. Hyväntekeväisyyttä sen sijaan harrastetaan käsityöpiireissä edelleen laajasti.

Käsityö voi olla yhteisöllistä ilman konkreettisia kohtaamisia. Yhteisö muodostuu ryhmästä yhteenkuuluvaisuutta tuntevia ihmisiä. Ellen Dissanayake on sanonut, että ihmiset oppivat joka puolella maailmaa puhumaan, mutta sen, mitä kieltä he oppivat, määrittää kulttuuri. Blogien taide on kansainvälistä ja kansankielistä taidetta. Blogien kautta ääneen pääsevät uudet puhujat. Harrastukseen liittyviä ongelmia voidaan ratkoa yhdessä netin välityksellä tai keskustella blogeissa ja muilla internetfoorumeilla. Ihmisten välisellä fyysisellä etäisyydellä ei ole merkitystä, vaan samanmieliset voivat olla yhteydessä toisiinsa missä päin maailmaa tahansa.

Käsityöblogeissa tekeminen taiteistuu ja teosmaistuu. Käsityöblogin pitäminen on esteettistä toimintaa, jolla on kommunikatiivinen ja sosiaalinen lähtökohta ja päämäärä. Läsnä on tekijä, teos ja vastaanottajat, vain taidemaailman kehys puuttuu. Blogikulttuuri luo ja muokkaa omia käy-

Maailman suurin tilkkupeitto, Helsinki 2011.

Kuvat MINNA HAVERI

Kuva: MINNA HAVERI

täntöjään. Sosiaalinen media on yhteisöllisesti tuotettua kulttuuria, jonka sisältö kehittyy matkimisen ja lainaamisen mutta myös uusien muotojen keksimisen kautta. Kyseessä on yksi versio oman aikamme kansanestetiikasta.

PEHMEÄ VALLANKUMOUS

Käsityö on murroksessa. Se ei ole enää kahlittu kotipiiriin ja traditioon, vaan se on löytänyt uusia ilmenemismuotoja ja yleisöjä. On syntynyt taiteen ja käsityön liitto, jossa yhdistyy jotain uutta ja paljon vanhaa. Taiteen valtatraditio on historialtaan länsimainen, Eurooppa-keskeinen ja miehinen. Viime vuosina taiteen kenttä on moniäänistynyt ja levinnyt yhä voimakkaammin arjen alueille, jolloin esille ovat päässeet aiemmin huomiotta jääneet tekijäryhmät ja tekemisen tavat.

Yhteiskunnassamme on kiihkeärytmisen arjen vastapainoksi syntynyt viime vuosina sarja hitautta korostavia kansainvälisiä kulttuurisia ilmiöitä ja käsitteitä, kuten slow food, slow design, slow cities ja tietenkin, ikään kuin kattokäsitteenä, slow life. Käsityön suosiota voidaan pitää osana edellä mainittua ilmiörypästä. Sen nousu ajankohtaiseksi ilmiöksi voidaan nähdä myös kannanottona kestävän kehityksen puolesta ja kulutuskulttuuria vastaan. Käsityö tuo inhimilliset pehmeät arvot kovien ja teknisten pyrkimysten rinnalle. Se haastaa kysymään, mitä on hyvä elämä, mitä tavoittelemme ja pidämme arvokkaana. Entä mikä on aitoa ja pysyvää hetkellisen ja nopean kerskakulutuksen rinnalla?

Käsityö kuljettaa omaa historiaansa mukanaan, sisäänrakennettuna. Se yhdistää sukupolvet toisiinsa. Käsityössä hiljainen tieto kulkee käsien ymmärryksenä teoksiin ja koskettaa katsojaansa syvältä. Käsin tehty tulee symbolisesti iholle, henkilökohtaisen alueelle ja tunkeutuu tunnemuistiimme. Mieleen nousevat isoäidinneliöt, villasukat ja räsymatot, hellyydellä paikatut housunpolvet ja aikoinaan tulevaisuuden uskolla kirjotut kapiot. Tähän tekevien käsien ketjuun myös nykykäsityötaitajat liittyvät teoksillaan. He eivät takerru tekniikoidensa traditioihin vaan puhaltavat totuttuihin työtapoihin uuden ajanmukaisen hengen.

Vaikka neulegraffitit ja urbaani neuletaide eivät ole aina sisällöltään kantaaottavia, ne politisoivat tilan muodollaan ja sijainnillaan. Neulegraffitit haastavat kysymään, kenelle kaupunkitila kuuluu ja kuka saa päättää puolestamme, mitä julkisessa tilassa näemme.

Kaiteet, pylväät ja liikennemerkkien jalat eivät varsinaisesti kaipaa säärystimiä suojakseen, mutta tolppaa ympäröivä neule välittää inhimillistä viestiä. Se kysyy ja kyseenalaistaa, voiko myös perinteisillä naisten tekniikoilla ilmaista itseään, vieläpä julkisessa tilassa. Saako käsityö vihdoinkin olla muutakin kuin hyödyllistä käyttötavaraa tai kodin kaunistusta?

Elina Arpiainen, knitsea.blogspot.fi

Knit'n'Tag, Helsinki 2012.

Teksti: MIIA COLLANUS

DIY ja ITE

”DIY art” -termiä on joskus käytetty englanninkielisenä käännöksenä ITE-taiteelle, mutta näiden käsitteiden suhde on aiheuttanut hämmennystäkin. Vertailen tässä artikkelissani DIY- ja ITE -käsitteiden eroja ja samuuksia niiden syntyhistorian ja käyttöyhteyksien kautta. Näkökulmani on DIY-tutkijan, ja kohdistan huomioni erityisesti käsityökulttuuriin. Toivon, että onnistun jäsentämään DIY-käsitettä ymmärrettävämmäksi sekä avaamaan sen suhdetta ITE-taiteeseen.

ITE ja DIY eroavat syntyhistorialtaan. ITE on käsitteenä suomalainen keksintö, ja sitä kuvataan usein nykykansantaiteeksi. Samantyyppisiä tekemisen tapoja maailmalla toki on, mutta ei merkityksessä ”itse tehty elämä”. DIY-käsite puolestaan paikantuu angloamerikkalaiseen kontekstiin. Se on lyhenne sanoista ”do it yourself”, ”tee se itse”. DIY-käsitteellä viitataan yleensä kahteen erilaiseen käytäntöön, joiden merkitysrakenne eroaa huomattavasti: käsityöhön ja aktivismiin. Näiden lisäksi tarkastelen tässä artikkelissa myös niitä yhdistävää kolmatta DIY:n lajia, DIY-käsityöaktivismia.

DIY-KÄSITYÖ: NIKKAROINTIA, KUNNOSTUSTA JA KOTOILUA

DIY-käsitteen syntyhistoria juontaa juurensa amerikkalaisen keskiluokan urbanisoitumiseen ja esikaupunkirakentamisen buumiin. Valtion intresseissä oli saada maa nopeasti moderniin kuntoon, ja resurssien puutteessa ihmisiä ryhdyttiin kannustamaan tekemään itse. Perustettiin laajalevikkisiä kodinkunnostuslehtiä, joissa käsite do-it-yourself otettiin käyttöön. Pääsääntöisesti do-it-yourself-toimija oli mies, jolle suunnattiin ohjeita niin putki- ja sähkötöihin kuin huonekalujen valmistamiseen. Naiselle jäi apurin rooli. Naisten kotikäsitöistä, kuten vaatteiden ja sisustustekstiilien valmistamisesta, käytettiin vain harvoin käsitettä do-it-yourself.

Varsinaisesti do-it-yourself-käsite löi itsensä läpi toisen maailmansodan jälkeisinä jälleenrakennuksen ja vauvabuumin vuosina sekä Iso-Britanniassa että Yhdysvalloissa. Tämä lienee myös ajankohta, jolloin lyhenne DIY otettiin yleisempään käyttöön. Yhdysvalloissa valtio organisoi massiivisia DIY-kampanjoita, jotka kohdistuivat omakotirakentamiseen ja asuntojen kunnostamiseen. Nyt nainen ja mies esiintyivät useammin yhdessä, mutta edelleen valtaosa kodinkunnostukseen liittyvästä DIY-toiminnasta kohdennettiin miehille, vaikka tuolloisen kyselytutkimuksen mukaan naiset tekivät valtaosan kodinkunnostustöistä. Iso-Britanniassa puolestaan DIY-toimintaa kohdennettiin enemmän naisille erilaisin ”Make, Do & Mend” -kampanjoin, joissa kehotettiin vaatettamaan perhe ompelemalla, paikkaamalla ja parsimalla vanhasta uutta.

1970-luvulle tultaessa monet naiset lähtivät työelämään, eikä aikaa ja tarvetta kodinkunnostuskäsitöille enää ollut. Yhä harvempi nainen halusi tarttua käsitöihin, joiden nähtiin symboloivan epätasa-arvoista sukupuolijakoa. Do-it-yourself -käsitteestä tuli synonyymi maskuliiniselle kodinkunnostukselle, ja tämä on edelleen vallalla oleva DIY-käsityön merkityssisältö. Esimerkiksi Yhdysvalloissa DIY-kunnostus on valtava teollisuudenhaara suurine tavarataloketjuineen, julkaisuineen ja kaapelitelevisio-ohjelmineen.

2000-luvulle tultaessa DIY-käsityölle oli rakentunut amatöörimäisen puuhastelun maine erotuksena ammattimiehen työstä. Hyvä esimerkki on Suomenkin televisiossa 1980-luvulla esitetty *Koti kuntoon* -sarja, jonka “It’s tool time” -sketsissä irvailtiin DIY-miesten viehätystä erilaisiin koneisiin ja amatööritekijän ammattitaidotonta kohellusta. Kärjistetysti DIY tarkoitti paitsi suuria remonttitarvikeketjuja myös askartelunomaisia DIY-käsityökittejä, joissa taidolla oli erittäin vähäinen merkitys. Kunnon käsityöharrastajat, joille tekninen taituruus ja itsensä ilmaiseminen olivat merkityksellisiä, eivät DIY-käsitettä käyttäneet. 1990-luvun lopulle tultaessa koko käsityön käsite kärsi huonosta maineesta, eikä siihen mielellään identifioiduttu.

2000-luvun alussa tilanne muuttui. Käsityöt nähtiin vastapainona koko ajan kiihtyvälle työtahdille ja urasuuntautuneisuudelle. ”Kotoilusta” ja kotiäitiydestä tuli muodikasta. Oli ”coolia” tehdä itse saippuaa, virkata patalappu tai neuloa pipo. Nämä uuden sukupolven käsityöharrastajat ottivat DIY-käsitteen käyttöön merkityksessä ”katso: tein tämän itse – sinäkin osaat!”. DIY-käsityö ja perinteinen feminiininen käsityöharrastus lähentyivät toisiaan. Internetin palvelut mahdollistivat vertaisverkostojen ja -yhteisöjen rakentamisen. Nyt paras ohje tai niksi löytyikin vertaiselta, jonka kanssa saattoi myös jakaa kokemuksen nautinnollisesta prosessista. Käsitys asiantuntijuudesta alkoi liudentua.

Nykyisin DIY-käsityöllä viitataan paitsi maskuliiniseen kodinkunnostukseen, myös feminiinisiin ”tee näin” -tyyppisiin pienimuotoisiin käsityö- ja tuunausprojekteihin. Pitkän linjan neuleharrastaja ei edelleenkään DIY-käsitettä käytä. Suomessa DIY-käsite on saanut feminiinistä väriä vasta 2010-luvulla, kun eritoten muoti- ja tyylibloggaajat ovat ottaneet DIY-käsitteen käyttöön kuvaamaan valmistamiaan pienimuotoisia tekstiilikäsityötuotteita ja nikkarointi- ja tuunausprojektejaan.

Yhdysvalloisssa feminiinisemmän uuden DIY-käsityökulttuurin rinnalle syntyi 2000-luvun alussa myös uutta maskuliinista DIY-käsityön kulttuuria, jota on kutsuttu myös nimellä ”maker culture”. Se on jatkumoa perinteiselle kodinkunnostus-DIY:lle mutta ponnistaa hakkerikulttuureista. Suurin osa toimijoista on miehiä, jotka tekevät erilaisia vimpaimia ja kojeita hyödyntäen muun muassa elektroniikkaa ja ohjelmointia. Suomessa samankaltaista toimintaa on syntynyt pikku hiljaa, mutta DIY-käsitteen sijaan puhutaan hakkeroinnista tai vaikkapa värkkäyksestä.

DIY-käsityö on siis yhä varsin sukupuolittunutta: tekstiilimateriaalit ja pienet sisustukseen liittyvät projektit ovat naisten aluetta ja kovien materiaalien ympärille rakentunut kodinkunnostus ja ”maker culture” miesten aluetta. DIY-käsityön merkityssisältö on laajentunut ”valtio-ohjauksesta” vertaisverkostomaiseen toimintakulttuuriin, ydinperheestä yksilöön ja moninaisempiin yhteisöihin ja funktionaalisten tuotteiden valmistamisesta nautinnollista prosessia korostavaan suuntaan.

DIY-AKTIVISMI: VASTAKULTTUUREJA JA SUORAA TOIMINTAA

Aktivismiluonteisen DIY-käsitteen syntyhistoria paikantuu vasta- ja vaihtoehtokulttuurien esiinmarssiin 1950-luvulla. DIY-käsitteen esikuvina on käytetty 1950-luvun skifflebändejä ja 1960-luvun piraattiradioita, joissa itse tekeminen oli keskeinen vastakulttuurinen suoran toiminnan strategia. Varsinaisesti DIY-käsite otettiin aktivistipiireissä käyttöön vasta 1970-luvulla. Tuolloin erityisesti amerikkalaiset punk-piirit jalkauttivat DIY-käsitettä tehokkaasti.

Teos: Hannu Leskinen-Estola
Kuva: Pentti Potkonen

DIY-aktivismi koostuu moninaisista vaihtoehto- ja vastakulttuurisista käytänteistä, joiden ytimessä on kollektiivinen toisin tekeminen ja suora toiminta. Esimerkiksi musiikkialalla DIY on viitannut levy-yhtiöiden sanelupolitiikasta vapautumiseen ja omaehtoisten toimintamallien luomiseen. Tällaisista instituutioiden ulkopuolelle asettuvista tuottamisen tavoista on käytetty myös käsitettä ”indie” (independent, itsenäinen), mutta indiellä tarkoitetaan usein myös niin sanotulle normaalille vaihtoehtoista estetiikkaa.

Suomen aktivistipiireihin DIY-käsite lienee rantautunut punk-piirien kautta 1980-luvun alussa, jolloin sitä käytettiin sekä musiikkituotannon että pienlehtien julkaisemisen yhteydessä. 1990-luvun lopun kadunvaltaajat nimesivät paikoitellen toimintaansa tee-se-itseksi, todennäköisesti brittiläisiä esikuviaan imitoiden. 2010-luvulla, mahdollisesti maailmalta kantautuneen DIY-innostuksen sytykkeenä, Suomeen on syntynyt uusia aktivisti-DIY-toimijoita, jotka organisoivat monenlaista vastakulttuurista kansalaistoimintaa.

DIY-KÄSITYÖAKTIVISMI: SUORAA TOIMINTAA KÄSITYÖN KEINOIN

DIY-käsityöaktivismi rakentui 2000-luvun alussa Yhdysvalloissa niin sanotun kolmannen aallon feminismin, DIY-aktivismin nousun ja sosiaalisen median arkistumisen risteämissä. DIY-käsityöaktivismi on yhteiskunnan valtarakenteisiin kohdistuvaa vastakulttuurisuutta, omaehtoisuuden korostamista ja suoraa toimintaa – käsityön keinoin.

DIY-käsityöaktivisteissa on esimerkiksi taidekoulutuksen käyneitä, joille ”kotikäsityömäinen” estetiikka, käyttötuotteiden tekeminen tai pelkkä käsityö-sanan käyttö toimii vastakulttuurisena strategiana suhteessa taideinstituutioihin, joissa pelkkä käsityö-sanakin on ollut tabu. Hieman samoin toimivat monet uranvaihtajat, joille kotikäsityömäiseen toimintaan ryhtyminen toimii vastakulttuurisena strategiana suhteessa kapitalistiseen yhteiskuntajärjestykseen. Nämä toimijat julistavat ITE-taiteen tapaan: ”voimme itse tehdä elämämme”. Osa DIY-käsityöaktivisteista puolestaan asettuu vastakkain perinteisen käsityöharrastuksen kanssa ja pyrkii rakentamaan uuden sukupolven käsityökulttuuria, joka on ”not your grannies”, ”ei mummien meininkiä”.

Erilaisia DIY-käsityöaktivisteja yhdistää se, että he eivät identifioidu olemassa oleviin materiaalisen kulttuurin instituutioihin, eikä heitä ole olemassa oleviin instituutioihin usein huolittukaan. Rouhea, viimeistelemätön, kukertavan värikäs ja kitsahtava estetiikka sekä kärjekkäät kannanotot yhdistettynä teknisesti ei-niin-taitavaan tekemiseen ei ensi alkuun saanut instituutioita innostumaan.

DIY-aktivismin hengessä käsityöaktivistit ovat tarttuneet toimeen ja luoneet omaehtoista kulttuuria. He ovat perustaneet erilaisia käsityökollektiiveja, järjestäneet tapahtumia, kampanjoita ja kilpailuja ja luoneet moninaisia, ilmaisia ja kaikille avoimia verkkoyhteisöjä, jotka perustuivat jaetun asiantuntijuuden idealle. Käsityötaitojen lisäksi neuvoja ja tukea on saanut muun muassa markkinointiin, blogin perustamiseen, tapahtumien ja kampanjoiden järjestämiseen sekä indie-yrittäjänä toimimiseen. Kun valtavirrasta erottuvat tuotteet tai teokset eivät ole sopineet tai kelvanneet olemassa oleviin museoihin, gallerioihin tai käsityömyyjäisiin, on ryhdytty organisoimaan erilaisia DIY-käsityön messuja ja perustamaan indie-käsityön gallerioita ja verkkokauppoja. Suurin ja kaunein verkkokauppa on vuonna 2005 perustettu Etsy, jossa vuoden 2013 alussa oli yli 80 000 kauppiasta ja 20 miljoonaa kävijää kuukaudessa.

Rakenteiden luomisen lisäksi keskeistä on ollut kannanotto käsityön keinoin. 2000-luvun alun näkyviä hahmoja olivat niin sanotun kolmannen aallon feministisen liikkeen toimijat, jotka nostivat käsityön esille feministisenä tekona. Heidän mukaansa käsityö on ollut kulttuurisesti marginaalissa sen feminiinisenä pidetyn luonteen vuoksi. Käsityö nähtiin keinona vastustaa massakulttuuria ja epäeettistä hikipajatuotantoa, ja käsityötoiminnan korostettiin voivan hillitä ilmastonmuutosta. Yhdysvalloissa käsityöllä on vastustettu muun muassa Irakin sotaa, briteissä julkisen liikenteen lippujen hintoja. Suomessakin näkyneet neulegraffitit ovat pehmeämmin kantaa ottavaa käsityöaktivismia. Suuri osa on neulegraffiteista niin meillä kuin maailmalla on tehty ilahduttamaan kanssaihmisiä tai sitten yksinkertaisesti on haluttu tuoda käsityötoimintaa näkyväksi.

DIYN JA ITEN AVARUUS JA KUTSU

Kaikki DIYn lajit paikantuvat urbaaneihin esikaupunkeihin tai keskustan kaduille, ja tekijät ovat pääosin perheellisiä tai nuoria aikuisia. ITE-taide on porukan maalainen ja ainoa eläkeläinen. Vaikka ITE-taide esitetään nimenomaan riippumattomana ulkopuolisena, se on hieman yllättäen myös ainoa, jolla on verrattain selkeä suhde johonkin instituutioon. Tosiasiassahan ilman instituutioita koko käsitettä ei olisi olemassa. DIY-käsitteen syntyhistoriassa näkyy yhteiskunnan ohjailu, mutta sittemmin valtainstituutiot ovat yrittäneet karistaa DIY-viitan harteiltaan. Tosin aivan viime vuosina, kun DIY-toimintaan on tullut mediaseksikästä virettä, myös instituutiot ovat höristäneet korviaan.

Yksin ja itselle tekeminen on leimallisempaa DIY-käsityölle ja ITE-taiteelle, kun aktivismiin suuntautuneissa DIY-lajeissa kollektiivisuus ja näyttäytyminen on korostetumpaa. DIY-käsityötä ja ITE-taidetta yhdistää myös esineen valmistamisen korostuminen kun DIY-käsityöaktivismissa merkitykselliset on prosessi, ja tuotos voi olla projekti, uusi rakenne tai muutos päätöksenteossa.

DIY-käsityöaktivismi on vertailluista ainoa, jolla on selkeästi feminiininen identiteetti. Kaikissa muissa dominoi maskuliinisuus, vaikka muunlaistakin sävyä on ilmassa. Näitä materiaalisen kulttuurin sukupuolittuneita identiteettejä olisikin syytä horjuttaa systemaattisesti. DIY-käsityö on puolestaan ainoa laji, jossa kantaaottavuutta ei juurikaan ilmene. Tosin nykyisille DIY-käsityöläisille itse tekeminen on yhä useammin tietoinen valinta toimia toisin. Kodinkunnostuspuolen DIY-harrastajat taitavat usein edelleen tehdä itse säästösyistä.

DIY-käsitettä ja ITE-käsitettä yhdistää omaehtoisuuden ja itseoppineisuuden eetos. Tekijöillä ei ole koulutusta, ja usein halutaankin asettautua kokonaan koulutusinstituutioiden ulkopuolelle. DIY-toiminnassa vertaisilta oppimisesta on tullut arvostettua toimintaa, ja vertaiset voivat olla huippuasiantuntijoita siinä missä instituution tunnustama kouluttajakin. DIYn tuotokset ovat useimmiten käyttöesineitä, ITE-taiteen merkitysavaruudessa funktionaalisuus taas loistaa poissaolollaan.

Käsitteet lähettävät ideologisia kutsuhuutoja, joihin samaistutaan tai joita kartetaan. Valta-aseman, resursseja sekä olemassaolon oikeutuksen saa, kun käsite näyttää joko tarpeeksi monelle tai riittävän usealle merkittävässä asemassa olevalle houkuttelevalta ja samaistuttavalta. Näyttäisi siltä, että sekä DIY että ITE herättävät molemmat kiinnostusta tässä ajassa, eli niiden ideologinen kutsuhuuto uppoaa johonkin, joka on ajan hermolla. Sekä instituutioille että tavan tallaajille ulkopuolinen, joka on riittävän läheinen, näyttää kiinnostavalta. Tämä lienee syy, miksi ITE-taidetta jäsentävät ovat kiinnostuneita DIY-kulttuureista.

Mielestäni ITE-käsitteen merkitysavaruus on DIY:iin verrattuna suppea, mikä varmasti liittyy sekä sen nuoreen ikään että supisuomalaisuuteen – meillä ei ole massoja rakentelemaan uudenlaisia jäsennyksiä. DIY:iin on vuosien varrella tarttunut useita erilaisia merkityksiä, ja se on nykyisellään moninainen ja kompleksinen käsite. Ajattelen, että käsitteiden rajat olisi tärkeää pitää mahdollisimman huokoisina, sillä rikkaiden ja monimerkityksisten käsitteiden mahdollisuudet tuottaa uudenlaista kulttuuria ovat huomattavasti paremmat kuin suppeiden ja tarkasti vartioitujen. Sekä ITElle että DIYlle olisi vaihtoehtoisiakin esitystapoja, jotka tunnistamalla voisi saada myös kutsuhuutoihin toisenlaisia ääniä ja sitä kautta enemmän mahdollisuuksia uudistua ja pysyä kiinnostavana.

Teksti: MINNA TUUVA Kuvat: PENTTI POTKONEN

ESTOTTOMAT

taiteilijapari Marja Estola ja Hannu Leskinen-Estola

Imatralainen pariskunta Leskinen-Estola ITE-taiteilee nimestään huolimatta varsin estottomasti monella alalla. Kierrätysmuoviteokset, huovutus, maalaus ja musiikinteko kuuluvat kaikki heidän osaamisalueisiinsa. He ovat myös tehneet videon huovuttamisesta, ja Hannu on koostanut Youtubeen pätkiä Parikkalan Patsaspuistosta.

Marja Estola on erikoislääkäri ja Hannu Leskinen-Estola ammattikorkeakoulun kuvataideyksikön pajamestari. Hannun huovutushulluus alkoi Marjan aloitteesta: ”Hannusta se oli kauheen kivaa ja se halus kokeilla kanssa, ja sit se tuli hulluks ja rupes tekeen,” Marja kertoo. Yhteinen, kokeileva huovutusharrastus on kestänyt pari vuotta. Pariskunta ei ole pidättäytynyt aivan perinteisessä tekemisessä, vaan he ovat käyttäneet materiaalina muun muassa eläinten karvoja.

Hannu sanoo huovutuksiaan kaulahuiveiksi. Sellaisina niitä on myyty paikallisessa käsityöliikkeessä. Pitkät ja kapeat työt käyvät toki myös seinätekstiilistä. Vaihteluksi huivien tekoon Hannu tekee hauskannäköisiä örkkejä. ”Mistä lie alitajunnasta tulevat”, hän toteaa. Yhteistä töille on huumori. *Nobody is perfect* -pupulta puuttuu toinen korva, muovipuusta kurkkivalla koiralla on neljä silmää ja *Naismachine*-työssä pakkauskotelo on saanut uhkeat säätökahvat. Suurin huovutustyö on laatikon päällä makaileva koirankarvoista tehty kissa. Hannu tekee huovutuksiaan myös intuition varassa. Märkähuovutusvaiheessa hän voi laittaa työhön värilänttejä, jotka vasta myöhemmin saavat merkityksensä mielikuvien pohjalta.

Marja puolestaan on aina tehnyt monenlaista taidetta. Hän kehittelee kankaanjämistä omia keksintöjään – pyjamansyöjiä ja nakkitekniikalla tehtyjä tuoleja, ”tissiliivitöistä” puhumattakaan; rintaliiveistä on syntynyt säilytyslokeroita ja seinävaate. Myös kierrätysmuovin käyttäminen on Marjalle mieluisaa. Hän opetteli kurssin verran muovin käsittelyä ja työstämistä Imatran taidekoululla. ”Muovi on tullu siitä, että mua hirveesti raivostuttaa heittää pois hyviä tavaroita. Mehukattipurkit varsinkin, ne on sellasta hyvää muovia,” Marja kertoo. Mehukattipurkeista onkin hänen käsittelyssään syntynyt kukkalyhtyjä.

Marjan muoviveistosten runkorakenne rakentuu milloin mistäkin, kanaverkosta muovipurkkeihin. Rungon päälle Marja sulattaa muovipusseja tai muuta ohutta muovia kuumailmapuhaltimella. Veistos muotoutuu pikkuhiljaa tehdessä. Kierrätysmuovia Marja kertoo hankkineensa hevostalleilta, vaateliikkeistä, sairaalan keittiöstä ja Siwan takapihalta. Hän on kokeillut myös muun muassa pronssivalua, mistä todistaa saunan pesuhuoneessa asuva, uimalaseilla varustettu pronssisika.

Sika on eräs Marjan lempiaiheista. ”Mä oon sikisti. Mä tykkään tehä sika-asioita,” Marja kertoo. Olohuoneessa makailee oikean kokoinen sika, joka on sisältä valaistu. ”Sian perseeseen jäi aukko, kun mä sitä rakensin. Hannu se vissiin keksi, että sinne vois laittaa valot sisälle.” Kyseinen veistos on ollut näytteillä Helsingin messukeskuksessa lääkäripäivillä. Myös toinen sikaveistos, *Informaatioähky*, joka on kanaverkosta tehty kehikko täynnä lääkärilehtiä, on saanut paljon positiivista palautetta. Marjan teosten huumori ja kantaaottavuus löytyy usein teosten nimistä, kuten *Koira kätkeytyy talventörröttäjien joukkoon*, *Pahoinpidellyt naiset karkaavat pimeydestä valoon* ja *Hirviö peilissäni sunnuntaiaamuna*.

Sekä Marja että Hannu taiteilevat ympäri vuoden. Kesällä on hyvä tehdä teoksia pihalla, ja talvella tekeminen siirtyy sisätiloihin, joko saunaan tai kylpyhuoneeseen. Pariskunnan teokset eivät ole varsinaisesti yhteisteoksia. Kummallakin on niin omanlaisensa työtapa, että teokset ovat aina enemmän jommankumman ”omia”.

Tekstit ja kuvat: JOHANNA VÄKEVÄINEN

Elämäntapana vanhat autot

Se, mitä autoharrastus pitää sisällään ja mitä se harrastajalle merkitsee, vaihtelee suuresti. Olen itse vanhojen autojen harrastaja. Mielestäni vanhat autot ovat kauniita ja persoonallisia. Nautin niillä ajamisesta. Myös aviomieheni harrastaa vanhoja autoja. Kun hän harrastaa, hän puurtaa autotallissa puoliksi nokkapellin alla ja sormet rasvassa. Kun minä harrastan, ajelen vanhalla autollani hiljalleen pitkin kylänraittia 1950-luvun mekkoon pukeutuneena ja huulet punattuna.

Jostain syystä vanhojen autojen harrastajien ja harrasteajoneuvojen määrä lisääntyy Suomessa vuosi vuodelta. Vanhojen autojen harrastus on kokonaisvaltainen, monessa tapauksessa nuorella iällä alkava ja läpi elämän jatkuva harrastus, joka vaatii paljon aikaa ja rahaa. Vanhojen ajoneuvojen parissa puuhaaminen on monipuolinen ja palkitseva harrastus. Se ei ole pelkkää autolla ajamista. Suureksi osaksi vanhojen autojen harrastus koostuu verkostoitumisesta, suunnittelemisesta, rahan säästämisestä, osien hankinnasta ja remontoinnista. Vanhojen autojen harrastus on myös yhteisöllistä toimintaa. Sen lisäksi, että monet rakentavat harrasteautojaan yhteistalleissa, jolloin jo itse rakentaminen on sosiaalista ja yhteisöllistä toimintaa, myös vanhoihin autoihin liittyviä tapahtumia järjestetään runsaasti.

Vanhojen autojen harrastaminen on likaista, fyysistä käsillä tekemistä, mutta se tarjoaa myös henkisiä haasteita. Se on tiedon kartuttamista ja varaosien hankkimista. Se on yrityksen ja erehdyksen kautta oppimista, itsensä voittamista ja onnistumisen hetkiä. Se on luovaa toimintaa ja itseilmaisua, sillä autoharrastus voi olla myös keino erottua massasta. Vanhat autot edustavat nykyajasta poikkeavaa kauneuskäsitystä, ja niiden harrastaminen kertoo jotakin harrastajastaan. Autoharrastus on osa harrastajan identiteettiä. Harrastaja tuo osan itsestään esiin harrasteautojensa kautta.

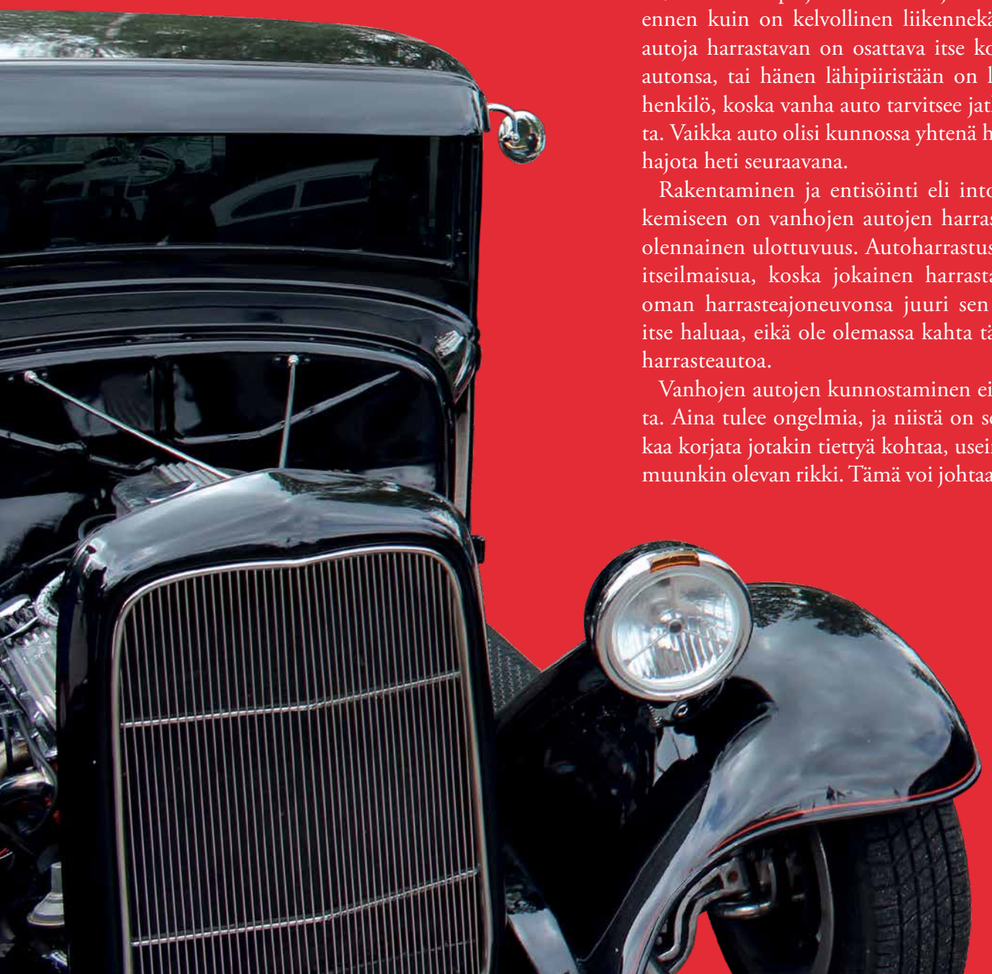

KÄSILLÄ TEKEMISTÄ JA TEE SE ITSE -KULTTUURIA

Työelämä on muuttunut siten, että yhä useammat abstraktien asioiden kanssa toimivat ihmiset kaipaavat työn vastapainoksi elämäänsä jotakin konkreettista tekemistä. Käsityöharrastukset vastaavat tähän tee se itse -tarpeeseen. Yhä useammat neulovat, ompelevat, askartelevat tai remontoivat itse. Mielestäni myös vanhojen ajoneuvojen kanssa puuhailua voidaan pitää vastaavana käsityöharrastuksena.

Harrasteauto hankitaan useimmiten projektikuntoisena, eli se vaatii paljon laittamista ja taloudellista panosta ennen kuin on kelvollinen liikennekäyttöön. Vanhoja autoja harrastavan on osattava itse korjata ja rakentaa autonsa, tai hänen lähipiiristään on löydyttävä kätevä henkilö, koska vanha auto tarvitsee jatkuvaa huoltamista. Vaikka auto olisi kunnossa yhtenä hetkenä, se saattaa hajota heti seuraavana.

Rakentaminen ja entisöinti eli intohimo käsillä tekemiseen on vanhojen autojen harrastuksen tärkeä ja olennainen ulottuvuus. Autoharrastus on myös luovaa itseilmaisua, koska jokainen harrastaja rakentaa itse oman harrasteajoneuvonsa juuri sen näköiseksi kuin itse haluaa, eikä ole olemassa kahta täysin samanlaista harrasteautoa.

Vanhojen autojen kunnostaminen ei ole yksinkertaista. Aina tulee ongelmia, ja niistä on selvittävä. Kun alkaa korjata jotakin tiettyä kohtaa, usein huomaa jonkin muunkin olevan rikki. Tämä voi johtaa siihen, että koko auto on purettava osiin ja kunnostettava. Työmäärä ja kustannukset kymmenkertaistuvat oletetusta, ja auto voi olla vuosia tallissa keskeneräisenä. Mutta lopulta, kun vaikeuksista selvitään, usein muiden harrastajaystävien avustuksella, onnistumisen tunne korvaa kaiken vaivan ja murheen.

Itse rakennettuun autoon syntyy ainutlaatuinen tunneside, koska siihen on antanut osan itseään. Sen parissa on kulunut paljon aikaa, ja tekemiseen on liittynyt haasteita, pettymyksiä ja onnistumisia. Koko prosessi on jättänyt jälkensä niin autoon kuin harrastajaankin. Vaikka auto jatkaisi matkaansa seuraavalle omistajalle, harrastaja on jättänyt siihen jotain itsestään ja omasta ajastaan auton kanssa. Suhde on vastavuoroinen. Kun harrastaja uhraa aikaa ja rahaa harrastukseensa, auto tarjoaa ainutlaatuisia ajokokemuksia ja harrastus itsessään unohtumattomia hetkiä ja muistoja.

KERÄILYÄ JA YHTEISÖLLISYYTTÄ

Vanhojen autojen harrastaja tekee ikään kuin henkilökohtaista museotyötä kerätessään, entisöidessään, huoltaessaan ja säilyttäessään vanhoja ajoneuvoja. Kyseessä on kuitenkin hieman erilainen keräilykohde kuin esimerkiksi postimerkit. Autot ovat suuria ja suhteellisen arvokkaita, ja siksi käytännön syistä, usein tilan ja rahan rajallisuuden vuoksi, samalla harrastajalla ei voi olla kovin montaa harrasteautoa samaan aikaan. Keräilytyö ja kokoelma on siten jatkuvasti elävä, elämän halki kestävä prosessi, jossa edellisistä autoista on luovuttava uusien projektien alkaessa. Vaikka autot ovat harrastajilla vain tietyn ajan, silti ne muodostavat yhdessä eräänlaisen kokoelman. Voisi ajatella, että harrastajat keräävät kokoelmaa mieliinsä ja muistoina esimerkiksi valokuviin. Jokainen auto jää harrastajan mieleen ainutlaatuisena kokemuksena ja muistoina. Jokainen harrasteauto vuorollaan on harrastajalleen erittäin tärkeä harrastuskohde, joka ansaitsee paljon ajallista ja taloudellista panosta. Auton hankinta-arvolla ei ole harrastajalle paljoakaan merkitystä, vaan tunneside autoon syntyy yhteisten tuntien kautta. Autoon laittamiseen kuluva aika, oman kädenjälken jättäminen autoon ja lopulta yhteiset ainutlaatuiset ajokilometrit ratkaisevat lopulta sen, kuinka merkittävä esine autosta omistajalleen tulee.

Tavallaan kaikki Suomessa olevat vanhat harrasteautot muodostavat yhdessä kokoelman, joka on kuin kaikkien harrastajien ylläpitämä vanhojen autojen museo. Vaikka autojen omistajat vaihtuvat, ne pysyvät harrastajayhteisön sisällä, ja autokanta kasvaa. Vanhat autot säilytetään, ja uusia projekteja on työn alla jatkuvasti. Harrastajat arvostavat ja säilyttävät tällä tavoin osan vanhaa kulttuurihistoriaa. Liikkuessaan vanhoilla autoilla liikenteessä he tarjoavat osan tätä kulttuuria kaikkien nähtäväksi ja koettavaksi. Esimerkiksi cruising-tapahtumien yhteydessä autot ovat kaiken kansan nähtävillä. Silloin vanhojen

autojen harrastajat kokoontuvat yhteen ja ”kruisailevat” eli ajavat hiljalleen jonossa tietyn reitin.

Kruisingien lisäksi autoharrastukseen liittyviä tapahtumia ovat muun muassa autonäyttelyt sekä auto- ja moottoripyöräharrastajien järjestämät rompetorit. Harrastajat yhteen kokoavat tapahtumat ovat tärkeitä, koska porukka on pieni ja ympäri Suomea levittäytynyt. Tapahtumissa nähdään muita harrastajia ja heidän autojaan, vaihdetaan kuulumisia, kysytään neuvoja sekä tehdään kauppoja. Myös tallitoiminta kuuluu olennaisesti vanhojen autojen harrastamiseen. Talli on harrastajan toinen koti, jossa vietetään aikaa jopa enemmän kuin kotona tai töissä. Monet harrastajat ovat perustaneet yhteistalleja, joissa kukin rakentaa omia harrastepelejään ja apua on heti saatavilla, kun sitä kaipaa. Talliyhteisöt rakentuvat usein hyvin kiinteiksi, koska tallilla vietetään lähestulkoon koko vapaa-aika.

Yhteisöllisyys on tärkeä osa autoharrastusta. Ympärillä täytyy olla samanhenkisiä ihmisiä, jotta harrastusta jaksaa jatkaa vuodesta toiseen. Kyse on myös joukkoon kuulumisesta.

AJAMINEN ON LÄÄKETTÄ NOSTALGIAAN

Harrasteautot eivät ole pelkästään katseltaviksi tarkoitettuja, vaan ne ovat käyttöesineitä. Autoharrastuksessa pyritään siihen, että lopulta harrasteauto saadaan ajokuntoon ja liikenteeseen.

Vanhalla autolla ajaminen eroaa tavallisella käyttöautolla ajamisesta. Käyttöauton tehtävä on kuljettaa meidät paikasta toiseen turvallisesti ja varmasti. Harrasteautolla puolestaan ajetaan matkan tekemisen ilosta ja ainutlaatuisten ajokokemusten vuoksi. Matka on vähintään yhtä tärkeä kuin päämäärä. Usein autolla ajaminen onkin koko matkan tarkoitus.

Se, mikä tekee vanhoista autoista todella kiehtovia, on niiden kyky tuoda mennyt osaksi nykyaikaa. Ne kertovat vanhan ajan kauneusihanteista ja arvoista. Ne ovat kuin aikakoneita. Tunnelma vanhassa autossa on ainutlaatuinen. Vanhoilla autoilla on omat tuoksunsa, ja varsinkin alkuperäisessä kunnossa säilyneet autot henkivät hyvin vahvasti edustamaansa aikaa. Kaikki mitä autossa näkee, tuntee, haistaa ja kokee luo illuusiota menneestä. Vanhassa autossa aika on ikäänkuin pysähtynyt. Vaikka auto on ollut olemassa jo kymmeniä vuosia, se on pysynyt tietyllä tavalla muuttumattomana. Se on edelleen sama auto kuin aikoinaan valmistuttuaan.

Monelle vanhojen autojen harrastus on elämäntapa, johon liittyy kiinnostus myös kaikkea muuta vanhan ajan esineistöä kohtaan. Silloin pukeudutaan vanhan ajan tyyliin ja sisustetaan koti vanhoilla huonekaluilla. Kyse on kokonaisvaltaisesta vanhan ajan kaihosta. Sen lisäksi, että tuodaan vanhaa materiaa osaksi nykyajan elämää, arvostetaan myös vanhaa arvomaailmaa, aatteita ja asenteita.

Uskon, että yksi vanhan ajan ja vanhojen autojen harrastajia kiehtova ajatus, nykyajan kiireisen ja suorituskeskeisen elämän vastapainona, on hitaus. Taustalla on mielikuva siitä, että aikana ennen kännyköitä, internetiä ja jatkuvaa työelämän tulosvastuullisuutta asiat tehtiin rauhassa, eikä vallinnut nykyään yleistä kaikki-mulleheti-nyt -ilmapiiriä. Vanhojen autojen harrastus on aikaa vievää puuhaa. Oikeanlaisia osia voi joutua metsästämään pitkäänkin, eikä mikään autoprojekti suju ongelmitta alusta loppuun. Harrastus vaatii nykyajan nopeaan ilmapiiriin tottuneelta ihmiseltä suunnitelmallisuutta, pitkäaikaista sitoutumista ja kärsivällisyyttä.

Mielestäni vanhojen ajoneuvojen harrastusta voidaankin pitää eräänlaisena downshiftaamisen muotona eli elämän tietoisena hidastamisena. Downshiftauksesta on puhuttu viime vuosina kasvavassa määrin, ja ajatus elämän hidastamisesta liittyy olennaisesti myös käsityöharrastukseen. Tällä hetkellä vallitsee yleinen hidastamisen ilmapiiri. Monet ihmiset ovat alkaneet miettiä työssä menestymisen sijaan enemmän omaa hyvinvointiaan. Mielestäni tällä on osaltaan vaikutusta siihen, miksi niin sanotut hitaat harrastukset kuten ruuanlaitto, käsityöt, keräily ja myös vanhojen autojen harrastaminen ovat lisääntyneet niin paljon.

Teksti ja kuvat: VELI GRANÖ

Suolasirottimia ja kivikirveitä

Imatran kaupunginmuseossa vieraileva saattaa hämmästyä: paikkakunnan esihistoriaa esittelevän näyttelyn rinnalla seisoo lasisia vitriinejä täynnä mitä huvittavinta esineistöä. Kyseessä on keräilijä Aune Paarman mittava suola- ja pippurisirotinkokoelma. Kokemus on ilahduttava, onhan katsojalla oikeus odottaa myös museokäynniltä viihdyttäviä yllätyksiä. Arkisen ja epämuodollisen esineistön kohtaaminen purkaa museokäytäntöön pesiytyneitä hierarkioita. Se voi käynnistää museosaliin pienen karnevaalin.

YKSITYISET KOKOELMAT

Yksityisen kokoelman olo esillä osana näyttelyä ei ole poikkeuksellista, poikkeavaa on vain sen silmiinpistävä laatu ja esittäminen yhtenäisenä kokonaisuutena. Koko museolaitos saa pitkälti kiittää olemassaolostaan keräilijöitä. Museoiden esineistä suuri osa on peräisin keräilijöiden lahjoituksista. Museomme olisivatkin aika tyhjiä taloja ilman keräilijöiltä vastaanotettuja kokoelmia, eikä maamme köyhissä taidemuseoissa olisi montaakaan arvoteosta ilman keräilijöiden lahjoituksia. Hyöty on molemminpuolista: museo saa kokoelmaansa usein varsin asiantuntevasti koottua esineistöä ja keräilijäkin saa kaipaamansa: kokoelmalleen tai ainakin sen osille arvostusta ja pysyvyyttä.

Useimmat keräilijät ovat huolissaan kokoelmansa tulevaisuudesta. Monilla keräilijöillä, kuten ITE-taiteilijoillakin, on erityisen korostunut tietoisuus omasta katoavaisuudestaan. Keräämisen vimma kohdistuu usein aikaa ja unohdusta vastaan. Keräily on joskus suorastaan maanista yritystä linnoittaa oma ympäristö vanhoilla esineillä, pysyvyyden monumenteilla. Huoli teosten tai kokoelman säilymisestä on suuri. Miltei jokaisen keräilijän unelmana onkin perustaa oma museo. Museo käsitetään paikkana, joka säilyy ja josta yhteisö pitää huolta. Moni keräilijä päättelee, että kunhan kokoelma on tarpeeksi suuri tai täydellinen, tulee se myös niin merkittäväksi, ettei se voi enää hajota. Silloin se voisi muuttua museoksi, jonka säilymisestä tulevat sukupolvet ottavat vastuun.

Vain hyvin harva yksityinen kokoelma on onnistunut saavuttamaan yhteiskunnan ylläpitämän museon aseman. Muutamat keräilijät ovat silti onnistuneet luomaan oman yksityisen museon. Ne esittelevät keräilijänsä kokoelmia, jotka voivat muodostua miltei mistä tahansa esinemaailman erikoisuudesta. Yksityisten ja epävirallisten museoiden kokoelmat esittelevät mennyttä esinemaailmaa traktoreista teddykarhuihin.

Vierailukohteina nämä paikat ovat riemastuttavia. Museokokemukseen kuuluu usein myös tutustuminen talon omalaatuiseen ja omien esineidensä historiaan hämmentävän syvälle porautuneeseen isäntään, keräilijään itseensä. Useimmiten yksityiset museot ovat satunnaisesti avoinna yleisölle, eikä niiden toiminta monesti jatku keräilijän elinikää pidemmälle. Yksityisillä museoilla voi kuitenkin olla arvaamaton paikallinen merkitys. Ne elävöittävät ympäröivää kulttuuria, keräävät median huomiota ja tuovat paikkakunnalle matkailijoita.

KOKOELMIEN KATOAVUUS

Usein keräilijän perilliset ovat siinä määrin kyllästyneitä vanhempansa harrastukseen, ettei kokoelman säilyttämistä edes harkita. Ehkä joskus kokoelman hävitystä kannustaa lapsuudessa koettu, vanhemman keräilyharrastuksesta johtunut puute. Puute on voinut olla konkreettista, taloudellista tai tilan puutetta mutta usein myös emotionaalista laatua. Lapsi on ehkä kokenut jäävänsä syrjään ja tuntenut jopa mustasukkaisuutta rakastettuja esineitä kohtaan. Vaivalla hankitut ja hellällä huolenpidolla vaalitut esineet päätyvät silloin takaisin sinne mistä ovat tulleetkin, eli kirpputoreille, huutokauppoihin ja uusien kokoelmien osiksi. Esineiden kierto on loputon.

Suurimmat museot saavat vuosittain lukuisia lahjoitustarjouksia ikääntyneiltä keräilijöiltä. Moni tarjous sisältää museon kannalta hankalaa esineistöä. Arkisen esineistön talteenotto on nykyään jo monen museon rutiinia, mutta silti harva museo on kiinnostunut vaikkapa tyhjien oluttölkkien mittavasta lahjoituksesta. Museoilla on omat kokoelmapolitiikkansa, jotka poikkeavat yleensä täysin yksittäisen keräilijän harjoittamista periaatteista.

Maisteri Aune Paarma on luovuttanut Imatran kaupunginmuseon näyttelyyn vain osan suola- ja pippurisirotinkokoelmastaan. Rakkaimmat ja erikoisimmat yksilöt hän on halunnut säilyttää lähellään, sillä elämä ilman sirottimia on hänen pahin painajaisensa.

MAISTERI AUNE PAARMAN SUOLA- JA PIPPURISIROTINKOKOELMA

Maisteri Aune Paarman suola- ja pippurisirotinkokoelma on monista surullisista, kadonneista kokoelmista poikkeava esimerkki, sillä se on turvassa Imatran kaupunginmuseossa. Värikäs ja monimuotoinen kokoelma on ollut esillä museon näyttelyhuoneissa jo yli parikymmentä vuotta, sulassa sovussa muun muassa museon hienon kivikirveskokoelman kanssa. Koko sirotinkokoelma käsittää nelisentuhatta sirotinta. Rakkaimman osan kokoelmastaan maisteri Paarma on halunnut säilyttää kotonaan. Museoon hän on tässä vaiheessa tallettanut vajaan tuhannen sirottimen valikoiman.

Museon intendentti Kalle Pakarinen myöntää, ettei suolasirotinkokoelma sulaudu noin vain museon kokoelmapolitiikkaan. Asiaa on pohdittu vuosikymmenet, eikä lopullista vastausta sirottimien suhteesta museon omaan kokoelmaan taida koskaan löytyä. Useimpien keräilijöiden kokoelmat ovat, esinetyypin toistuvuudesta huolimatta, pohjimmiltaan hyvin heterogeenisia. Aune Paarmakin on haalinut sirottimiaan sieltä täältä, tuonut tuliaisena ulkomaanmatkoiltaan ja saanut niitä lahjoina niin kotimaasta kuin ulkomailtakin. Niinpä tämänkin kokoelman esineet ovat tulleet yhteen lähes satunnaisesti tai kerääjänsä oman, hyvinkin henkilökohtaisen, kokoelmalogiikan tuloksena. Sirottimet ovat hänelle enemmän kuin vain toistensa kaltaisia, huvittavia esineitä. Monet kantavat muistoja niitä lahjoittaneista ihmisistä. Toiset sirottimet ovat suorastaan osa omistajansa sielua, reittejä lapsuuden kokemusmaailmaan, menetystenkin muistomerkkejä.

Museon näkökulmasta tämänkaltaisten esineiden esittely yhdessä historiallisten esineiden kanssa tai osana järjestelmällisesti luokiteltua kokoelmaa on haastavaa. On helppo samaistua museoihmisen tuskaan kokoelman esinepaljouden äärellä, kun miltei jokainen esine poikkeaa alkuperältään toisestaan ja viittaa kukin ties mihin maailman kolkkaan, eläinlajiin, tapahtumaan tai tuntemattomaksi jäävään henkilökohtaiseen muistoon. Keräilijä Aune Paarma itse voisi nähdä mielekkäänä järjestää sirottimensa eri vitriineihin vaikkapa niiden värin tai niissä kuvattujen koirarotujen mukaisesti. Museon kannalta keräilijän logiikka ei tunnu kuitenkaan tyydyttävältä.

Museon onkin suhtauduttava tämänkaltaiseen esineistöön uudella ja ennakkoluulottomalla tavalla. Kokoelmaa on pidettävä yhtenä kokonaisuutena, jossa yksittäisten esineiden ongelmallinen luokittelu korvataan kokonaisuuden ”tarinalla”. Silloin kokonainen kokoelma keräilijöineen tunnustetaan tärkeäksi osaksi paikallista historiaa. Esineet saavat olennaisen osan tarinastaan paikallisesti tunnetun keräilijän elämäntarinasta. Näin Aune Paarmankin tapauksessa on käynyt.

Jos Imatralla onkin pohdittu kriittisesti suolasirottimien sopimista museoon, on nähty myös niiden kiistaton ja yhä kasvava arvo museotoiminnalle. Ne kiinnostavat yleisöä. Intendentti Kalle Pakarinen kertoo, että museo saa jatkuvasti positiivista palautetta sirotinnäyttelystään. Moni kertoo vierailevansa museossa nimenomaan tätä kokoelmaa katsomassa.

LISÄRESURSSEJA HARRASTAJAYHTEISTYÖSTÄ

Pakarinen kertoo olleensa pari vuotta sitten järjestämässä nukketalonäyttelyä Harjavallan Emil Cedercreutzin museoon. Sielläkin kokemukset olivat positiivisia. Museo lisäsi näkyvyyttään, ja kävijämäärät lisääntyivät jopa usealla tuhannella. Yhteistyö ITE-henkisten nukketaloharrastajien kanssa avasi myös uudenlaisen dialogin museon ja sen yleisön välille.

Museoiden tilanne supistuvien resurssien yhteiskunnassa on pakottanut niitä pohtimaan toimintansa päämääriä. Ne joutuvat keskittymään perustoimiinsa: pitämään museon auki ja tärkeimmät aarteensa kunnossa tai edes tallessa. Museoilla ei ole enää välttämättä resursseja palkata henkilökuntaa uuden aineiston keräämiseen tai tutkimiseen.

Imatralla on turvauduttu paikallisten muistelijoiden ja paikallishistoriasta kiinnostuneiden apuun. Ainutlaatuista tietoa kerrytetään museon järjestämissä muisteluilloissa, ja muuta aineistoa saadaan talteen paikallisten keräilijöiden avulla. Pakarinen pitää kokemustensa perusteella yhteistyötä keräilijöiden ja innokkaiden harrastajien kanssa erityisen merkittävänä museotoimintaa uudistavana mahdollisuutena. Aune Paarman suolasirottimet eivät sinänsä ole osa uutta toimintamallia, mutta ne tuovat joka tapauksessa Imatran kaupunginmuseoon tuiki tärkeitä uusia kävijöitä.

II ITE-KOHTAISTA AJASSA

Mitä puhututtaa ITE-taiteessa juuri nyt? Katsomme ITE-äidin avustuksella niin menneeseen kuin tulevaan ITE-toimintaan. Lisäksi pohdimme aina yhtä ajankohtaista kysymystä teosympäristöjen säilyttämisestä ja suojelusta. Uutena ITE-näkökulmana nostaa päätään kulttuurimatkailu.

Parikkalan Patsaspuisto talvella 2012.
Kuva: Kimmo Heikkilä

Kuva: MARKO MÄKINEN

Teksti: RAIJA KALLIOINEN

LUOVUUS JA TAIDE ON JOKAISEN OIKEUS

Maaseudun Sivistysliiton eläkkeelle jäänyt kulttuuritoimenjohtaja Liisa Heikkilä-Palo on ITE-taiteen esiinnousun vahva taustavoima. Hänen työuransa MSL:ssä kesti 40 vuotta. Vuodesta 1997 hän on johtanut lukuisia nykykansantaiteen hankkeita, joiden myötä ITE-taide on noussut siivilleen osaksi suomalaista kulttuuria – ja tullut tunnetuksi myös maailmalla.

”ITE-taiteen hankkeet ovat olleet urani mielenkiintoisinta työtä. Ne ovat tuottaneet valtavasti iloa ja antaneet mahdollisuuden tutustua hienoihin persoonallisuuksiin”, Heikkilä-Palo sanoo.

HYPPY TUNTEMATTOMAAN

”Kun suomalaisen nykykansantaiteen etsiminen alkoi, emme osanneet aavistaa, mitä kaikkea on edessä. Ei kukaan ollut aikaisemmin ajatellut visuaalista taideilmaisua tältä kannalta”, Liisa Heikkilä-Palo muistelee.

Kiinnostus kohdistui tavallisten, taidekouluja käymättömien ihmisten omaperäisiin luovuuden ilmentymiin. Ei etsitty perinteistä kansantaidetta, mutta ei myöskään kuvataiteen harrastajien korkeisiin tavoitteisiin pyrkivää taidetta. Haluttiin löytää teoksia, joita ei ollut tehty käyttöesineiksi, vaan taiteellisesta vimmasta tai kaunistamaan elämänpiiriä itselle mieleisellä tavalla. ”Tavoitteenamme oli löytää taidetta, jonka tekijät eivät ole taiteilijoita”, Heikkilä-Palo kiteyttää.

MSL sai etsintöihin ja suunnittelutyöhön mukaan valokuvataiteilija Veli Granön, Kansantaiteenkeskuksen taiteellisen johtajan Hannu Sahan, perinteentutkimuksen professori Seppo Knuuttilan ja taiteen reuna-alueista kiinnostuneen taiteilijan Erkki Pirtolan.

Hahmoa vailla olevalle ”suurelle tuntemattomalle” keksittiin nimitykseksi ”nykykansantaide”, joka kuvasi etsinnän aihetta. Vähän kerrassaan kirkastui, että maailmalla jo tunnettiin käsite ”contemporary folk art”. Oli myös laajempi ”outsider-taiteen” piiri, johon kuului ammattitaiteen ulkopuolella tehty kuvailmaisu, eri tavoin poikkeuksellisten ihmisten taide ja myös itseoppineiden kansanihmisten taide. ”Olimme siis lähdössä etsimään jotakin meille vielä uutta, mitä kohtaan muualla maailmassa olikin jo kiinnostusta ja perinteitä”, Heikkilä-Palo kuvailee.

ITE-TAITEEN ESIIN PURSKAHDUS

Ensimmäinen nykykansantaiteilijoiden etsintä toteutettiin vuonna 1998 Itse tehty elämä -projektina, joka tuotti 300 vihjettä omaperäisistä taiteentekijöistä. Samalla taidemuodon nimeksi alkoi vakiintua ITE-taide.

”Jokainen uusi kirjekuori oli yllätys! Nykykansantaiteen värikkäitä tekijöitä oli Suomi pullollaan. Nyt tarvitsi vain tuoda heidän taiteensa yleisölle”, Heikkilä-Palo muistelee. Tehtiin ensimmäinen kirja ja sovittiin näyttelykiertueesta. Kansantaiteenkeskuksessa Kaustisella järjestetyn avausnäyttelyn jälkeen ensimmäiset ennakkoluulottomat taidemuseot löytyivät Kajaanista ja Raumalta, ja sitten ITE-taiteilijat kutsuttiinkin jo Helsingin taidemuseoon Meilahteen.

Museot täyttyivät uusista yleisöistä, ja vastaanotto oli innostunutta. Ilmestyi kokosivun juttuja lehdissä ja televisioreportaaseja. ”Ammattitaiteilijat ja kulttuuriväki yllättivät avarakatseisella asenteellaan: ei syntynyt mitään eripuraista tai kateellista keskustelua, vaan ITE-taiteella nähtiin olevan oma, tärkeä sijansa ammattitaiteilijoiden rinnalla”, Heikkilä-Palo kiittelee.

”Minua viehättää erityisesti se henkinen vahvuus ja oman elämänsä haltuun otto, mikä ITE-taiteilijoille on ominaista. Heillä on oma elämänfilosofiansa, ja he uskaltavat ajatella kaikista asioista itsenäisesti ja omaleimaisesti – myös kriittisesti ja protestihenkisesti.”

Rosoa ja rikkautta Suomen taidemaailmaan

Ensimmäisen suuretsinnän jälkeen Maaseudun Sivistysliitto on kolunnut Suomea pitkin ja poikin. EU-tukien avulla on toteutettu ITE-taiteen alueellisia kartoitushankkeita, ja yli puolet maasta on nyt käyty tiheällä kammalla läpi.

Mitä tästä työstä on syntynyt tuloksiksi?

”Kartoitusten tuloksena on kertynyt satoja tunteja ’Lönnrotimme’ Erkki Pirtolan filmejä. Valokuvia on tuhatmäärin ja taiteilijoiden haastatteluja on äänitetty ja kirjattu muistiin runsain mitoin. Aineisto kootaan talteen digitaaliseen arkistoon, DigITEen, mutta sen valmiiksi saaminen on vuosikymmenten urakka. ITE-taiteen nettisivujen [www.itenet.fi] kautta yleisö pääsee kätevästi seuraamaan ajankohtaisia näyttelyitä ja tapahtumia.”

”ITE-julkaisusarjassa on tähän mennessä ilmestynyt kymmenen kirjaa, ja lisäksi on julkaistu henkilökuvia muutamista taiteilijoista. ITE-ilmiöstä on tehty englanninkielinen kirja kansainvälisille yleisöille. Ensimmäinen tieteellinen kirja suomalaisesta nykykansantaiteesta julkaistiin, kun Minna Haveri väitteli tohtoriksi vuonna 2010”, kertoo Heikkilä-Palo. Kirjat ovat hänen sydäntään lähellä, ja eläkkeelle jäätyään hän omistautuu Maahenki-kustantamon kirjojen suunnitteluun.

ITE-taidetta on esitelty museoissa kautta koko Suomen aina Kiasmaa myöten. Kiasmassa vuonna 2005 järjestetty kansainvälinen näyttely esitteli eurooppalaisen outsider-taiteen klassikoita ja ITE-taiteilijoita rinnatusten. ”Viimeistään tämä näyttely, sekä Helsingin ydinkeskustaan Töölönlahteen levittäytynyt veistospuisto, olivat se läpimurto, joka todisti että tällä taideilmiöllä on sijansa sekä ihmisten sydämessä että taidemaailmassa”, Heikkilä-Palo arvioi.

Taiteilijamme maailmalla

ITE-taiteen ensimmäisten itujen putkahtamisesta lähtien Maaseudun Sivistysliiton kulttuuritiimi on tehnyt taiteilijoiden kulttuurivientiä. Kuraattorien ja muiden taidevaikuttajien saaminen kaukaisen Suomen syrjäkyliin on vaikeaa, joten viisainta oli selvittää outsider-taiteen tärkeimmät toimijat ja matkustaa heidän luokseen. ”Teimme kymmeniä matkoja ITE-taiteen ’kauppamatkustajina’ mukanamme kirjat, filmit ja kuvakansiot”, Heikkilä-Palo muistelee lobbauksen ensi vuosia.

Tuloksina matkoilta kertyi arvokkaat kontaktit parhaimpiin mahdollisiin asiantuntijoihin ja kokoelmiin. Vastavuoroisesti ITE-taide toi heidän kokemusmaailmaansa jotakin aivan uutta, pohjoisten metsien ja pienten kylien villiä, rosoista ja viatonta taideilmaisua. MSL järjesti myös Suomessa seminaareja ja tapahtumia, joihin sai ulkomaisia asiantuntijoita osallistujiksi.

EU-rahoituksella Kansantaiteenkeskus ja MSL toteuttivat vuosina 2002–04 kansainvälisen näyttelyvaihtohankkeen ”Jokaisen oikeus luovuuteen”. Hankkeen myötä ITE-taide sai jalansijaa outsider-taiteen kentällä. Vuoteen 2009 päästessä MSL olikin jo yksi perustajajäsen, kun luotiin alan toimijoiden eurooppalainen verkosto European Outsider Art Association EOA.

Kun puhutaan ITE-taiteen strategioista, Heikkilä-Palon yksi keskeisiä valintoja on ollut matkustaminen. ”Matkustaminen avartaa. On saanut nähdä, millaista toimintaa on muualla, ja on karttunut ideoita itsellemme. On myös löytynyt kanavat viedä ITE-taidetta esille suurille ja tästä aiheesta kiinnostuneille yleisöille vaikkapa Lontooseen, Pariisiin ja Moskovaan. Kukaan ei olisi tullut tänne meitä löytämään, vaan meidän on täytynyt itse lähteä liikkeelle.”

Mikä ITE-taiteessa sykähdyttää?

Suomalainen ITE-taide erottuu eurooppalaisesta outsider-taiteesta, jonka tekijöille on tyypillistä kaivautua mielen sisäisiin maailmoihin. ITE-taiteilijat käyttävät tilaa ja suuria mittasuhteita. He kierrättävät romut ja kaatopaikkojen aarteet. Monenlaisin ja itse keksityin tekniikoin he toteuttavat veistoksiaan ja luovat kokonaisia veistosympäristöjä, kun tilaa ja luonnonmateriaaleja riittää – toisin kuin Euroopan suurkaupungeissa.

”ITE-taiteilijoilla pää saattaa olla välillä pilvissä, mutta heillä on jalat aina maassa ja ovet avoinna kanssakäymiselle. He tekevät työtään itsetuntoisesti ja rohkean rosoisesti. Minua viehättää erityisesti henkinen vahvuus ja oman elämänsä haltuun otto, mikä ITE-taiteilijoille on ominaista. Heillä on oma elämänfilosofiansa, ja he uskaltavat ajatella kaikista asioista itsenäisesti ja omaleimaisesti – myös kriittisesti ja protestihenkisesti”, Liisa Heikkilä-Palo kuvailee.

”Tapaamisissa tulee aina mieleen, että ITE-taiteilijat ovat onnellisia siitä että he saavat toteuttaa itseään. Onnellisuus-

Tapani Kokko, *Liisa Angel-Kukka*.
Kuva: Jussi Tiainen

”ITE-taiteen perusajatus on, että luovuus ja taide ovat jokaisen oikeus. ITE-taiteen ilosta, särmikkyydestä ja voimasta voi ammentaa jokainen yksilö, mutta siitä riittää ammennettavaa myös omaleimaisuudestaan ylpeille maakunnille ja luovuutta arvostaville yrityksille.”

tutkijoiden mukaan itselle mieluisassa työssä ihmisen koko mielen toiminta avartuu; positiiviset tunteet laajentavat havaintokenttää ja kutsuvat esiin luovuuden mahtavat voimat. Tällaiset kokemukset synnyttävät elämän merkityksen ja tarkoituksellisuuden.”

Mutta mikä on näiden sykähdyttävien ITE-taideympäristöjen kohtalo, kun aika jättää tekijän?

”Ongelmallisinta on, kun omaiset eivät jaksa, pysty tai halua pitää huolta luomuksista. Asiat voivat myös järjestyä mallikkaasti, kuten Veijo Rönkkösen Patsaspuistossa Parikkalassa. Siellä teollisuusneuvos Reino Uusitalo Patsaspuiston omistajana kantaa oman vastuunsa, ja idearikas kannatusyhdistys kokoaa puiston hoitoon talkoovoimia”, Heikkilä-Palo pohtii.

ITE-KOKOELMASTA ”KIERTÄVÄ MUSEO” JA TAIDEKESKUS

Maaseudun Sivistysliitto on vuosien varrella kartuttanut ITE-taiteen kokoelmaa. Kansainvälinen Volker ja Maija Dallmeierin lahjoituskokoelma puolestaan kuuluu Kaustisen kunnalle. Museotoiminnan tukikohta ja ITE-taiteen museotyön ainoa vakanssi ovat tällä hetkellä Kokkolassa osana Keski-Pohjanmaan maakuntamuseota.

Millaisen testamentin eläkkeelle jäänyt Liisa Heikkilä-Palo jättää työnsä jatkajille ja yhteistyön verkostoille?

”Tavoitteeksi pitää asettaa monipuolinen ITE-taiteen keskus. Näyttelytoiminnan lisäksi sen tulee tarjota elämyksiä ja hyvinvointia erilaisten palvelujen ja tapahtumien avulla ja myös yhteistyössä matkailualan kanssa. Taidekeskuksessa voi olla hyvin monentyyppisiä työpajoja, elinympäristön kaunistamista ja yhteisöllistä toimintaa, jotka saavat innoituksensa ITE-taiteelle ominaisista asenteista ja työtavoista.”

MSL:n omistaman ITE-kokoelman vapaa liikuteltavuus tarjoaa näyttelytoiminnalle laajat mahdollisuudet. ”Unelmanani on ’liikkuva museo’, jossa ITE-kokoelma kiertää erilaisina teemanäyttelyinä ja rinnakkain ammattitaiteilijoiden teosten kanssa. Kokoelmaa pitää tietysti markkinoida myös ulkomaille”, Heikkilä-Palo visioi.

Keravan taidemuseossa toteutui jo pari vuotta sitten ammattitaiteilijoiden ja ITE-taiteilijoiden yhteinen *Puumorsian*-näyttely, joka kiersi myös Pariisissa ja Rotterdamissa. Salon taidemuseossa toteutui itseoppineiden ja ammattitaiteilijoiden näyttely *Metsien miehet*. ITE-kokoelmasta on tuotettu myös Merikeskus Vellamoon *Maata näkyvissä!* -näyttely kesäksi 2013.

”Tällaista rajojen ylittämistä ja liikkuvuutta lisää!”, huudahtaa Liisa Heikkilä-Palo. Vaikuttaa vahvasti siltä, että hän on innokas eläkkeeltäkin käsin osallistumaan villiin ideointiin.

TUKIJOILLA ON NÄKEMYKSELLISYYTTÄ

Maaseudun Sivistysliitolla on ollut ITE-taiteen hankkeissa monia yhteistyökumppaneita. Asiantuntijaverkostossa on tutkijoita, taiteilijoita ja toimittajia. Lukuisat museot ovat olleet nostamassa ITE-taidetta parrasvaloihin.

Rahoittajia on ollut useita, ja etenkin EU-tukimahdollisuudet ovat vieneet toimintaa eteenpäin. ”On ollut suurenmoista, että ELY-keskukset ja Leader-ryhmät ovat nähneet taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet tuottaa maaseudulle elinvoimaisuutta ja hyvinvointia”, Liisa Heikkilä-Palo iloitsee.

”Taidekeskuksen ja liikkuvan museon toimintakonsepti edellyttää tietysti taloudellista panostusta. Uusiin avauksiin tarvitaan tukijoita, joilla on luovia näköaloja tulevaisuuteen. Aika alkaa olla kypsä laajentaa asiantuntijoista koostuva ITE ry kannatusyhdistykseksi, joka etsii toimintaan myös aineellista tukea. Suureksi haasteeksi näen myös tilakysymyksen, joka ensisijaisesti on museota ja taidekeskusta ylläpitävän kunnan vastuulla”, haastaa Heikkilä-Palo.

”ITE-taiteen perusajatus on, että luovuus ja taide ovat jokaisen oikeus. ITE-taiteen ilosta, särmikkyydestä ja voimasta voi ammentaa jokainen yksilö, mutta siitä riittää ammennettavaa myös omaleimaisuudestaan ylpeille maakunnille sekä yrityksille, joiden menestys perustuu kykyyn katsoa asioita uudenlaisista näkökulmista”, virkeä eläkeläinen vakuuttaa.

KIRJOITTAJA ON MAASEUDUN SIVISTYSLIITON KULTTUURITUOTTAJA JA LIISA HEIKKILÄ-PALON PITKÄAIKAINEN TYÖTOVERI.

Martti Hömppi: *Anoja*
Kuva: Minna Haveri

MARTTI HÖMPPI (1935–2013)

Vastikään joukostamme poistunut Martti Hömppi oli ensimmäisiä ITE-taiteen kartoituksissa löytyneitä taiteilijoita. Äyräpäästä lähtöisin olevan, evakkotien kulkeneen ja myöhemmin maailman meriä kyntäneen seilorin, entisen kilpapainijan ja harrastajatorvensoittajan muistojen ja tarinoiden varanto oli loputon. Lukuisiin koti- ja ulkomaisiin näyttelyihin lautaveistoksillaan osallistunut Hömppi karsasti taiteilijaksi kutsumista, mutta ITE-projektin myötä hän löysi kansantaiteilijoiden joukon, johon tunsi kuuluvansa. Erityisesti hän mieltyi ”Liiteripicasso”-titteliin, jonka ITE-taiteen dokumentaristi Erkki Pirtola hänelle antoi. Hömppi lahjoitti tuotantonsa Maaseudun Sivistysliiton ITE-taiteen kokoelmaan, jossa hänen ilkikuriset lautaveistokset jatkavat karnevaaliaan vaikka ITE-maestro on poissa.

Teksti: MINNA TUUVA

Kuvat: NINA LIPSANEN, KIMMO HEIKKILÄ

Veijo Rönkkösen Itse tehty paratiisi

Parikkalan Patsaspuisto Koitsanlahdella lukeutuu Suomen suosituimpiin nähtävyyksiin. Kävijöitä on vuosittain kymmeniätuhansia. Viidensadan betonipatsaan puisto muodostui viidenkymmenen vuoden aikana Veijo Rönkkösen (1944–2010) elämäntyönä. Ensimmäiset patsaat ovat 1960-luvulta ja viimeisimmät 2010-luvulta. Suomalaisen nykykansantaiteen eli ITE-taiteen mittavin ja vaikuttavin teoskokonaisuus on myös kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu.

KH

ONNELLISTEN LAAKSO JA LASTEN PARAATI

Veijo Rönkkönen syntyi ”sota-ajan vahinkona”, kuten hän itse totesi Susanne Papawassiliun vuonna 2009 tekemässä haastattelussa. Vaikeista oloista huolimatta hän piti myöhemmin varhaislapsuuttaan elämänsä onnellisimpana aikana. Betoniveistosten teon Rönkkönen aloitti jo seitsemäntoista ikäisenä. ”Halusin päteä ja herättää huomiota, vähä sen takia tein ne ensimmäiset veistokset, mut tosiaa sit ku on oppint ni sit on vaa yhä enemmän innostunt”, Rönkkönen on kertonut. Betoni valikoitui veistosten materiaaliksi, koska sitä oli helposti saatavilla. Hiekkaa sai läheiseltä hiekkakuopalta ja sementtiä kaupasta. Veistostekniikka kehittyi vuosien myötä itse kokeillen: ”Niiku suomalainen sananlasku sannoo, niin työ tekijäänsä neuvoo. Täs on ihan tapahtunu silleen. Vuosien mittaa täs on oppinu eri tekniikoita ja tapoja et miten mikäkin asia parhaiten suijuu ja tulloo tehtyy. Ensimmäiset veistokset miul oli ihan eri tavalla tehty ja paljon hankalampia tehä, mut nyt ku on vähä tekniikkaa oppint, et miten tehhään, ni nyt luonnistuu vaik minkälainen veistos.”

Rönkkösen 16-vuotiaana alkanut työura Simpeleen paperitehtaalla kesti 41 vuotta. Vaativa vuorotyö tarvitsi vastapainon, ja Rönkkönen aloitti joogaharrastuksen vuonna 1974 saadakseen apua rentoutumiseen. Hän kävi kansalaisopiston joogapiirissä muutaman talven, mutta harrastus jatkui omaehtoisena koko loppuelämän. Patsaspuiston sydämenä onkin yli kahdensadan veistoksen mystinen joogapuisto, jota Rönkkönen käytti ikään kuin erilaisten joogaliikkeiden muistikirjana. Rönkkönen on todennut, ettei ihan kaikkia joogapuiston akrobaattisimpia liikkeitä pystynyt tekemään. Betonin hän kuitenkin sai taipumaan niihinkin.

Joogaveistosten lisäksi patsaspuiston suuria teemoja ovat eri kansalaisuuksia kuvaavat karnevalistiset veistokset sekä sadat tanssivia, leikkiviä ja voimistelevia lapsia kuvaavat veistokset. Rönkkösen piti ihmiskehoa kauniina. Hän totesi olevansa ”nuoruuden ihailija”. Lapsiveistoksissa Rönkkönen on kuvannut omia lapsuuden leikkejään, kuten pajupillin tekoa, ”kottikärryillä ajoa” ja sukeltamaan opettelua.

Puisto jakautuu eri osioihin. Sisääntulopolun varrella on *Karnevaaliraitti*, jonka varrella mitä erilaisimmat hahmot hymyilevät jopa hieman groteskeine tekohampaineen. Vastapäisestä rinteestä löytyy *Lasten paraati* eli joukko rumpalin johdolla notkeasti voimistelevia valko-musta-asuisia lapsia. *Onnellisten Laaksossa* talon takana jatkuu eri kansallisuuksien ja hahmojen virta, jossa afrikkalaiset, kreikkalaiset, muslimit ja merimiehet patsastelevat sulassa sovussa.

Rönkkönen kertoi eri kulttuureista tulevien ihmisten kuvauksen saaneen innoituksensa siitä, että hän näki erilaisia, ympäri maailmaa kotoisin olevia ihmisiä omassa pihassaan. Puiston sadoista vieraskirjoista vuosikymmenten ajalta löytyvätkin varmaan kaikki mahdolliset maat. Puistonsa tuhansiin vierailijoihin Rönkkönen ei itse ottanut kontaktia, mutta seurasi kyllä kiinnostuneena vieraiden kommentteja ja tunnelmia. Rönkköstä pidettiin erakkona, mutta toisenlaisen näkökulman tarjoaa hänen hyvä ystävänsä Rauha Hinkkanen. ”Eihän hänen elämästä ois tullu mitään, jos ois kaikkien kanssa jutellu,” Hinkkanen toteaa. ”Miusta hää oli hyvin tarkka ja jämpti kaikissa asioissa. Mutta sanosin ehkä määrätyllä tavalla sulkeutunu silleen, että hän ei omia mielipitteitään helpolla tuonu kenellekään julki. No sitten taas miusta hää oli kyllä semmonen vappaa ja ilonen. Mutta en tiijä olko toisiin kanssa. Mut ku hää tul tänne miun luo, ni hää niin nauro ja ol semmonen jotenki vappaa. Hää voi olla oma

ihtesä täällä.” Hinkkasen ja Rönkkösen ystävyys kesti monta vuosikymmentä. Hinkkanen piti Rönkköstä luotettavana ystävänä, jonka kanssa voi vapaasti puhella kaikista asioista. ”Kyllä Veijo miun mieleen jääpi semmosena hyvin avoimena ja ystävällisenä ja…ehkä joskus tul semmonen tunne miulle, että oisko hän tuntenu, että hän on jotenki…hylätty. Että hän niiku yksinäiseks tunti jossain vaiheessa ihtesä. Miulla on niiku tämmönen tunne,” Hinkkanen muistelee.

Rönkkönen ei ollut kiinnostunut käymään taidenäyttelyissä, eikä hän halunnut myöskään itse osallistua näyttelyihin, sillä hän koki, että veistokset kuuluivat kiinteästi omille tarkkaan harkituille paikoilleen puutarhaan. ”Ei ne näi yksinkertaset veistokset oo minkään näköset missää vieraassa ympäristössä. Kyl mie ensin kahon paikan, et mihi minkäkilainen veistos soveltuu ja käyp ja sit ruppeen vasta tekemään,” Rönkkönen kertoi.

Aidon ITE-taiteilijan tapaan Rönkkönen omistautui taiteelleen kaikin voimin. Veistosten aiheita riitti enemmän kuin aikaa niiden toteuttamiseen. Suunnittelemistaan veistoksista Rönkkönen piirsi hahmotelmat mittakaavoineen, asentoineen ja vaikkapa koristeluun liittyvine ideoineen. ”Joskus tullee aiheita nii ettei entisiä kerkii saaha valmiiks ku pitäs jo uutta alottaa”, Rönkkönen totesi. ”Kyllä mie silmänruokaa aina noissa veistoksissa ja kasviloissa haluan. Et mikä omasta silmästä on miellyttävää kattoo ni kyllä se tuntuu montaa muutakii miellyttävän.” Montaa muutakin Rönkkösen taide on tosiaan miellyttänyt, sillä vuonna 2007 hän sai taiteen Suomi-palkinnon pitkäjänteisestä ja taiteellisesti korkeatasoisesta työstä.

Rönkkönen ei itse hakenut tai halunnut apurahoja. Hän koki säilyttävänsä itsenäisyyden tekemisessään, kun toteutti taidettaan omalla kustannuksellaan. ”Raha ei tee ketään onnelliseksi… onni on sitä, kun on sovussa itsensä kanssa”, Rönkkönen totesi.

MYSTINEN PUUTARHA

Rönkkönen asui koko ikänsä Parikkalassa. Hänen rautateillä työssä ollut isänsä osti tontin läheltä junarataa vuonna 1949. Tuolle tontille syntyi viidenkymmenen vuoden kuluessa paitsi satamäärin veistoksia myös puutarha, jonka villi luonnollisuus luo patsaille kauniin kodin. Kasvien ja veistosten vuoropuhelu oli Rönkköselle hyvin tärkeää, veistoksen piti sopeutua ympäristöönsä.

Rönkkönen totesikin monen vierailijan käyttäneen sanaa ”paratiisi” tullessaan puistoon. Erityisesti puutarhan paratiisimaisuus näkyy valokuvaustakin harrastaneen Rönkkösen kaksoisvalotuksella toteutetuissa otoksissa, joissa puutarhan kukkaloisto ja taiteilijan oma figuuri yhdistyvät unenomaisiksi näyiksi.

Rönkkönen kokeili puutarhassaan vuosittain uusia kasvilajeja, ja niitä kertyikin arviolta viitisensataa, aivan kuten veistoksiakin. Poluille hän valoi betonilaattoja, joissa puutarhurin käden- ja jalanjäljet ohjaavat vieraiden kulkua, jotta kasvit eivät vahingoittuisi. Joskus vieraat taittoivat kukan patsaan koristukseksi tai lisäsivät jonkin muun oman elementtinsä karnevalisoivassa hengessä, vaikkapa aurinkolasit lapsipatsaan kasvoille. Rönkkönen huomioi kaikki pienetkin muutokset ja totesi: ”Jokaisen taitetun kukan ja heinän mie kyl ite huomaan.”

Puutarha on tarkan suunnittelun tulos. Jopa talon ulkoseinätkin ovat eriväriset, jotta seinustoille valittujen kasvien värit sopisivat taustaan ja näyttäisivät kauniilta. Valkoiset jasmiinit ja kanadanvuokot erottuvat hyvin punaista seinää vasten, vihreän seinän vieressä taas kukoistavat liilat alppiruusut ja punainen viinimarja.

Veistoksissa ja puutarhassa on samaa omaperäistä rikkautta. Luonto tuo taiteeseen oman lisänsä. Kuusenruoste punertaa veistosten pintoja, ja heleän keltaiset haavankeltajäkälän laikut täydentävät kokonaisuutta. Monissa patsaissa on paikka kukkaistutuksille ja aukkoja lintujen koloiksi. Toisaalta sammaleet ja jäkälät rapauttavat veistosten pintoja, ja niiden poistaminen ainakin jossain määrin auttaa veistosten säilymistä. Puutarha on elävä eikä voi niin ollen pysyä muuttumattomana. Joitakin huonokuntoisia puita on jouduttu kaatamaan kävijöiden turvallisuuden vuoksi. Samasta syystä viereiseltä parkkipaikalta on raivattu uusi polku puistoon, jonne ennen kuljettiin Kuutostien vartta.

Rönkkönen on todennut talon ilman puutarhaa olevan kolkko paikka asua. Veistokset ja puutarha muodostavatkin erottamattoman kokonaisuuden, ystävyyden puutarhan, jonne kaikki ovat tervetulleita.

Puutarhuri Anneli Hyvönen

Outi Pulkkinen ja Jouko Kyhälä jalkautuivat puistoon.

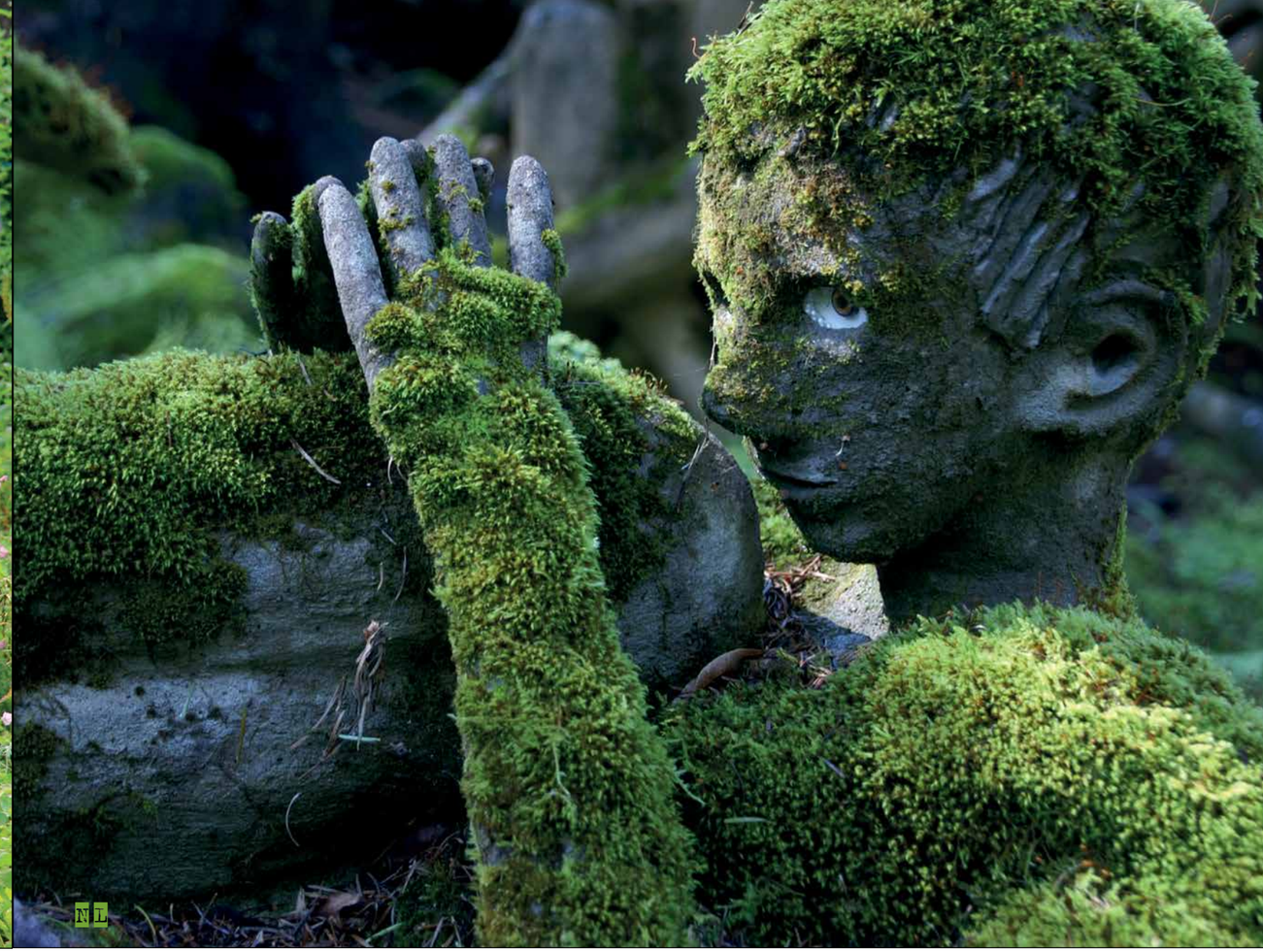

PUISTON PELASTAMINEN – YHTEISTYÖLLÄ ETEENPÄIN

Veijo Rönkkösen kuolema maaliskuussa 2010 herätti kysymyksen Patsaspuiston tulevaisuudesta. Rönkkönen toivoi, että veistokset voisivat jäädä paikoilleen hänen kuolemansa jälkeen, mutta ei oikein uskonut sen olevan mahdollista. Niinpä hän totesi, että hänen kuolemansa jälkeen veistokset voidaan vaikka peittää hiekkaan, josta tulevaisuuden arkeologit ne löytävät. Onneksi kuitenkin löytyi joukko kiinnostuneita vapaaehtoisia, jotka Maaseudun Sivistysliiton kanssa alkoivat toimia patsaspuiston säilyttämiseksi.

Aluksi ITE ry ja Maaseudun Sivistysliitto perustivat Patsaspuistolle hoitokunnan osaksi ITE ry:tä, koska oli kiire ja uuden yhdistyksen saaminen toimintakuntoon olisi vienyt aikansa. Hoitokuntaan ei kutsuttu yksityishenkilöitä, vaan patsaspuiston tueksi kaavailtujen tahojen edustajia. Hoitokunnan ensimmäisen kokoonpanon puheenjohtajana toimii Rönkkösen pitkäaikainen ystävä, valokuvaaja Veli Granö, joka edustaa ITE ry:tä. Rönkkösen perikuntaa puolestaan edustaa Merja Toivanen, Parikkalan taiteenystäviä Kristiina Heikinheimo ja Parikkalan kuntaa elinkeinotoimenjohtaja Aune Ritola-Grahn. Mukaan pyydettiin myös sponsoroinnin asiantuntija Veikko Hokkanen, ja Maaseudun Sivistysliittoa edustaa ja hoitokunnan sihteerinä toimii Minna Tuuva.

Patsaspuiston tarina sai onnellisen käänteen, kun pyhtääläinen teollisuusneuvos Reino Uusitalo kiinnostui Patsaspuiston säilymisestä. Hän hankki myynnissä olleen puiston omistukseensa ja pyysi MSL:n asiantuntija-apua sen hoidossa. Solmittiin yhteistyösopimus, jonka mukaan MSL voi toteuttaa Patsaspuistossa hoitokunnan avulla hanketoimintaa parhaaksi katsomallaan tavalla. Etelä-Karjalan KÄRKI Leaderin rahoittama Parikkalan Patsaspuisto -hanke alkoikin vuoden 2011 maaliskuussa. Hankkeen tarkoituksena on rakentaa toimintamalli Veijo Rönkkösen elämäntyön säilyttämiseksi. Hanke on toiminnassa vuosina 2011–2014.

Suomen oloissa harvinainen taidemesenaatti, ITE-taiteen asiantuntijataho ja hankerahoitus ovat turvanneet patsaspuiston säilymisen yleisölle avoimena kokonaisuutena. Lisäksi vapaaehtoistyö on ollut oleellisen tärkeää kaiken toiminnan suunnittelussa ja käynnistämisessä. Syksyllä 2011 perustettiin Parikkalan Patsaspuiston kannatusyhdistys ry. Yhteistyössä kannatusyhdistyksen kanssa Patsaspuisto-hankkeessa on järjestetty monipuolisia ja monitaiteisia tapahtumia: näyttelyitä, musiikki- ja tanssitapahtumia sekä kaikkea mahdollista mitä ideariihessä kipinöi. Kaakkois-Suomen Taidetoimikunta ja Parikkalan kunta ovat myös myöntäneet kannatusyhdistykselle apurahoja, joiden turvin on saatu puistoon esiintymään nimekkäitä taiteilijoita, kuten Esa Kotilainen ambient-musiikkia esittävän Nemesis-yhtyeen kanssa, sekä Outi Pulkkinen ja Jouko Kyhälä, joiden musiikki on kansanmusiikkiin perustuvaa osin improvisoitua äänimaisemaa.

Patsaspuiston hoitokunta on myös vastuussa vuosittaisista veistosten kuntokartoituksista. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen rahoittaman ITE kaakossa -hankkeen kautta on voitu tehdä tarvittavat korjaukset konservaattorin toimenpideehdotusten mukaan. Tehdyt korjaustoimenpiteet on kirjattu: kuka on tehnyt mitä ja milloin, millä aineilla ja miten korjaus on onnistunut. ITE kaakossa -hankkeen kautta veistokset myös inventoidaan Maaseudun Sivistysliiton osin julkisessa käytössä olevaan digitaaliseen arkistoon.

Tärkeää hankkeen onnistumisen kannalta on ollut ammattitaitoisen ja innostuneen työvoiman löytyminen. Hankerahoituksella on palkattu puisto-oppaaksi floristi-hortonomi Anneli Hyvönen. Hän on oppinut ymmärtämään Rönkkösen puutarhan luonteen hoitaessaan sitä vuoden kierron mukaan. Puutarhan hoidossa on apuna myös lukuisa talkoolaisten joukko. ITE kaakossa -hankkeen projektityöntekijä, kuvataiteilija Janne Vesivalo on perehtynyt patsaiden korjaukseen ja inventointiin. Hankehenkilöstöön kuuluva graafinen suunnittelija Kimmo Heikkilä on tehnyt paljon työtä myös talkoilla, sillä Heikkilä toimii oman kiinnostuksensa

pohjalta kannatusyhdistyksen sihteerinä. Patsaspuiston nettisivut sekä esitemateriaalin ulkoasu ovat Heikkilän käsialaa.

Vaikka patsaspuisto on säilynyt yleisölle avoimena kohteena, on hankeajan päätyttyä vuonna 2014 edessä suuria haasteita. Kannatusyhdistys kerää varoja puiston ylläpitoon sponsoreilta, myymällä patsaspuistotuotteita, nimikkopatsaiden lunastusmahdollisuudella ja vapaaehtoisilla pääsymaksuilla. Kaikki tämä ei kuitenkaan tuota tarpeeksi varoja puisto-oppaan palkkaamiseen. Talkoilla saadaan paljon aikaan, mutta Patsaspuiston säilyttäminen hyvin hoidettuna matkailukohteena ei onnistu vain vapaaehtoisvoimin. Tulevaisuudessa onkin mahdollista, että kävijöiltä joudutaan perimään pääsymaksuja. Myös yrittäjävetoista toimintamallia voidaan kehitellä.

TERVETULOA PATSASPUISTOON

Patsaspuisto on ainutlaatuinen nähtävyys, jonka säilyminen on kulttuurihistoriallisesti merkittävää koko Suomen ja erityisesti Parikkalan seutukunnan kannalta. Patsaspuisto on valittu vuoden kotimaiseksi matkakohteeksi vuonna 2008. Vuosittainen kävijämäärä on 20 000–30 000, ja kävijöitä on ympäri maailman.

Rönkkönen halusi jakaa puutarhansa ja veistostensa kauneuden vierailijoiden kanssa. Pääsymaksuna puistoon oli nimen kirjoittaminen vieraskirjaan. Rönkkönen totesi humoristisesti vieraskirjan olevan tärkeä, koska ”Se miun itsetuntoo nostattaa”. Lisäksi oli mukava nähdä, mistä kaikista maailmankolkista vieraita oli käynyt. Rönkkönen ei pitänyt tarpeellisena, että vierailijat tietäisivät patsaiden taustoista, ajatuksista, joista ne ovat syntyneet. ”Se on paremp et jokkainen näkkee omalla tavallaan ja ite selittää itelleen. Kaik näkköö vähän eri tavalla”, hän totesi. Rönkkönen piti joitakin veistoksia erityisen onnistuneina, mutta useimmiten hän näki virheitä, joita kukaan muu ei huomannut. Veistoksen valmistuessa Rönkkönen totesi tuntevansa ”jonkinlaista tyydytystä, saimpas tehtyy”. Siitä ovat kiitollisia yhä uudet vierailijat.

Vaikka aikoinaan nimi vieraskirjaan oli ainut ”maksu”, nykyvierailijat voivat halutessaan jättää lahjoituksen patsaspuiston ylläpidon ja tulevaisuuden turvaamiseksi. Toinen hyvä tapa tukea Patsaspuiston toimintaa on liittyä kannatusyhdistyksen jäseniksi.

Osallistu ITE-ympäristöjen suojeluun!

ITE-taide on helposti ”katoavaa taidetta”. ITE-ympäristöjen dokumentointi olisi tärkeää, koska varsinkin ulkona sijaitsevat teokset ovat jatkuvassa muutoksessa. Rakentumisen vastakohtana toinen muutossuunta on tuhoutuminen; pysähtyneeseen tilaan teosympäristöt tuskin koskaan vakiintuvat. Vuorokauden- ja vuodenajat ja sääolot vaihtelevat. Kasvit valtaavat tilaa ja eläimet tekevät tuhojaan. Mikäli taiteilija ei rakentamalla ja korjaamalla pidä luonnon rapauttavaa vaikutusta kurissa, teokset tuhoutuvat hitaasti mutta varmasti. Nopeinta ja dramaattisinta teoskohteen tuhoutuminen on usein tekijän kuoltua, tilanteessa jossa perikunta joutuu visaisten kysymysten eteen: Mitä tehdä edesmenneen ITE-taiteilijan elämäntyölle? Kunnostaa ja säilyttää vai hiljaisuudessa hävittää? Ehkä lahjoittaa – mutta minne?

Ideaali vaihtoehto on tietenkin teosympäristön säilyttäminen kokonaisuudessaan, mutta koska lähipiiristä harvoin löytyy mahdollisuuksia näin mittavalle suojelulle, nousevat töiden taltiointi ja museointi keskeisiksi säilyttäviksi vaihtoehdoksi. Teoskohteiden huolellinen kuvataltiointi, talletetut tarinat ja ainakin muutamat merkittävät teokset museoituna kokonaisuutena mahdollistaisivat jälkipolvillekin oma aikamme ITE-taiteilijoiden tuotannon tarkastelun.

Seuraavassa yksinkertaiset suojeluohjeet ITE-teosten ja teosympäristöjen sekä niitä koskevien muistojen säilyttämiseksi:

TALLENNA

• Valokuvaa, videoi ja haastattele nauhalle. Ota lähikuvia jokaisesta teoksesta. Kuvaa teosympäristön kokonaisuutta ja tekijää työnsä parissa. Haastattele tekijää hänen ajatuksistaan, elämästään ja taiteestaan. Kysy töiden merkityksistä, tekotavoista ja tekovaiheista.

• Luetteloi teokset. Hyödyllisiä tietoja ovat teoksen nimen ja/tai aiheen lisäksi ainakin materiaali, tekoaika ja mitat.

• Talleta taiteilijasta kertovat lehtileikkeet ja muu vastaava materiaali.

• Kysy tekijältä teosten hoito-ohjeet ja kirjoita ne muistiin.

SÄILYTÄ

• Jos perhepiirissä on mahdollista säilyttää teokset niiden omilla paikoillaan, pidä huolta teosten kunnosta ja ympäristöstä.

• Jos läheisten voimavarat eivät yksin riitä, tutki, löytyisikö lähiseudulta sopiva taho, joka voisi osallistua taideympäristön ja teosten hoitoon tai ottaa ne vastuulleen. Kysy, voisiko esimerkiksi kylä-, kotiseutu- tai kulttuuriyhdistys, kotiseutumuseo, kunta tai paikallinen matkailuyrittäjä olla avuksi.

KYSY ASIANTUNTIJALTA

• Maaseudun Sivistysliitto ja ITE-museo neuvovat ja ottavat mielellään vastaan taiteilijoista tallennettua tietoa. ITE-museo ottaa resurssiensa rajoissa vastaan teoslahjoituksia.

PARIKKALAN PATSASPUISTO ON HYVÄ ESIMERKKI ONNISTUNEESTA ITE-YMPÄRISTÖN SUOJELUSTA. YHÄ USEAMPIEN ITE-YMPÄRISTÖJEN PELASTAMINEN ON MAHDOLLISTA, KUNHAN SAAMME AKTIIVISIA, KIINNOSTUNEITA IHMISIÄ MUKAAN PAIKALLISEEN TOIMINTAAN.

Teksti: V. A. HEIKKINEN

Uuden sukupolven kameleonttimatkailijat

Parikkalan Patsaspuiston *Salainen Puutarha* avattiin kävijöille vuonna 2012. Kuva: Minna Tuuva

Keskiluokkainen naisrivikuluttaja, tavis, on ja pysyy kulttuurimatkailun pääsegmenttinä. Hän on kulttuurikohteiden kuningatar tavallisuuksineen ja perusvaatimuksineen. Hän on museoiden, teattereiden, oopperan ja näyttelyiden menestyksen elinehto. Hänen ostovoimaansa ei voi kuitenkaan ennustaa, sillä muut elinmenot kasvavat. Peruskulttuurimatkailija suosii kivaa seuraa sekä sopivan mukavaa nähtävää, kuultavaa ja koettavaa. Hän arvostaa laadukkaita peruspalveluja: hyvää kahvia ja pullaa sekä puhtaita toiletteja.

KULTTUURIN SEKAKULUTTAJAT

Tyypilliselle bussikulttuurimatkailijalle tärkeää on mukava yhdessäolo, täyteläinen päivä ja hyvät kulkuyhteydet. Hänen toiveissaan on sopivassa suhteessa aktiviteetteja, passiviteetteja ja kohtaamisia. Hän on peruslähtökohdiltaan sopeutuja ja haluaa iloisia yllätyksiä aina silloin tällöin. Hän ei juokse kulttuuritrendien perässä ja ”hobbaile” boheemisti. Hänen kulttuurimakunsa on konservatiivinen ja tavallinen. Se ei häntä kauhistuta, vaan hän on hyvillään nähdessään olevansa toisten kaltainen. Keskeistä on, että pääsee reissuun ja parhaimmillaan illaksi kotiin.

Kilpailu kulttuurikohteiden välillä kasvaa. Ongelma on, että yhä muuntuvampia kulttuurimatkailijoita on entistä vaikeampi koukuttaa. Suurin osa kuluttajista on ikääntymisen, television ja internetin vankeja. Äijät taas välttävät sekä matalan että erityisesti korkean kynnyksen kulttuuripalveluja. Kameleonttikulttuurimatkailijan profiiliin kuuluu mahdollisuus yhdistellä ja muunnella vapaasti. Voi olla samanaikaisesti (umpi)konservatiivinen, boheemi ja trenditietoinen. Tämä näkyy erityisesti korkeataiteen ja -kulttuurin sekä paikalliskulttuurin, muodin ja musiikin kulutusvalinnoissa. Sesongit, tyylit ja genret sekoittuvat ja pirstoutuvat. Yhtä varmaa makua ja valintakohdetta ei ole.

Kulttuurin sekakuluttaja on silti intohimoinen. Hän janoaa kokemuksia, jopa megaelämyksiä. Merkityksellistä on vastatrendien etsiminen. Hän ihailee niin korkeataidetta kuin käsitöitä, ja hänelle maistuvat niin Bach kuin kotimaisen rap-kulttuurin parhaat biitit ja riimit.

Kulttuurikohteiden haasteena, mutta myös tulevaisuuden toivoina, ovat nuoret. Uuden sukupolven rivinuori ei välitä siitä, onko hän in tai out. Hän osaa päättää itse, mikä on hot tai not. Hän tekee joka tapauksessa jo nyt omat piponsa, soitto- ja kaverilistansa sekä mixtapet ja tapetit.

NUORET LÄHIMATKAILIJAT

Pääroolissa on siis jatkossa yksilöllinen nuori (kulttuuri)lähimatkailija, jonka persoona ja mielteet jokaisen kulttuuripalveluammattilaisen pitäisi tuntea. Hän elää nopeaa, urbaania maaseutuelämää. Kiitää toisinaan pikakaistalla, täysillä ilman käsikirjoitusta. Hän elää mikrohetkissä, jonka täyttää suhteilla, juoksulla, menoilla, snackeilla, padeilla, podeilla, peleillä. Hän haaveilee dynaamisesta elämästä ja multi-ihmisyydestä, jossa arki, juhlat, viihde, unelmat ja reaalimaailma sekoittuvat riemukkaaksi cocktailiksi. Hän elää television ja internetin kautta pintaistavaa potpuria tai popularisoitua gangstaa.

Osalle on tärkeää menestys, hurmos, näkyvyys ja suosittu imago, jotka on saatava nyt eikä huomenna. Pakkomielteenä on osa-aikacoolius – on tärkeää olla kylän ja koulun suosituin tyttö tai poika, joka investoi hymyyn ja jolla on Facebookin paras tokaisu. Ja kun hän saa flunssan, myötätuntoisen viestimassan määrä on valtaisa.

Keskeistä on hauskanpitäminen trendiyttä ja nuoruutta imitoivassa skenessä. Merkittävää on pörräys, teinipönötys ja kulutus, johon kuuluvat näkyvät megabrändit, yökerhot, tapahtumat ja show’t. Nuori odottaa kaikkien ja kaiken viihdyttävän häntä: asioiden, radioasemien, urheilun, muodin, äidin, isän, mummun, haastattelijan, elektronisen musiikin, flow’n ja muodin – noiden nykyaikaisten seurapelien.

Hän editoi itseään jatkuvasti. Designaa omia kurantteja fiiliksiään ja omaa elämäänsä koulussa, kaupan kassojen ja R-kioskin luona, urheilutreeneissä, kasvokansiossa, baareissa, baanalla ja radalla. Hän sekoittaa tyylejä ja historiaa taitavasti mutta ohuesti. Hänessä on bling-blingiä, lolitaa ja maatalon emäntää, renkiä ja häntäheikkiä sekä tyyliä ja maskia vaihtavaa massarokkaria. Hän voi olla monilahjakkuus, vaikka lukuisia laulukilpailuja voittanut, näyttelevä, maalaava ja runoileva osa-aikatähti. Tweetissä hän on seurattu ilman omia peukutuksia.

Patsaspuiston kesätapahtumat houkuttelevat satamäärin kaikenikäisiä vierailijoita.
Kuvat: Kimmo Heikkilä

TULEVAISUUS

Mitä hän tekee, kun isominä hiipuu? Kohta hän on vain mikroblogien ja juorupalstojen täytepala, ja huomenna ei mikään. Olisiko pitänyt olla vaatimattomampi? Kun hän ei ole enää in ja puhekuplissa, hänen on gagailtava eli räväköidyttävä ja radikalisoiduttava, etsittävä sensaatioita ja sekoiluja.

Kaikesta (yltiö)yksilöllisyydestä, minä-brändeistä, multiminuuksista ja vapaudenhalusta huolimatta hän on se tavallinen tyttö tai poika, joka kaipaa suuntaa elämäänsä; oman aikansa lapsi, joka sai kukoistaa oman hetkensä ja nauttia ajan dynaamisesta hengestä. Lopulta kaiken sirpaleisuus, jatkuva yllätyksellisyys ja riskit alkavat väsyttää häntä.

Mutta miksi moittia tätä itsekästä, kasvavaa nuorta? Hän on oppinut itsenäisyyteen ja huomannut jo nuorena aikuisena, että itsevaikuttaminen ja ITE-tekeminen (kodin designaus, musiikki, vaatteet, piirrokset, käsityöt) on hauskaa, miellyttävää, kiinnostavaa, aitoa ja ITSEÄ tukevaa. Niillä pääsee ilmaisemaan, näyttämään ja vaikuttamaan!

Tulevaisuuden kulttuurimatkailija on siis jo oppinut itse designaamaan, pimppaamaan ja räätälöimään itseään. Hän on jo oppinut jakamaan taitojaan eri yleisöille eri foorumeissa. Samanaikaisesti kun kulttuurimatkailukohteet yrittävät erottautua ja löytää massasta sopivia kohderyhmiä, kuten auto- ja bussimatkailijoita, halpamatkaajia, ostovoimaisia nuoria aikuisia, lapsiperheitä, senioreita ja pariskuntia, monikaan kulttuurikohde ei vieläkään halua antaa nuorten osallistua palvelujen ja tuotteiden suunniteluun, tapahtumien toteuttamiseen ja kehittämiseen.

Paikallismuseot, -teatterit ja konsertinjärjestäjät tuntevat lähivieraansa ja paikallismatkailijat, sillä he jättävät jälkiä runsaasti. Kävijätiedot löytyvät melko hyvin. Ostovoima, elämäntyyli, maut ja odotukset tunnistetaan. Jopa verkkosivulla kävijät tiedetään. Matkailija käyttää hyväkseen etukuponkeja ja kanta-asiakaskorttejaan. Hän jättää asiakaspalautetta ja someilee. Mutta tunnetaanko paikallisnuoria? On aika ottaa uudet sukupolvet mukaan tapahtumien tekemiseen, sillä nuorten itsetekeminen laajenee. Uuden sukupolven kulttuurimatkailijat haluavat tehdä ITE.

SEIJA AHTIAISEN SUOJAISA PATSASPIHA

Teksti: MINNA TUUVA
Kuvat: KIMMO HEIKKILÄ

Seija Ahtiaisen viidentoista vuoden aikana syntyneet betoniveistokset kansoittavat Ahtiaisten kotipihaa Muukonniemessä Lappeenrannassa. Piha on ihan tien päässä viimeisenä, kauniilla paikalla järven rannalla. Sijainnin vuoksi ohikulkijoita ei ole. Ahtiaisen veistokset uhkasivatkin jäädä hyvin säilyneeksi salaisuudeksi, kunnes ne onnekkaiden sattumien kautta löytyivät yleisön ihasteltaviksi, Ahtiaisen lapsenlapselta saadun vinkin perusteella.

Aluksi Ahtiaisen oli tarkoitus tehdä vain enkeli isoäitiensä muistoksi, muttei tekeminen siihen jäänyt, koska uudet aiheet veivät mukanaan. Enkelin valmistuttua naapuri kyseli jatkoa, ja Ahtiainen vastasi piloillaan, että tekee seuraavaksi tukkijätkän. Kun tukkijätkä sitten aikanaan valmistui, se tietysti tarvitsi naisen rinnalleen. Sen jälkeen lastenlasten pyynnöstä tehdyt muumit ja erilaiset sarjakuva- ja satuhahmot alkoivat lisätä pihaväen päälukua. Kavalkadin Tiivi-Taavi, Vaaleanpunainen Pantteri, Väiski Vemmelsääri, Karvinen sekä Viivi ja Wagner ovat kaikki syntyneet kuvista mallia katsomalla.

Ahtiainen on kehittänyt tekniikkansa itse. Teoksissa on täyteaineena vuorivillaa tukirautojen ja kanaverkon välissä. Parhaimmillaan Ahtiaisen veistotaito tulee esiin näköispatsaissa. Tarja Halosen rintakuvasta Ahtiainen lähetti kuvan presidentin kansliaan ja sai kiitoskirjeen paluupostissa. Presidentin rintakuva onkin hyvin onnistunut, samoin kuin paikallisen radiotoimittaja Jouko Nykäsen luonnollisen kokoinen näköisveistos. Työ nosturikuskina jopa 76 metrin korkeudessa on varmaankin harjaannuttanut kolmiulotteista hahmotuskykyä. ”Nää on miusta nii helppo tehä, eihä näis oo mittää”, hän toteaa.

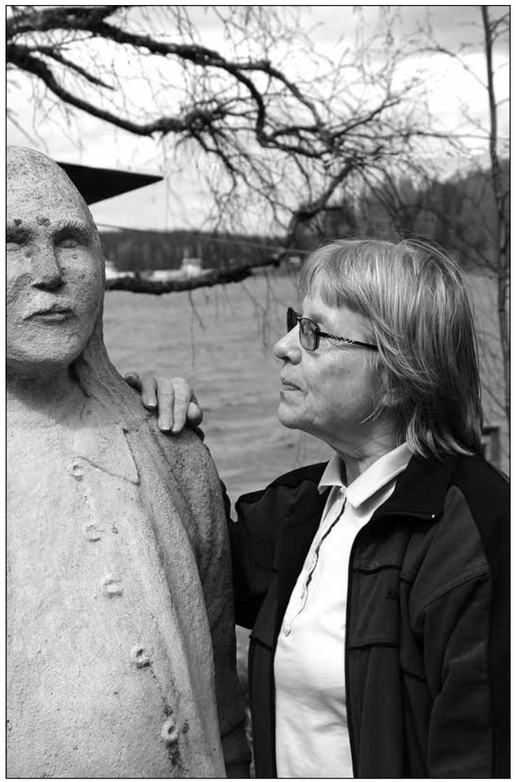

III KOHTAAMISIA KAAKOSSA

ITE-taide sitoutuu aina paikkaan, tekijänsä kotiin. Se on omaleimaisuudestaan huolimatta osa arkista elämänmenoa. Siksi teoksia tarkastellessa saa usein kohdata myös taiteilijan. Taiteen kautta jaetut elämäntarinat ovat osa ITE-taiteen kiehtovuutta. Seuraavassa kuvia ja kertomuksia kohtaamisista kaakon kulmilla.

Sylvi Hauhian teoksia Miehikkälässä.
Kuva: Kimmo Heikklä

ENSIO TUPPURAINEN – jätkän protesti vaihtui kiitokseen

Tunsin Ensio Tuppuraisen kahdeksankymmenluvulla poikkeuksellisen kriittisenä taiteilijahahmona. Hän toi mielipiteitään esiin napakasti, niin puheissa kuin protestitaiteessaankin. Nyt lähes kolmekymmentä vuotta myöhemmin olemme molemmat muuttuneet. Tuppuraisen on mahdotonta tunnistaa minua, muttei hänkään ole enää aivan sama mies.

Tuppuraisen tuvassa on lämmin tunnelma. Vaimo Marja-Liisa kertoilee verkkaisten keittiötoimien lomassa pariskunnan yhteisestä taipaleesta. Sitä on kestänyt jo kuusikymmentäviisi vuotta. Yhdeksääkymmentä ikävuottaan lähenevä pariskunta muistelee kiitollisena elettyjä aikoja. Uudenlainen seesteisyys näkyy myös pihan veistoksissa. Suurikokoinen, melko uusi teos *Salatut kädet* kuvaa enkelimäistä hahmoa. Työ käsittelee Ension elämää leimannutta arvoituksellisen hyvää onnea. Taiteilija kertoo olleensa yli kymmenen kertaa kuoleman kanssa silmätysten. Jostain syystä onni on joka kerta säästänyt hänet. Ovatko ne olleet enkelin kädet, jotka tilanteita ovat ohjanneet, sitä Tuppurainen ei osaa sanoa. ”Miksi minut joka kerta säästettiin, se jää salaisuudeksi”.

NUORUUS

Kun Ensio Tuppuraiselta kysyy hänen ensimmäistä veistostaan, on vastaus yllättävä: se oli vene. Kovalevystä tehty pieni vene. Yleisön visuaalista sietokykyä välillä koetelleiden teosten tekijänä kuuluisaksi tulleen ”Kääpälän jätkän” ensimmäiseksi teokseksi vene tuntuu yllättävän käytännölliseltä ”teokselta”. Tuppuraisen kasvu taiteilijaksi on kuitenkin ollut vuosikymmeniä kestänyt monivaiheinen prosessi, ja tuolla nimenomaisella veneellä on siinä tarinassa oma tärkeä paikkansa.

Ensio Tuppuraisen lapsuutta leimasivat menetykset ja kova työ. Kanttori-urkuri-isä kuoli pojan ollessa vasta kuusivuotias. Kaksilapsisen perheen äidille alkoivat silloin kovat ajat. Ensio-poika yritti hankkia tuloja minkä pystyi. Hän avusti kotikuntansa Hirvensalmen vanhaa nimismiestä hedelmätarhan hoidossa, keräsi ja pakkasi omenoita. Nimismies mieltyi uutteraan pikku renkiinsä niin, että lupasi kustantaa teräväpäisen pojan takaisin kouluun. Tämäkin isähahmo petti, sillä hän kuoli ennen lupauksen täytäntöönpanoa. Lapsen unelma insinöörinurasta haihtui, ja Ensio pestautui paikalliseen osuuskauppaan palkattomaksi apulaiseksi. Pienten vesivärimaalausten teko oli rakas harrastus – ja meni niitä joskus kaupaksikin. Elinkeinoksi taiteesta ei silti selvästikään ollut. Uurastus kaupassa antoi elämälle suunnan, sillä viisitoistavuotiaana hän sai vakituisen paikan kauppa-apulaisena. Ura urkeni nopeasti. Kaksikymmentäneljävuotiaana hän oli jo oman kauppansa myymälänhoitaja. Pian Kääpälän osuuskaupan tiskin takana hääri myös tuleva puoliso Marja-Leena ja nopeasti kasvava lapsikatras.

Lupaavasti sujunut kauppiasura katkesi kuitenkin jo uutenavuonna 1955, kun Tuppurainen yllättäen irtisanoutui työstään. Hän muutti lapsineen ja vaimoineen erämaajärven rantaan, metsäkämpälle, tiettömien taipaleiden päähän. Sukulaiset ja asiakkaat hämmästyttänyt äkkimuuttoa, vieläpä keskellä sydäntalvea. Muutto saa Tuppuraiselta lyhyen perustelun: ”Tuli erimielisyyttä osuuskaupan pikkumaisen tarkastajan kanssa, ja sitä paitsi olen aina arvostanut vapautta.”

Ehkä isättömyys ja lapsuuden kovat kokemukset olivat pakottaneet nuoren miehen uskomaan vain omaan neuvokkuuteensa. Ainakaan auktoriteettina esiintyneen tarkastajan ohjeet eivät häntä miellyttäneet. Tuppurainen on myöhemminkin tiedetty valppaana sivustatarkkailijana ja valmiina tarjottujen asioiden terävänä kyseenalaistajana. Muiden komentoon hän ei ole alistunut. Taiteilijanakin hän on aina pyrkinyt löytämään oman totuutensa ja halunnut tuoda sen myös esiin, seurauksia usein sen kummemmin pohtimatta.

KEKSIVÄ MIELI

Kovaa metsurin työtä tehdessäkin hänellä oli halua kyseenalaistaa korpityömaiden käytäntöjä. Varhaista ja usein hieman avutonta metsätyön koneellistumista seuratessa Tuppuraisen mieleen juolahti uudenlainen traktoriratkaisu. Jos traktorissa olisi vain kaksi vetävää pyörää ja kardaaniveto olisi myös nivelletyn perävaunun alla, voisi kone jaksaa paremmin huonossa maastossa. Tuppurainen teetti kuusikymmenluvun alkuvuosina paikallisella kyläsepällä romuosista kootun prototyypin traktoristaan. Naureskelu hiljeni, kun kone osoittautui työmaalla lyömättömäksi peliksi. Sitä saapuivat testaamaan niin puolustusvoimat kuin Valmetin insinööritkin; viimemainitut kuitenkin Tuppuraisen mukaan omin luvin ja yöaikaan. Kotimaisia valmistajia eivät keksijän esittämät ideat tuntuneet kummemmin kiinnostavan, mutta silti samaan ratkaisuun perustuvia koneita myytiin kohta menestyksellä ympäri maailmaa. Tuppurainen ei jak-

sa enää olla katkera keksintönsä kohtalosta. Mielellään hän kuitenkin taas kertoo tarinaansa kuuntelemaan malttavalle vieraalle. Kahdeksankymmenluvulla siinä kirveli vielä vääryyden kokemus. Se oli ehkä silloin jopa eräs Tuppuraisen protestitaiteen moottoreista.

Miksi Tuppurainen mainitsee veneen ensimmäiseksi veistoksekseen? Ehkä syynä on veneen valmistamisen prosessin samankaltaisuus hänen monien taideteostensa kanssa. Useimmat teokset on valmistettu samoista materiaaleista. Nyt jo tuhoutuneet Mika Waltarin kirjailijamonumentti ja ufo-alus olivat rakenteeltaan rimarungon päälle kiinnitettyä kovalevyä. Tuppuraisen laaja taulu- ja iskulausekilpituotanto on sekin työstetty ja maalattu kovalevyn pintaan. Taiteilija ei lakkaa kehumasta rakkaan materiaalin etuja.

Tuppuraisen tapa tehdä asiat oman päänsä mukaan toistui venehankkeessa. Hän teki sen yleisesti ulkotiloihin kelvottomana materiaalina pidetystä kovalevystä. Taas kummeksujat ja naurajat hiljenivät. Vene osoittautui tuulen ja aallon kestäväksi, mainioksi purreksi, jota työsiirtolan klopitkaan eivät saaneet uppoamaan.

Veneellä on aina myös symbolimerkityksensä ja tällä veneellä eritoten. Tuppurainen kertoo olleensa uimataidottomana useita kertoja lähellä hukkumista. Tämän itse tehdyn, muiden epäilemän veneen varaan hän kuitenkin uskalsi asettaa henkensä. Sen teki myös myrskyisälle järvelle tarkastuskierrokselleen soutanut metsätyönjohtaja. Hyvä ja arvostettu mies. Tuo pieni vene oli yksi rohkeista, muista piittaamatta tehdyistä teoista – se kantoi siihen uskovaa.

TAULUTALO SYNTYY

Vapautta Tuppuraisen perheelle erämaassa riitti, ja riitti myös äärettömän kovaa metsätyötä. Uurastus metsätyömailla päättyi kuitenkin Ension kohdalla jo viisikymmentäkaksivuotiaana. Hän sairastui vakavasti ja jättäytyi työkyvyttömyyseläkkeelle. Niin erikoisesti oli elämän askelmat jälleen asetettu, että samainen kauppaliike, jonka Tuppurainen oli vuosia sitten kohulla hylännyt, oli nyt kannattamattomana lopetettu ja myynnissä. Seitsenhenkiseksi kasvanut perhe palasi kotiin, tyhjään kauppaan, ja Ensio Tuppuraiselle alkoi aivan uusi elämänvaihe. Silloin, vuonna 1977, syntyi uusi paikallinen kuuluisuus ”Kääpälän jätkä” ja entinen osuuskauppa muuttui ”Jätkän taulutaloksi”.

Tuppurainen kertoo, että kaupan kolmesataa tyhjää neliötä tuntuivat valtavalta tilalta täyttää. Tyhjän tilan ja toimettomuuden yhteisvaikutuksestako häneen iski kiihko maalata kaikkialle kuvia? Ensi töikseen hän joka tapauksessa pensselöi seiniin suuria maisemia. Saman tien hän maalasi myös kattoon sinisen taivaan, kuin kirkkofreskon, korkeudessa lentävine lintuineen. Illuusiot saivat jatkoa mitä kummallisimmista pintamateriaalijäljitelmistä. On kuin yksi talon puisista sisäseinistä olisi tiiltä ja toinen taas tuohesta punottu. Monessa kohtaa seinää on kuvattu aukkoja

tai repeämiä, ihan kuin seiniin olisi avautunut reikiä, joista avautuu näkymiä hiljaisiin erämaihin. Seiniä kuvittavat maalaukset, kuten myös monet kehystetyt taulutkin, ovat saaneet aiheensa metsätyömaiden luontoelämyksistä. Osa maalausten ideoista perustuu sanalliseen sukkeluuteen, ja silloin tauluun on kiinnitetty iso nimikyltti selventämään sen lähtökohtia.

Alkuaikoina tauluja syntyi kuin huumassa, taulu päivässä, seitsemän viikossa, sadoittain. Tavaton toiminnan- ja luomisen tarve ei rajoittunut sisätiloihin. Myös rakennuksen ulkoseinät alkoivat peittyä laajoilla luontomaisemilla. Samoille seinille taiteilija rakenteli myös merkillisiä kolmiulotteisia illuusiomaalauksiaan. Tien vieressä sijaitsevan talon muodonmuutos sai ohikulkijat pysähtelemään, ja kohta entinen kauppias avasi taas myymälänsä pääoven yleisölle.

PROTESTITAITEILIJUUS

Huomio toi myös ongelmia. Värikkääksi muuttuneesta talosta tehtiin valituksia rakennuslautakunnalle. Lopullisesti ympäristön asukkaat pillastutti vuonna 1985 pihaan noussut näyttävä veistos *Vastuuvapaa viranhoitaja*. Teoksen jalustassa ollut teksti kuului seuraavasti: ”Te vesien ja ilmojen saastuttajat, metsien raiskaajat, sotien ja rotusorron suosijat, virkanne väärinkäyttäjät. Tässä näköismonumenttinne teille kansalaisia harhauttaneille.” Harva teoksen nähnyt kiinnitti mitään huomiota tekstin painokkaaseen sisältöön, kun varsinainen patsas oli näyttävyydessään ainutlaatuinen, yli kaksimetrinen pystyssä seisova miehen penis.

Teosta paheksuttiin useaan otteeseen Valkealan kunnanvaltuuston kokouksissa. Teoksen poistamista vaadittiin myös läheisestä Vekaranjärven varuskunnasta, jonka tie kulki Tuppuraisen pihan ohi. Erään kerran teos peitettiin hupulla, kun varuskunnassa kävi korkea-arvoisia Neuvostoliittolaisia vieraita. Teoksen aiheuttama moraalinen tuohtumus johti lopulta kunnanjohtajan tekemään rikosilmoitukseen. Uhkaavaksi muuttunut jupakka nosti Tuppuraisen yhdessä yössä valtakunnalliseksi kuuluisuudeksi. Teoksesta kerrottiin uutisissa, ja haastatteluja tulvi lehtiin.

Syytettä taiteilijaa vastaan ei kuitenkaan saatu nostetuksi. Varuskunnan tienhaarakin siirrettiin pois Tuppuraisen lähistöltä. Niin tilanne vähitellen rauhoittui. Isänmaallisena ihmisenä taiteilija oli hieman pahoillaan aiheuttamastaan mielipahasta. Asiaa varuskunnan henkilökunnalle sovitellakseen hän rakensi peniksen viereen ja sitä vartioimaan samankokoisen suomalaisen sotilaan näköispatsaan. Kuuluisa penispatsas on jo lahonnut pois aikaa paremmin uhmaavan sotilaan rinnalta. Teoksen kappaleet makaavat veistospihan tuhoutuneille teoksille varatulla ”Saasteen uhrien loppusijoituspaikalla”.

Ihmisvilinää riitti yhdeksänkymmenluvun alkuun. Silloin taiteilija väsyi vieraisiin ja sulki taulutalonsa lopullisesti yleisöltä. Taulujen maalaamisenkin hän lopetti jo parikymmentä vuotta sitten, mutta taidokkaita veistoksia syntyy yhä. Juuri nyt työn alla on rikkoutuneen moottorikelkan osista muotoiltu liikuttava vasikkapatsas ja kuplavolkkarin pohjalevystä muotoutuu jättiläislepakko. Haaveena olisi vielä muotoilla tassullaan – jäähyväisiäkö – vilkuttava suuri jääkarhu.

Keskustelu politiikasta saa taiteilijan yhä kiihtymään. Sanottava ei ole loppunut. Poliitikot tekevät yhä asiat väärin, ja EU-metkut ne vasta aiheita tarjoavatkin. Työhuoneesta löytyy työn alla olevia uusia tekstiteoksia. Kauppiaana opitut kilpimaalarin taidot ovat yhä tallessa. Tuppurainen miettii ideaa isoista tekstitauluista talon päädyssä. Tiehallinnon herrat ja narrit joutaisivat kuulla kunniansa. ”Mahtaisiko ne suututtaa ihmiset”, hän pohtii – enkä tiedä, onko se kysymys vai toive.

Metsämuseo Luston näyttely- ja projektipäällikkö Pekka Lehonkoski kommentoi Tuppuraisen keksintöä seuraavasti: ”On mahdollista, että Tuppuraisen kehittämä metsätraktori oli ensimmäinen Suomessa kehitelty metsätraktori, mutta Valmetissa se ei varmaankaan herättänyt suurta innostusta, koska siellä kehiteltiin jo omaa metsätraktorityyppiä. Valmetin oma mallisto esiteltiin 1960-luvun puolivälissä.”

EI OLLUT ENNEN
SYNTI
VAIKKA KUINKA
PELTOA KYNTI
SILLOIN KAIKKI
HOMMAT PYÖRI
HALLINNAS' OL
OHJASNYÖRI
NCITILEHMA
ELI
HIEHO
PIMPULA PAM
PULA PULLUKKA
ET TREHVILLE
TULLUKKA
SAASTEEN
JHPT

ERKKI-ITE
KUVAUSMATKALLA KAAKOSSA

KUVAT JANNE VESIVALO

Teksti: ERKKI PIRTOLA

Kuvat: JANNE VESIVALO, KIMMO HEIKKILÄ

NAVETTATAIDETTA
SYLVI HAUHIAN TAPAAN

ITE-taiteen kuvausmatkani ovat aina yhtä yllätyksellisiä, vaikka ne ovat jatkuneet jo toistakymmentä vuotta. Lähes koko Suomen niemet ja notkelmat olen kolunnut kuvaamassa toinen toistaan ihmeellisempiä pihamaita. Olen itse maaseudulta kotoisin ja metsäteekkarin poika mutta joutunut Stadin nykytaiteen vangiksi. ITE-taiteesta löytyi pakotie takaisin villiin metsään, mutta en olisi voinut kuvitella, että navetan takaa voisi löytyä taiteen emäsuoni.

ITE-taide kumoaa päälaelleen suomalaisen synkän vakavuuden, joka johtuu aina huonoista ilmoista ja hallituksista. Valitusvirsien vastapainoksi olen tavannut iloisen kansan, joka huvikseen rakentaa vinkeitä veistospuistoja ja pahkagallerioita ihmisten iloksi. Voiko ja saako Suomessa olla näin hauskaa? Vakavataiteen lisäksi on meillä onneksemme tämä iloinen ITE-taide. ”Olen nähnyt telkkarista, mitä se taide on. Mitä minä teen, se ei ole sitä,” sanoi eräs ITE-taiteilija.

Korpikylien pihamailla on käynnissä täysi visuaalinen karnevaali, johon osallistuu koko perhe ja metsän väki. ITE-naiset applikoivat ja neulovat pannulaput ja röijyt uuteen malliin. Äijäkirveelle on vielä töitä ja moottorisaha soi lauluaan nallen pään menoksi. Tämä on ITE-taiteen kulta-aikaa. Se on syntynyt sodanjälkeisen maaseudun muutosprosessin aikana. Tekijät ovat vanhempaa ikäpolvea, ja siksi ITE-taide tässä muodossa katoaa heidän mukanaan. Siinä on suomalaisten miesten metsäläissielu veistänyt viimeisen hirtehisen veisunsa. Näillä metsien möyrijöillä ja Pellon Pekoilla on vielä sielussaan Oravaisen laulu ja Rokan ralli. He veistävät sitä viimeisten mohikaanien mielikuvitusta, joka on yhdistänyt aina kaikki kansat luontoon. Samoin kuin intiaanit merkitsivät toteemeillaan heimonsa alueen ja historian, samoin nämä ”yhdenmiehenheimot” merkkaavat karhupysteillään omat reviirinsä. ITE-toteemien juuret kasvavat siitä maaperästä, missä ihmiset elävät. Videoilla tulee esiin paitsi taide ympäristössään, myös kieli, joka on tärkeä osa ITE-taidetta. Tekijät puhuvat sitä samaa alkuperäistä murretta kuin kuvatkin.

Tyhjäksi jäänyt navetta on täyttynyt uusilla ITE-eläimillä Sylvi Hauhian vanhalla tilalla Miehikkälässä. On merkillistä katsella näitä taidokkaita veistoksia tällaisella historiallisella paikalla, kaukaloissa ja sontakulhoissa, joista hajutkin ovat jo kadonneet. Pihamaalla on pienoisveistosten muodostaman karjan kera koko kadonnut elämänmuoto pelimanneineen. Kotitalossa myhäilee partaansa kiikkutuolissa elävä isäntä, jonka kuulo on huonontunut. Sitäkin voimallisemmalla äänellä taiteilija esittelee pienveistosperhettään, johon kuuluu satoja henkilöitä. Hyllyiltä löytyvät kotimaiset julkkikset ja viihdyttäjät. Taitavan osuvat ja ilmeikkäät hahmot summautuvat valtaviin tanssiaisiin, jota vauhdittaa orkesteri laulajinaan Juice Leskinen, Anita Hirvonen, Reijo Taipale ja Erkki Eräs.

Myös urheilusankarit ovat saaneet kuvaavat näköispatsaansa: Matti Nykänen ponnistaa hurmiossa ja Mietaa hiihtää isännän vaatteissa: ”Kultaa tuloo”! Räty on aina Räty ja Kalle Palander on MM-pallilla käsi suulla kuullessaan väärän kansallislaulun.

Hauhia on ikuistanut muistista elämänsä varrella kohtaamansa asiat: kaikki eri työmuodot, elämän tärkeät tapahtumat, häät ja evakkomatkat yksityiskohtia myöten. Kotitalo Säkkijärven Kolholassa on piharakennuksineen kuvattu tarkasti – jopa talon pärekatto, jota taiteilija oli lapsena ollut tekemässä.

Eräs vaikuttavimmista ITE-miljöistä löytyy tämän kotitalon läheltä, tien toisella puolen kulkevan villin kosken partaalta. Metsäniityn polvekkeella, hiekkatien vieressä on harmaa mylly, jonka lävitse vesi syöksyy kuin eläväkuva menneisyydestä. Taiteilija on veistänyt kosken toiselle puolelle kaksi tukkijätkää. Ne piirtyvät ylväinä hahmoina kosken pauhinassa, metsää vasten. Kosken kivisen virran yli on heitetty paksu oksainen kelo, kuin sillaksi rohkeille seikkailijoille. Tienpuoleisella penkalla veistetty maamies poikineen saapuu hymyssä suin myllyltä kotiin. Isännällä on selässään säkki täynnä vastajauhettua leipäviljaa. Tässä pihapiirissä on koko maalaissuomen mennyt kuvasto esitettynä lämmöllä, huumorilla ja rakkaudella.

Ersso Ahlsted ja Teknonalle

Kouvolalaisella Ersso Ahlstedtilla on poikansa Pasin kanssa tyylikäs metallin monialayritys Ahlligaattorit. Korjaamon nimi tulee sanaleikistä, jota kuvaa takapihan perällä peltinen alligaattoriveistos. Koneiden ja autonromujen seasta on noussut esiin oikea romutaiteen helmi – moottorinalle! Ahlstedt on taitavasti kätkenyt moottorin karhuveistoksen alle, joten käyntiin vedettäessä tämä hauskutus kömpii muristen eteenpäin, aivan kuten oikea pikkukarhu. Sen karvat ovat rouhekumia ja tuoksut bensaiset. Hyrisyttävän esityksen jälkeen nähdään toinen moottoriotus, Rodeo-ratsu. Sillä voi jopa ratsastaa, jos pysyy satulassa sen jytkylaukassa. Sekin näyttää tyylikkäältä teokselta nahkavaipassaan. Lapset tietenkin tykkäävät näistä, ja paikalla on käynyt koululaisia.

ITE-taiteilijoiden teoksissa on kosketus todellisuuteen. Ja niitä saa koskettaa. Ne ovat leikillä tehdyt ja niistä löytyvät tunteet. Siksi joka maakunnassa pitäisi olla avoin ITE-puisto ja toimintakeskus, jotka olisivat henkireikä kauppakeskuksiin hukkuville perheille. Mutta ihmisten pitää nekin tehdä ITE-talkoilla, koska päättäjät haluavat vain kalliita pönkkäteoksia valtauksiinsa.

Ahlstedtin verstaan takapihan perällä on metallinen veistosrypäs, iskevän taitavasti tehtyjen jättihahmojen potretti. Keskushahmona on yli kaksimetrinen Lordi rinnallaan sopusuhtainen Tarja Halonen ja melkein yhtä suuri Junnu Vainio. Näiden vieressä on nuori alaston omenaa tarjoileva nainen, joka kuvastaa hyvyyttä ja kauneutta, sekä toisessa reunassa jäntevä jousta ampuva nuori mies kuvaamassa voimaa ja tarkkuutta. Veistokset ovat keveitä johtuen Ersson kehittämästä tekniikasta: ne on huolellisesti kasattu ohuesta pellistä, jolloin yksityiskohdat, kuten Halosen vastaa pitelevän käden sormet, on voitu taivutella sirosti ja tunteella. Veistoksen Tarja on kylpytakki päällä saunaan menossa viehkosti hymyillen. Ahlstedtin Lordi tarkkoine monsteri-yksityiskohtineen on varmaan yksi parhaista tästä maskiviisurista tehdyistä veistoksista. ”ITE-ilmiöhän se Lordikin oli”, huomauttaa tekijä. Junnu Vainio on kuitenkin hänen Kinginsä, jonka voittanutta ei Suomen laulumaastosta löydy.

Junnu, Lordi ja Tarja.

Kuvat: KIMMO HEIKKILÄ

KANAVA-ITE
MIKKO TASKINEN

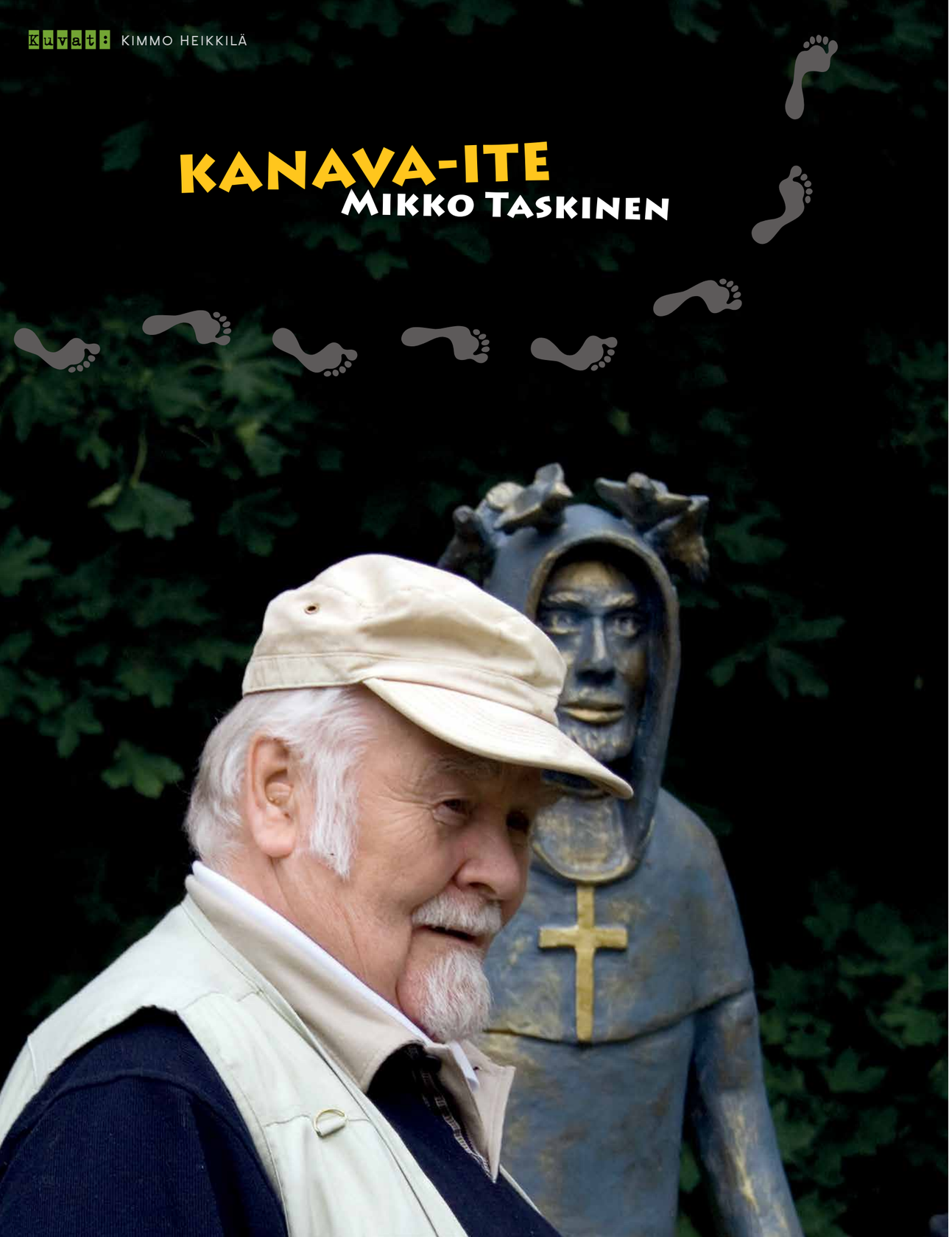

Kotkalainen Mikko Taskinen on ”kanavataiteilija”, sillä hänellä on oma kanavansa, joka aika ajoin avautuu samanmielisten Kotka-ryhmässä. Näissä yhteisissä kanavoinneissa aiheet virtaavat toiselta olemassaolon tasolta ja päätyvät lopulta veistoksiksi. Taskisella ei ole Kotkassa omaa pihamaata, vaan hän sijoittaa varastossa tekemänsä lasikuituteokset sukulaistensa puutarhoihin. Keskellä kaupunkia hänellä on yksi pronssiin valettu tilausteos, joka kuvaa kuuluisaa paikallista nyrkkeilijää.

Kun ajamme kaupungin ulkopuolelle, eräällä kauniin maaseutumaiseman niemekkeellä avautuvat Taskisen vastaanottamat ilmestykset. Ne ovat tuttuja kalevalaisia hahmoja tehtynä vanhahtavaan, tunnistettavaan tyyliin. Taskisen ITE-kanavalla teokset ovat puheen jatketta. Hänen kuvailunsa näiden olentojen kohtaamisista on asian toinen ja oleellinen puoli. Tässäpä meillä onkin ITE-profeetta! Profeetan ikiaikainen tehtävähän on tuoda esiin tuonpuoleinen ja vahvistaa usko. Taskinen alleviivaa kuitenkin, että uskonnolla ei ole hänen kohdallaan mitään tekemistä. Hän väittää, että uskonnot ovat vain haitaksi ihmiskunnalle, joten ne tulevat katoamaan kunhan ihmiskunta oppii avaamaan kanavansa.

Taskinen yhdistää teosofiaa, new agea, ufologiaa, Kalevalaa ja Urantia-oppia vaikuttavan omaperäisellä tavalla ja huumorilla. ”Äläpä usko minua, vaan usko itseesi”, on Taskisen lempilauseita. Hän muistuttaa jo ulkoiselta olemukseltaan sitä ”asioitten ainoisten” ikiaikaista laulajaa tai nykyaikaista sci-fi-sankaria, josta tulevaisuuden myytit syntyvät.

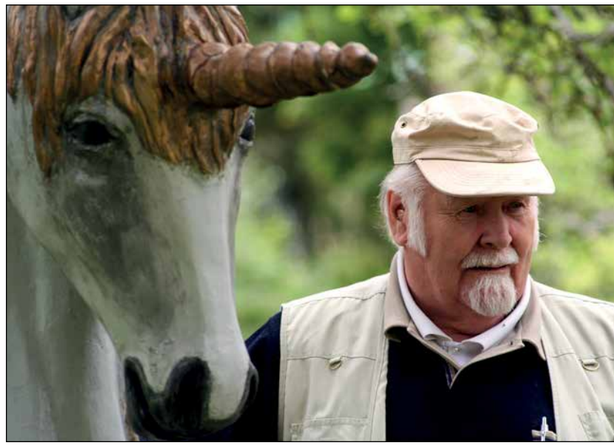

Topi ja Mikko.

Ensin dogmaattiset uskonnot ovat vieneet meiltä luvan jutella Jumalan kanssa, ja sitten tiede jättää meidät ypöyksin kolkkoon avaruuteen. Saduista on tullut vain satuja. Silti ihmiset uskovat yhtä sokeasti nykyajan teknosatuun. Ainut avoin kanava löytyy telkkarista. Mielikuvitukselle ei ole onneksi vielä keksitty kieltoa. Taskinen nauraa leveästi kuin sadun haltija: ”Ei syytä huoleen.” Kanavan aukaiseminen tapahtuu itsestään, kunhan vain löytää sen oikean selaimen. Oppii keskustelemaan ikinuoren Väinämöisen kanssa tai tutustuu Antero Vipuseen, jolla on kaikki tieto maailmankaikkeuden elämästä ja hyvät neuvot siitä, miten opitaan kommunikoimaan kivien, kasvien ja eläinten kanssa – kenties sitten lopulta sen toisen ihmisenkin kanssa.

Taskisen vaikuttavin veistos *Elämänkantaja* esittää pyhimysmäistä hahmoa. Itse Ukko Ylijumala oli pyytänyt Taskista tekemään muotokuvansa. Taiteilija tietenkin suostui, mutta käytti ”jonkun jätkän naamaa mallinaan”. Ukko hyväksyi sen, koska ”onhan hän sen jätkänkin luonut .”

Taskisen universumi on täynnä elämää, ja hänen profetiansa tulevaisuudesta on positiivinen: ”Kännykät katoavat kohta, kun opitaan näiltä mukavilta veikoilta telepatiaa, ja raskas liikenne katoaa, kun opitaan käyttämään heidän kevyttä teknologiaansa ja kosmista energiaa.” Taskisen mukaan ”liskon hallitsema aika on nyt ohi, sillä siihen liittyvä negatiivinen järjestelmä on parhaillaan kaatumassa. Kolmentoista vuoden päästä eletään täysin toisenlaatuisessa maailmassa, missä teemme yhteistyötä enkeleitten kanssa.”

Antero Vipunen

Ted Doty
Clinton-hymyä huuleen

Luumäellä asusteleva Sean Connery -charmikas Ted Doty on syntyisin amerikkalainen, mutta rakkauden kautta Suomeen asettunut. Hän tekee metalliromusta kissoja. Kun hän oli saanut ison läjän teräsjousia, ne alkoivat naukua hänen silmissään, ja niin hänen ITE-pajansa alkoi tuottaa niistä hauskaa ja ilmeikästä kissatarhaa, joka on sijoittunut hänen asuntoonsa ja tyylikkääseen, pikkukartanomaisesti laitettuun puutarhaansa. Hän keräilee vaimonsa kanssa jäteromua, josta syntyy yllätyksiä. Esimerkiksi vanha vessan vesisäiliö ja sähkölinjan eristepiikit yhdistyivät mahtikissaksi, joka nyt istuu Dotyjen viihtyisän tuvan pöydällä.

Dotylla on päätien varrella postiluukun vieressä tyylikäs tuulipyöräpatsas, jota ovat ajelleet Amerikan kuminaamarikasvoiset demokraattipresidentit. Doty pitää parhaimpana kiitoksena ITE-taiteelleen, kun ihmiset joskus pysähtyvät kuvaamaan ja nauramaan tätä pyöräteatteria. Hänen liiterinpäädyssään on lasten mäkikelkka, jossa lukee ”Rosebud”. Se on viittaus Orson Wellesin *Citizen Kane* -elokuvaan, missä ”Ruusunnuppu” paljastuu lopulta elämän tärkeimmäksi muistoksi, sillä se edustaa lapsuuden leikin viatonta riemua.

Kuvat: VELI GRANÖ, JANNE VESIVALO, KIMMO HEIKKILÄ

Kuvat: MINNA TUUVA, KIMMO HEIKKILÄ

Leo Venäläisen puukuvat

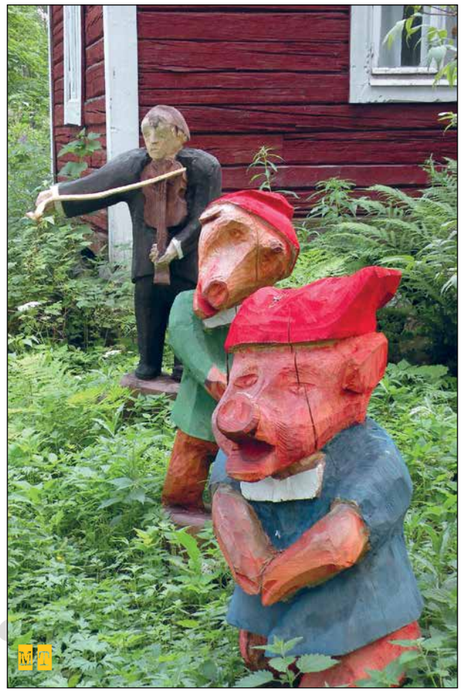

Puu on suomalaisen ITE-veistoksen perusmateriaali. Taavetin ja Luumäen honkanummilla törmäsin Leo Venäläisen puuteoksiin. Karjalaisella murteella tarinoita haastava taituri on moottorisahan laipalla ruopinut pöllituolin selkänojan aivan kuin karhu olisi sen kynsinyt. Myös hänen veistoskarhunsa ovat saaneet samankaltaisen karvuston. Venäläisen huumoriveistoksissa on vanhan kansan tarinoita, kuten *Käärmeviulisti*, joka soittelee kyy-strokalla kolmelle hassulle punaiselle porsaalle pirunpolkkaa. Venäläisellä on pilke sekä silmäkulmassa että suupielessä.

Hän vie meidät joenpoukamaan piilopirtilleen, jonka pihamaalla ja rannassa puu-ITE kukoistaa moottorisahanhohtoisessa maisemassa. ”Joskus, kun auringon paiste on ylläköllinen, valo ku tulee ovelasti puitten läpitte, se peilaa ja ihmettelee niist varjoist, et kuka siihen on piirtänyt”, kertoo Venäläinen kuvien synnystä luonnon tarkkailun kautta. Mökin takana nousee kalliolouhikko, missä voi kuvitella tapahtuneen muinaisten karhunpalvojien uhrimenoja. Joen virtaa katselee surumielinen *Miikkulainen*. Se on tehty yhdestä jättikannosta, jonka juurakoista hylkeet nousevat kuuntelemaan valituslaulua. Pihalla on myös vaikuttava Estonia-tragedian muistomerkki *Kohtalon aalto*.

Matkalla Venäläinen pysäyttää veistosten ”hautausmaalle”. Metsään on viskottu lahoavia veistoksia, muun muassa suurikokoinen punaiseksi maalattu flamencotanssija, joka tuoreena on varmasti ollut tosi näyttävä. Tämä luonnonkierto kuuluu ITE-taiteen olemukseen, vaikka se riipaiseekin. Joitakin näistäkin mestariteoksista pitää toki yrittää säilyttää jälkipolville.

ITE-taiteessa jatkuu omalaatuisella tavalla ikiaikainen ”itse tehty elämä”. Ennenhän kaikki tehtiin talosta kirveenvarteen itse talkoissa ja puhdetöinä. Kun teollisuuden ylimarssin kautta kädet jäivät työttömiksi, syntyivät nämä puistot, joissa niin puu- kuin metallisepän kyvyt ovat saaneet vapaamuotoisen jatkumonsa. Venäläinen tekee linnuille hauskoja ITE-pönttöjä ja muitakin käytännöllisiä esineitä. Kesätorpan katossa on varjostin, jonka aukoista valo siivilöityy kauniisti huoneeseen. Tällaista kekseliästä muotoilua on ITE-taiteessa paljon.

Seppo Laatusen Pihkahovi

Kuvat: KIMMO HEIKKILÄ

Seppo Laatusen Pihkahovi Jaalassa on varsinainen puumestarin pesä. Metsätien varressa sijaitsee raakalaudasta tehty piparkakkutalomainen hirsiateljee, joka on koristeltu puukukilla ja poikkileikatuista hirrensiivuista tehdyillä rytmisillä aiheilla. Pihalla on jättiläistammesta veistetty valtaisa hahmo, varmaan yksi korkeimmista näkemistäni ITE-veistoksista. Aiheena teoksessa on ikiaikainen suomalaisten kauhun aihe eli ahne vouti jahtikoirineen. Vouti hymyilee irvokkaasti ja katselee korkeuksistaan ylimielisesti rahvasta. Taiteilija viittaa paikallishistoriaan: Ruotsin vallan alla kuningas jakoi maat niin sanotuille hyville veljille, joista tehtiin herttuoita. Heillä oli oikeus veroihin, joita voudit jahtasivat. Sieltä on noussut suomalainen talttumaton herraviha.

Hellyyttä ja tragediaa löytyy kohtauksesta, joka on tehty suoraan pihamaalla olleeseen valtavan puun runkoon. Sen kantoon on taiteilija veistänyt karhunkaataja Martti Kitusen jättikarhun syleilyssä. Kitunen oli tositarinan mukaan selättänyt otson puukollaan. Viereisen maatöyrään luolan suulta tuijottaa piilosta emokarhu draamaa hädissään kahden poikasensa kanssa.

Pihkahovin sisältä löytyy lisää vaikuttavia teoksia. Venäläiseen hirrenpuolikkaaseen on leikelty reliefi, jossa Laatunen poikasena äitinsä kanssa hyvästelee isää sotaan. Kahdesti haavoittunut isä onneksi palasi ja vei pojan 7-vuotiaana mukaansa metsätöihin. Kirves ja saha olivat hänen leikkikalunsa. Hän hämmästytti vanhempansa metsäretkellä tekemällään puuvadilla. Kirveenvarretkin hän veisti isälleen. Nykynuorisoa hän parodisoi luihulla, oksista tehdyllä *Nettifriikillä*. ”Näist ei tuu liikuntajätkiä. Tietokone viep lihakset ja younet.”

Vielä löytyy lumoava vihertävä vaakunakotka, jonka siipien suojaan voi asettua unelmoimaan lennosta. Laatunen on myös huumorveistäjä. Hänen varsinaisia hittitöitään ovat Kauniitten ja rohkeitten hahmot, jotka vierailivat vauhtikuteissaan kesän ITE-näyttelyssä Pyhtäällä. Ne ovat räväkkää ITE-pop-taidetta, joka huipentuu istuvaan, pursuilevia puskureitaan roimasti esittelevään *Pruukkeen*. ”Ajelin autolla Kouvolassa Pruukke etupenkillä. Meinas tulla kolareita liikennevaloissa!” toteasi taiteilija myhäillen.

Pihkahovin perällä on suurin mahdollinen kontrasti. Punainen Pihka-ferrari, jonka ”Häkkiseksi” taiteilija asettuu puukypärä päässään. Vauhtipelin vieressä nousee elinvoimaisesti pursuilevan rungon sisältä Kristus, joka taikoo hiljaisuuteen.

Kuvat: JANNE VESIVALO

Heikki Kylliäisen
Himmelitaivas

Savitaipaleen Kylliäisenkylän Niontien mutkassa avautuu *Himmelitaivas*. Kirjavaksi koristeltu pienmökkialue tuntuu ihmemaalta. Siellä vaelteleva joutuu hassun kohotettuun tilaan kuikuillessaan kaikkialla keinuvia koristuksia. Puissa ja pensaissa roikkuvia lintuja, hevosia, kukkia, nauravia sydämiä ja himmeleitä. Mökeistä jotkut ovat monikerroksisia, hirrenpätkistä tiilitettyjä mahtimökkejä, joihin voi kiivetä katselemaan kirjavaa pihaa lintuperspektiivistä. Jotkut taas ovat kääpiömökkejä. Kaikkien mökkien seinillä kukkivat tähdet. Kaikki muu on puusta, paitsi muovipilleistä tehdyt himmelit ja polkupyöränvanteista roikkuvat oluttölkkilinnut. Tämä ihmeellisen paikan luoja on entinen betonitehtaan työläinen Heikki Kylliäinen.

Hänen työläisuransa ratkesi selän petettyä tehtaalla 90-luvulla. Hänen hävittyään taistelunsa sairaseläkkeestä Kelaa ja työnantajia vastaan hänet pakotettiin lopputiliin ja ankaraan tilanteeseen, jonka hän vaimonsa Merjan tuella kesti. Kylliäinen sulkeutui sisuuntuneena vanhaan sammalkattoiseen saunaan ja teki 10 000 puuketjua. Tällaiselle ITE-työnsankarille pitäisi antaa ITE-sisu-mitali.

Kylliäinen avaa mökkiensä ovia, ja jokaisesta löytyy ääretön määrä koristeita; aina vain uusia lintuja, hevosia ja ketjuja. Pihamaan suurikokoinen kataja on peitetty muovipillihimmeleillä. Kataja oli kuulemma ollut huonossa kunnossa mutta kohentunut kasvamaan, kun se oli himmelöity.

Alun perin Kylliäinen aloitti himmelien teon muistellessaan vanhempiensa tekemiä olkihimmeleitä. Himmelin geometrisen muodon symmetrian tekeminen vaatii keskittymistä ja tarkkuutta. Kylliäinen on tehnyt valtaisan nelimetrisen jättihimmelin, joka on näissä olosuhteissa valitettavasti hajonnut osiin. Kuvissa se näyttää aivan nykytaiteelta ja on varmasti ollut yksi ITE-taiteen mestariluomuksista.

Himmelitaivas on monistustehdas, jossa pomo, suunnittelija ja duunari ovat samassa henkilössä. Täällä eläkesairaudet ovat lentäneet tiehensä puissa liitävien lintujen siivillä. Mökeistä löytyy loputtomiin kirjavia linnunpönttöjä, siroja rimalautasia ja hauskoja leluja. Herää kysymys: eikö tuhat heppaa jo riitä? On kuin astuisi siihen kuuluisaan Korvatunturin verstaaseen. Valitettavasti kauppapukki kiertää kaukaa Niontien mutkan. Tokihan tekijä mielellään teoksiaan möisi, mutta missä ovat markkinointikanavat? Vastaavia ITE-värkkääjiä löytyy ympäri maata. Heidän originellia muotoiluaan voisi olla myynnissä itsetehdyissä ITE-taidekeskuksissa. ITE-turistit voisivat niiden kautta tutustua suomalaisen maailmankuulun muotoilun juuriin – ja oppia tekemään lelunsa itse.

Tekstit: MINNA HAVERI
Kuvat: VELI GRANÖ

ARVAA MITÄ!

KAAKKOIS-SUOMEN ITE-TAIDETTA STOCKFORSIN RUUKKI, PYHTÄÄ 21.6.–31.8.2012

Kesällä 2012 Kaakon kulmilta kerätty ITE-taide säväytti *Arvaa mitä!* -näyttelyssä Stockforsin pittoreskissa ruukkimiljöössä. Kyseessä oli kosken partaalla, luonnonkauniissa ympäristössä sijaitsevan ruukkialueen kahdeksas kesänäyttely, joka tällä kertaa tarjosi varsin laajan kattauksen erilaisiin taidemuotoihin.

ITE-taiteilijoiden ohella omat näyttelykokonaisuutensa taidekesään olivat pystyttäneet Saimaan ammattikorkeakoulun kuvataiteen linja vieraanaan Tampereen ammattikorkeakoulu, paikallista osaamista edustava Pyhtään taideseura sekä valokuvataiteilija Anja Mattila-Tolvanen.

Historiallisesti merkittävä Stockforsin puuhiomon ruukkialue tarjosi rouhean luonteikkaat puitteet kahdentoista Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson ITE-taiteilijan esittelylle ITE Kaakossa -hankkeen tuottamassa näyttelyssä. Lähes kaikki näistä olivat niin sanottuja ”uusia löytöjä”, joiden humoristiset, oivaltavat, kantaaottavat ja henkilökohtaiset teokset oli ensimmäistä kertaa tuotu pihapiireistä ja tyhjien navettojen kätköistä esille oman kodin ulkopuolelle.

Ruukin pihapiiristä ITE-taidehalliin johti näyttävä patsaskuja, jossa edustettuina olivat hahmot Kalevalan Väinämöisestä ulkoavaruuden asukkiin. Sisätiloissa jatkui maineikkaan skenografi Ralf Forsströmin suunnittelema ripustus, jossa tutun turvallinen räsymattoperusta maadoitti teokset kotoiseen tunnelmaan, vaikka kokonaisuuden yllä kohosi arvoituksellinen *Himmelitaivas*. Keveät, hypnoottisen kauniit mehupillihimmelit oli taituroinut Savitaipaleelta kotoisin oleva Heikki Kylliäinen, jonka värikkäitä, sorvattuja puutöitä oli niitäkin näyttelyssä runsaasti esillä.

Hetkellisesti Leo Venäläisen veistämät punahattuiset Kolme pientä porsasta tekivät himmelien hallitsemasta tilasta jopa jouluisan, mutta seuraavassa hetkessä Seppo Laatusen tv-sarja Kauniitten ja rohkeiden Ridge, Taylor ja Brooke muistuttivat, että kyse on ITE-taiteen yllätyksellisistä yhdistelmistä.

Näyttely osoitti, että Kaakossa puunveisto on voimissaan ja ilmaisun rohkeutta riittää. Teosten antia ja käsitystä alueen ITE-osaamisesta täydensivät seinille ripustetut suurikokoiset valokuvat teosympäristöistä. Mielikuvituksselliset teokset varmasti herättivät kiinnostusta ja paljon kysymyksiä. Siksi olikin erityisen mukavaa, että näyttelyn yhteydessä esitettiin kutsu teosten syntysijoille, ITE-taiteilijoiden omiin arjenympäristöihin. Tervetulotoivotus tuskin oli pelkkää sanahelinää, sillä sen tueksi oli näyttelyjulkaisuun liitetty kartta yhteystietoineen.

Teksti: MIKKO TOIVIAINEN Kuvat: VEIJO RÖNKKÖSEN ARKISTOT

Mies taiteensa takana – muistoissa Veijo Rönkkönen

Keräsin keväällä 2012 Parikkalassa neljän päivän ajan suullista muistotietoa Veijo Rönkkösestä Aalto-yliopiston taiteen kandidaatin tutkielmaani varten. Tämä kirjoitus perustuu muutamien Veijon hyvin tunteneiden paikkakuntalaisten haastatteluihin.

Suomen suurimman ja koko maailmankin mittakaavassa merkittävän taiteellisen teosympäristön omalle pihamaalleen Parikkalan Koitsanlahdelle luonut Veijo Rönkkönen oli arvostettu, tunnustettu ja tunnettu teoksistaan. Lähes 500 betonipatsasta käsittävä Patsaspuisto houkutteli parhaimpina kesinä useita satoja kävijöitä joka päivä, minkä lisäksi Veijoa tekivät tunnetuksi muun muassa lukuisat lehtijutut, Veli Granön *Veijo Rönkkösen todellinen elämä* -kirja vuodelta 2007 sekä Opetusministeriön Suomi-palkinto samalta syksyltä. Veijon teokset nauttivat yleisön ja taidemaailman keskuudessa suurta suosiota, mutta taiteilija itse vetäytyi ja jättäytyi tietoisesti syrjään. Miksi?

”Hää oli sellainen oman tien kulkija”, kuvaili **Teuvo Heinonen** (s.1941), joka oli työskennellyt Veijon kanssa Simpeleen paperitehtaalla ja tuntenut hänet 1940–50-lukujen taitteesta saakka. Hänen puolisonsa, taiteilijan hiukset jopa viikoittain leikannut parturi-kampaaja **Hellevi Heinonen** (s.1948) täsmensi, että Veijo oli fiksu tarkkailijaluonne, joskin äärimmäisen sulkeutunut sellainen. Samaa mieltä tuntuivat olevan kaikki haastattelemani ihmiset. ”Ei hän niistä jutellut, että mitä siellä pään sisällä liikku”, vahvisti **Pekka Repo** (s.1952), joka tunsi Veijon yhteisen lentopalloharrastuksen kautta.

Ainoastaan Veijon pikkuserkku ja läheinen ystävä **Rauha Hinkkanen** (s.1940) oli sitä mieltä, etteivät puheet erakkotaiteilijasta istuneet hänen henkilökohtaisiin mielikuviinsa. Hän kuvaili Veijoa rauhalliseksi ja iloiseksi persoonaksi, jonka kanssa ”halattiin aina kun tavattiin ja naurettiin usein kahvipöydän ääressä.” Rauha epäili, oliko Veijolla lainkaan muita yhtä läheisiä ihmisiä elämässään kuin hän. Yksin elämiseen ei Rauhallakaan silti ollut vastausta. Puolison hankkimisesta hän välillä taiteilijaa kiusoitteli, muttei katsonut sen lopulta olevan sellainen aihe, mistä olisi ollut sopivaa puhua.

VETÄYTYMINEN

Veijo alkoi vetäytyä kuoreensa varhaisaikuisuuden kynnyksellä. Teuvon mukaan koulun päätyttyä ystäväporukka, johon Veijokin oli kuulunut, jatkoi tiivistä yhdessä olemista, mutta jostakin syystä Veijo jäi joukosta pois. ”Siinä 15-17-vuotisena se muutos tapahtu. Hää ei ollut meidän mukana enää. Vaik siihen asti oli kaikissa harrastuksis, mitä oli niin mukana”, täsmensi Teuvo. Veijon serkku ja samalla työpaikalla työskennellyt **Kari Rönkkönen** (s.1951) tiesi kertoa, että sosiaalisissa tilanteissa Rönkkönen oli vetäytyvä, vaikka kyseessä olisi ollut taiteilijan omat sukulaiset: ”Ei mikään kova puhumaan ollu millonkaan. Ei sillon nuorempanakaan.”

Viimeistään isän kuolema vuonna 1975 sementoi taiteilijan päätöksen jäädä lapsuudenkotiinsa äidin avuksi. Aikaisin pois muuttaneet sisarukset jäivät etäisiksi, mutta Teuvo arveli sisarusten välien parantuneen myöhemmällä iällä. Veijon äitisuhdetta suurin osa haastateltavista kuvaili ongelmalliseksi, ja äitiä dominoivaksi ja kireäksi. Rautateillä työskennelleestä isästä ainoastaan Karilla oli muistikuvia: ”Hirmu hiljainen. Se ei paljon... kuhan murahteli vähän. Et se ei niinko puuttunut mihinkään asiaan.”

Haastateltavien tiedossa ei ollut, oliko Veijo ikinä matkustanut lähikaupunkeja pidemmälle. Lähiympäristössä ja varsinkin luonnossa Veijo lenkkeili, hiihti, ui ja pyöräili ahkerasti. Rönkkönen yritti olla vahingoittamatta luontoa, eikä hän tiettävästi metsästänyt, kalastanut tai edes marjastanut ja kerännyt sieniä. Kaupungilla hän kävi vain pakollisilla kauppa-asioilla.

Veijon valokuva-arkistosta löytyy kymmenittäin monivalotuskuvia. Nämä erikoiset kuvat on tehty varsin yksinkertaisesti. Veijo kuvasi ensin itsensä valaistua valkoista lakanaa vasten. Kun filmirulla on ollut täynnä erilaisia vartalosilhuettien variaatioita, hän kelasi filmin alkuun ja talletti sen jääkaappiin odottamaan kesää ja luonnon heräämistä. Veijo kuvasi rullan uudelleen vasta kuukausien päästä, mutta pystyi tarkkoihin muistiinpanoihin perustuen löytämään jokaiselle silhuetille niihin parhaiten sopivan uuden taustan.

Monissa kuvissa voimme nähdä hänen vartalonsa hahmon yhdistyvän vaihteleviin luonnontaustoihin. Tavattoman kaunis on sarja, jossa taiteilijan vartalo muodostaa varjon mitä uskomattomimmista kukkapenkeistä säteilevien värikenttien päälle. Näiden kuvien Veijo kertoi olevan eräänlainen testamentti puutarhalleen: ”Puutarhan tulevat ihailijat voivat kuvia katsellessaan kuvitella taiteilijan kuolemattoman hengen sulautuneen kukkiin ja leijuvan paikan yllä.”

- VELI GRANÖ -

RAKKAITA HARRASTUKSIA

Kukaan haastateltavista ei osannut sanoa, liittyikö Rönkkösen joogaharrastukseen mietiskelyä tai hengellistä puolta. Kari kertoi, että joogaaminen seurasi Veijoa myös työpaikalle: ”Vuoromestarikin nauroi välillä. Hää kun meni sinne meidän työmaalle, niin Veijo oli roikkumassa... pää ylös tai alaspäin siellä kopissa. Jalat seinällä ja ylös. […] Se hallitsi vissiin jokaisen asennon.” Tiedustellessani Veijon hengellisyydestä ja mahdollisesta kirkossa käymisestä naureskeli Kari seuraavaa: ”En oo kirkon sisällä nähnyt, mut kirkon pihalla oon nähnyt monta kertaa.”

Toinen äärimmäisen rakas harrastus, puutarhanhoito, oli patsaiden tekemisen ja joogan ohella Veijolle henkireikä. Teuvo muisti mainita, kuinka taiteilija kävi usein myöhään syksyllä hakemassa puutarhamyymälöiden poistomyynneistä säkkikaupalla istutettavaa, joita sitten hakkasi jo routaiseen maahan rautakangella. Puutarhateknikko Pekka Repo kertoi, ettei Veijo ollut hänen puutarhaliikkeensä vakioasiakas, mutta kävi joka kevät hakemassa hyötyvihannesten kuten kurpitsan ja kaalin taimia sekä kevätkukkia.

Perennataimensa Veijo hankki siis muualta, mahdollisesti postimyyntien kautta tai lähikaupungeista kuten Imatralta, Lappeenrannasta ja Savonlinnasta. Teuvon kanssa keskustelut liittyivät usein juuri puutarhanhoitoon: ”Sen hää kerto joskus miul kui paljon hää käytti rahaa niinku tällaseen, kun se on hirveen kylmä paikka... hää yritti kasvia, mille ei ollut käytännössä mitään [mahdollisuutta] täällä menestyä, mutta ne oli sen yhden kesän kasvia, mitkä ois pitänyt olla perennoita, että jatkaa seuraavan kesän”. Rauha muisteli lämmöllä yhteisiä kävelyretkiä puutarhan poluilla: ”Hän aina napsi kuivia lehtiä ja rikkaruohoja sieltä polun varresta pois, ja sitten sitä penkerettä hää viimeksi nyt istutti niin... Se oli hänelle hirveän tärkeetä se kukkien laittaminen ja niiden kasvattaminen.”

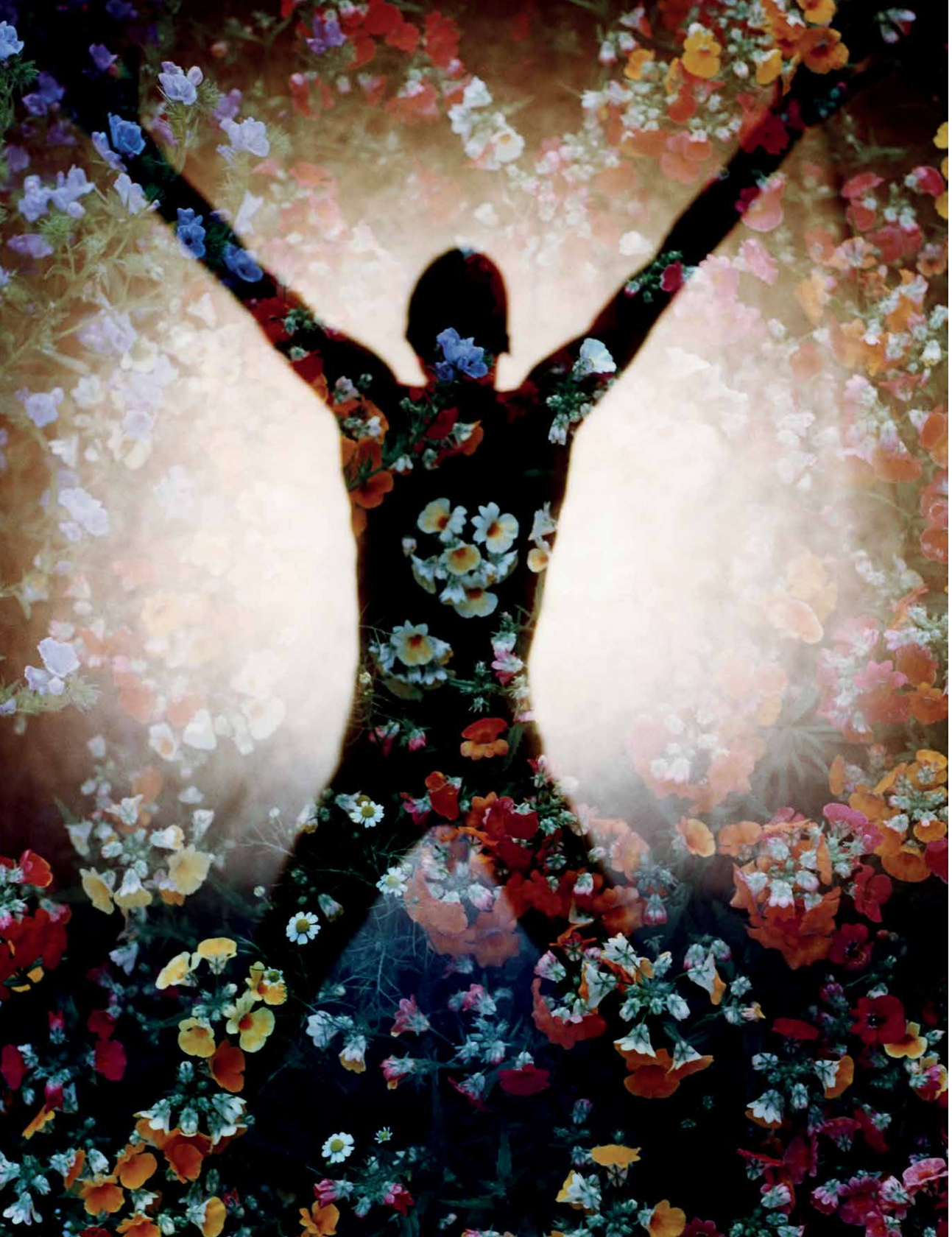

TYÖSSÄ JA VAPAALLA

Kari kertoo Veijon viihtyneen työssään hyvin ja kuvailee häntä työpaikan luottohenkilöksi. Kahdeksantuntisten työpäivien aikana Veijo ei liiemmin huilinut, mutta ylityöt olivat asia erikseen – kahdeksan tuntia tehtaalla riitti. Hänen mukaansa Veijo oli työyhteisössään pidetty, mutta kaikkien työkavereidensa kanssa Veijo ei silti tullut toimeen. ”Kaikki ei ymmärtäneet sitä hänen... touhua. Niiden kanssa ei voinut oikein keskustella. Hän niinku vapaaehtoisesti jättäytyi, ettei näille tuonne selittää mittään. […] Paljon tuli sellasta nauramista, vitsii ja vähän saa melkeenpä saa sanoo, että kiusaamista”, kertoi Kari. Veijo ei kuitenkaan moisesta lannistunut. Kari lisäsikin, ettei hänen korviinsa ole kantautunut, että Veijo olisi ikinä riidellyt tai ottanut yhteen kenenkään työkaverinsa kanssa.

Tupakkaan Veijo ei koskenut ikinä; mutta työmatkoilla hän saattoi nauttia alkoholia, mutta ei sitäkään liiemmin vapaa-ajallaan. ”Käytiinhän myö Valtionhotellissa [työporukan kanssa] ja sieltä tais taksi tuoda Veijon yksinään kotiin kesken illan. Ruokailussa [...] täytettiin koko ajan lasia niin hää tyhjens liian ahkeraa... tulikin huono olo. Ei niitä montaa reissuu ollut, mutta joskus hänet pääs yllättämään”, naureskeli Kari yhteisiä illanviettoja. Rauha mainitsi, että Veijo vieraili usein kesäisin hänen mökillään mutta ei koskaan tohtinut jäädä yöksi, vaan palasi illan päätteeksi aina kotiinsa ”omien lastensa” eli patsaidensa luokse.

TAIDE

Lapsesta saakka Veijo oli osoittanut luovuuden merkkejä: keräillyt kiviä ja linnunmunia, rakentanut pienoismalleja ja osoittanut kiinnostusta kauniina pitämiinsä asioihin. Luovan tekemisen aineksiksi kävivät ensin tulitikut ja savi, myöhemmin monimutkaisemmat materiaalit. Veijon tunnetun taiteellisen tuotannon muodostavat tietenkin patsaat ja valokuvat, mutta ei kannata unohtaa myöskään niitä muutamia maalauksia ja luonnoksia, joita häneltä jäi jälkeensä. Itse äänitettyjä kasetteja löytyy useita kymmeniä. Jotkut niistä kertovat vieraista kulttuureista.

”[Veijo] piti tasa-arvosena kaikkea, että ei ollut mitään rasismia tai sellaista”, kertoi Kari ja jatkoi, että Veijo tiesi paljon asioista, vaikkei politiikkaa tai kylän tapahtumia hirveästi kommentoinut. Haastateltavat olivat kaikki sitä mieltä, että Veijo seurasi tarkkaan maailman tapahtumia, oli kiinnostunut eri kulttuureista ja luki paljon. Kaikki näkivät taiteilijassa vanhemmiten tapahtuneen muutoksen, jonka seurauksena hän oli viimeisten vuosiensa aikana iloisempi ja avoimempi. ”Ehkä hää aatteli sen sillä tavalla, että jos [...] ei kukaan häntä hyväksy, niin saa olla sitten hyväksymättä. Et miust tuntuu, että hänellä oli tämmönen kanta siihen, että hänet hyväksyttäis semmosena, kun hää on. Ja niihän on tässä on nyt sitten käynyt”, tuumasi Rauha.

Patsaspuiston tulevaisuudesta Rönkkönen ei hirveästi puhunut. Rauhalle ja Heinosille jäi sellainen käsitys, että Veijo olisi toivonut, että patsaiden annettaisiin rauhassa sammaloitua ja maatua – että luonto ja aika tekisivät lopulta tehtävänsä. Pekka muisteli viimeistä tapaamista levollisin mielin: ”Ei puhunu siitä [patsaspuiston jatkosta] kyllä yhtään mitään, että miten tää hoidetaan. Ei puhunut mitään siitä, ei. Hyvin oli silloinkin reipas ja hyvillä mielin, kun kierrettiin viimeisenä kesänä.”

Ersso Ahlstedt, Kouvola

Ersso Ahlstedtilla Kouvolassa on poikansa Pasin kanssa metallin monialayritys ”Ahlligaattorin” verstas, jonka takapihalla hyppivät lystikkäät moottoroidut eläinhahmot: mustamuoviturkkinen nalle, jonka voi nykäistä takapuolesta käyntiin kuin moottorisahan, sekä moottorikoni, jolla voi ratsastaa rodeota. Takapihan perältä löytyy myös kookkaita peltilevyistä pakotettuja ja monesta osasta koostettuja veistoshahmoja teatraalisessa ryppäässä.

E.P. KUVA: JANNE VESIVALO

Seija Ahtiainen, Lappeenranta

Seija Ahtiaisen viidentoista vuoden aikana syntyneet betoniveistokset kansoittavat Ahtiaisten kotipihaa Muukonniemessä Lappeenrannassa. Aluksi Ahtiainen aikoi vain tehdä enkelin isoäitiensä muistoksi, mutta ei tekeminen siihen jäänyt. Enkelin valmistuttua syntyi tukkijätkä, joka tarvitsi naisen rinnalleen. Sen jälkeen lastenlasten pyynnöt muumeista ja erilaisista sarjakuva- ja satuhahmoista ovat lisänneet pihan kansaa. Tosi elämän tähtiä Ahtiaisen veistoskavalkadissa edustavat esimerkiksi presidentti Tarja Halosen rintakuva ja paikallisen radiotoimittaja Jouko Nykäsen luonnollista kokoa oleva näköisveistos.

M.T. KUVA: KIMMO HEIKKILÄ

Ted Doty, Luumäki

Avioliiton kautta suomalaistunut amerikkalaissyntyinen Ted Doty asuu Luumäellä vanhassa upeasti kunnostetussa maalaistalossa. Sen moderniin pirttiin on ilmestynyt iloisia kissoja rautaromusta. Teräsvietereistä tehdyissä mirreissä on kissamaisen notkea liike. Hyvin hoidetulla pihamaalla lentelee romulintuja liikkuvina veistoksina, joita iso pannuvatsainen kissa vahtii. Portailta löytyy ITE-dadaa: Ruosteisista tuumanauloista hitsattu kukko. Doty hitsailee teoksensa pihavajassa. Viittauksina entiseen kotimaahan on erään piharakennuksen päädyssä vanha lastenkelkka, jossa lukee ”Rosebud”. Tien varressa pyöräilevällä veistoshahmolla on Hillary Clintonin naamari ja kyltissä lukee: ”Yes, we can!”

E.P. KUVA: KIMMO HEIKKILÄ

Marja Estola ja Hannu Leskinen-Estola, Imatra

Tämä imatralainen pariskunta taiteilee varsin estottomasti monella tekemisen alalla. Kierrätysmuoviteokset, huovutus, maalaus ja musiikinteko kuuluvat kaikki heidän osaamisalueisiinsa. Hannu kutsuu huovutuksiaan kaulahuiveiksi. Marja puolestaan on aina tehnyt monenlaista taidetta. Hän kehittelee kankaan jämistä omia keksintöjään. Myös kierrätysmuovin käyttäminen on Marjalle mieluista. Muoviveistosten runkorakenne rakentuu milloin mistäkin, kanaverkosta muovipurkkeihin. Rungon päälle Marja sulattaa muovipusseja tai muuta ohutta muovia kuumailmapuhaltimella. Veistos muotoutuu pikkuhiljaa tehdessä.

M.T. KUVA: PENTTI POTKONEN

Sylvi Hauhia, Miehikkälä

Koko ikänsä pientilallisen raskasta työtä tehnyt Sylvi Hauhia aloitti taiteellisen betonityöskentelynsä eläkkeelle jäätyään. Hauhian pihalta löytyy kahdensadan betoniveistoksen kokoelma. Maatilan ja metsän eläimet, maatilan työt, omat mielenkiinnon kohteet ja eletty elämä näkyvät veistosten aiheissa. Sisällä olevat pienoisveistokset Hauhia on tehnyt savesta, jota nostaa itse Vaalimaanjoen pohjasta. Hän antaa saven kuivahtaa useita kertoja, jolloin siitä tulee sitkeämpää ja tiiviimpää. Kuivan saven hän hakkaa pölyksi ja sekoittaa siitä veden kanssa sopivan massan. Vaivalloiselta vaikuttavaan työtapaan nähden pienoisveistosten määrä on ällistyttävä. Taidetuotantoon lukeutuu jopa tuhat tarkasti maalattua savifiguuria aiheinaan urheilijat, vanhat työtavat, linnut, tontut ja aapisen lorut. Hauhia ei osaa arvioida, kuinka paljon aikaa yhden teoksen syntymiseen menee: ”Sitä ei ossaa oikein sannoo, mut tuota, iso työhä se on. Että ei niitä nyt iha päivässä tehä kyl. Miul on ollu aikaa koko talvi, niin aina siinä jokunen tulloo. Tupa täyteen ja porstua puolillensa.”

M.T. KUVA: KIMMO HEIKKILÄ

Martti Hietanen, Imatra

Martti Hietasen puuateljee Imatralla, lähellä Venäjän rajaa on paikallisesti hyvin tunnettu. Hietasella on esillä jatkuva myyntinäyttely, ja esittelyn voi sopia puhelimitse. Myös Puuseppämestarit-yhdistys on pitänyt näyttelyitään Hietasen ateljeessa, ensimmäisen kerran kymmenisen vuotta sitten. Puunveistäjien yhdistystoiminnan kautta Hietanen on ollut näyttelyissä paitsi Suomessa, myös Sortavalassa ja Unkarissa. Lisäksi Hietanen on ollut monena vuonna lomillaan Espanjassa veistämässä, ja Kalifornian punahonkakin on tuttu veistomateriaali. Imatran terästehtaalla varsinaisen työuransa tehnyt Hietanen on nuorena käynyt taideyhdistyksen piirustuskoulua. Siellä hän näki kirjan Albin Kaasisesta ja sai kipinän veistämiseen. Kaasisen vaikutus onkin nähtävissä Hietasen veistotyylissä. Moottorisahaveistoa Hietanen kokeili 1980-luvun puolivälin jälkeen. Silloin innoitusta antoi Paavo Tiihosen esimerkki, kuten monille muillekin veistäjille. Hietasen veistokset ovat hyvin tunnistettavia, sillä pienissä puukoissa ”tavaramerkkinä” ovat veikeänpyöreät silmät. Myös kiikussa istuva rehevä rouva on tyypillinen bravuuriaihe. Hietanen on tehnyt paljon tilaustöitä ja sarjatöitä palkinnoksi erilaisiin tilaisuuksiin.

M.T. KUVA: JANNE VESIVALO

Veikko Ivanoff, Uukuniemi

Maanviljelyä ja metsätöitä työkseen tehnyt Veikko Ivanoff innostui moottorisahaveistämisestä nähtyään veistokilpailuja Uukuniemellä. Vahva, koko elämänmittainen puukäsityötausta ja moottorisahan käsittelytaito antoivat hyvän pohjan uudelle harrastukselle, joten jo ensimmäinen patsas onnistui mainiosti. Maalattuja värikkäitä patsaita ”näreestä ja petäjästä” on syntynyt nelisenkymmentä. Ivanoff ei koe veistossa vaikeita vaiheita olevankaan, sillä tekemiseen tarvitsee vain innostusta. Ivanoff ei hio teoksiaan muilla puutyövälineillä, koska moottorisahallakin saa ”pyyhkimällä” tasaisen pinnan. Ivanoff on saanut veistostensa aiheet pitkälti lastenkirjoista, ja pihasta löytyykin värikäs kokoelma Aku Ankan hahmoja ja muita sarjakuvasankareita. Lisäksi hän on kokeillut sellaisia aiheita, joita on nähnyt moottorisahaveistokilpailuissa muiden tekevän. Ivanoff ei tee veistoksia myyntiin, vaan tekeminen on mukava harrastus.

M.T. KUVA: MINNA TUUVA

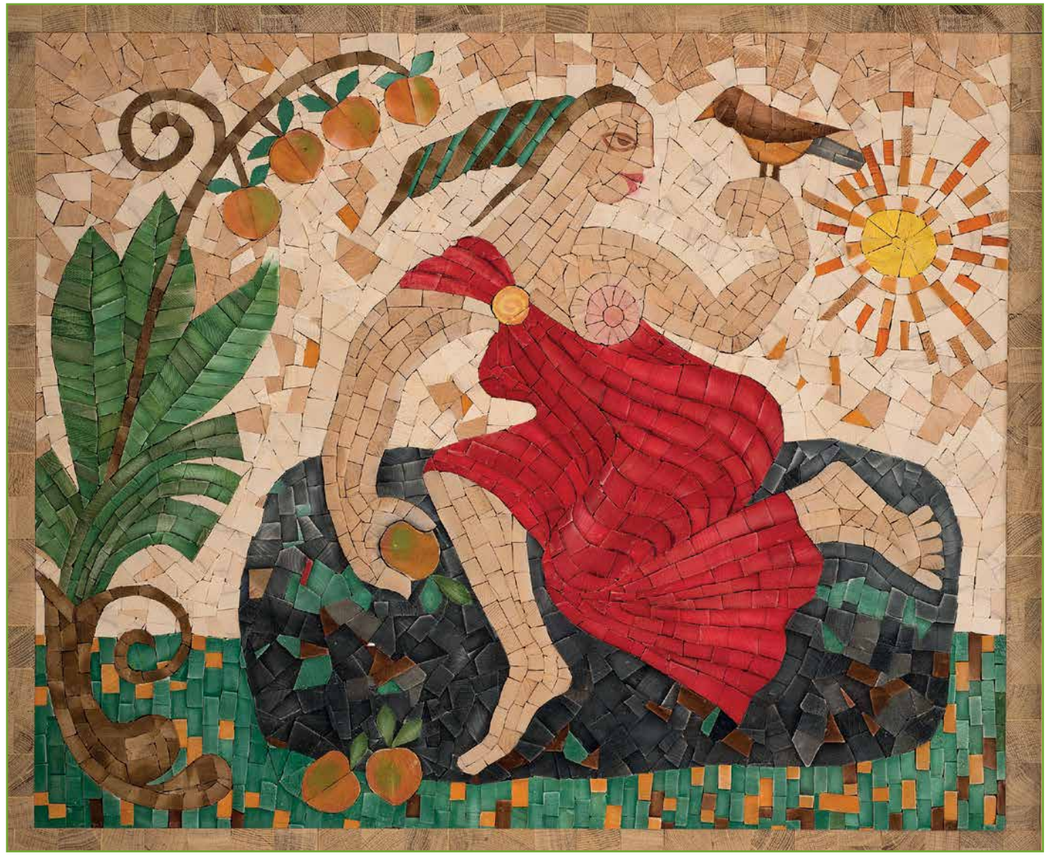

Martti Kainulainen, Lappeenranta

Martti Kainulainen työstää puusta, lepästä ja haavasta mosaiikkitauluja. Puupalat hän värjää esimerkiksi punajuuren keitinliemellä. Kainulainen on tehnyt monipuolisia mainostöitä yli kolmekymmentä vuotta, mikä on kehittänyt sommittelutaitoa ja värisilmää. Mosaiikkiensa aiheet hän löytää erilaisista kiinnostavista kuvista ja kuvataiteesta. Hän on työstänyt myös tyttärentyttärensä piirroksia mosaiikeiksi. Teokset syntyvät askarteluhuoneessa ympäri vuoden työskennellen. Kuvateosten lisäksi Kainulainen tekee myös huonekaluja ja on kokeillut kanteleen tekoakin. Kainulainen tuntee taidetta, vaikka hänellä ei erityisiä taiteellisia esikuvia olekaan. Hän käy mielellään taidenäyttelyissä, vaikkapa Kiasmassa. Kainulainen arvostaa jokaisen erilaista ja omaa tapaa tehdä taidetta: ”Jokainen tekee sielullansa”, hän toteaa.

M.T. KUVAT: PENTTI POTKONEN

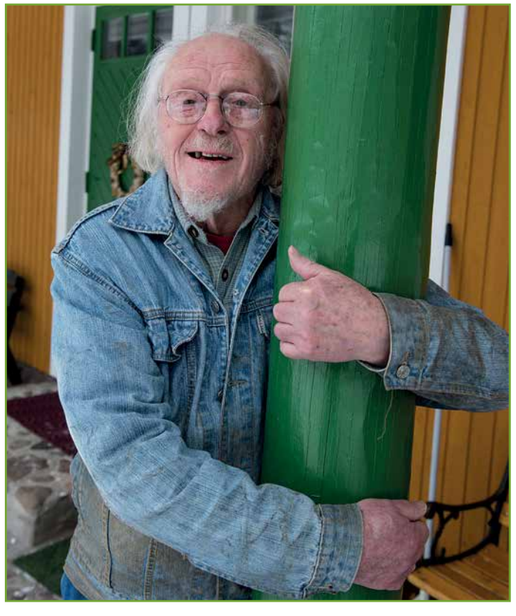

Milja Talvikki Koponen, Lemi

Satutaiteilija Milja Talvikki kertoo itse taiteestaan:

”Olen syntynyt Mikkelissä ja lemiläistynyt vuonna 2009. Luon satutaidetta lapsille ja vähän aikuisillekin tekstiili- ja sekatekniikoin. Pyrin käyttämään mahdollisimman paljon kierrätysmateriaalia, roskaksi luokiteltua roinaa, rikkinäisiä leluja ja vanhoja tekstiilejä, jotka saavat uuden elämän osana taideteosta.

Satutaiteilijalle sopivia ominaisuuksia löytyy geeniperimästäni: äidin puolelta tulee taipumus kädentaitoihin, ja isän suvussa on vahvoja tarinankertojapersoonia. Äidin äiti ja isoäiti ovat olleet taitavia kutojamestareita, ja isän äiti, Marttamummo, kertoili tosia ja taruja ihanana sekametelisoppana.

Mielikuvitukseni saa voimaa luonnosta ja väreistä. En ole vielä onnistunut näkemään keijuja, yksisarvisia tai muita taruolentoja, vaikka uskonkin vahvasti niiden olemassaoloon. Ne lienevät niin nopeita, ettei ihmissilmä ehdi niitä nähdä. Näillä eväillä olen luonut uniikkeja satumaisia pienoismaailmoja ja seinätekstiilejä, joihin joskus tulee ensin tarina ja sitten teos, tai toisinpäin. Joskus jopa yksittäinen esine antaa sysäyksen kokonaisen pienoismaailman luomiseen.

Teini-iästä asti olen tehnyt aktiivisesti käsilläni kokeillen eri tekniikoita, joista osa on jäänyt unholaan samantien ja osa saanut jalansijaa elämässäni. Itselläni oli nuorena se ongelma, etten saanut tehtyä isompitöisiä tekeleitä valmiin mallin mukaan, vaikka välillä yritin kovasti. Olikin vapauttavaa, kun annoin itselleni luvan tehdä ’omasta päästä’, ja siitä asti olenkin kulkenut omia omituisia polkujani käsitöiden loputtomia mahdollisuuksia antavassa maailmassa… Päädyn jatkuvasti uusille, vielä tutkimattomille poluille, vaikka vanhojenkaan haarautumia en ole vielä ehtinyt perusteellisesti tutkia.

Mihin tämä matka johtaakaan? Mottoni on: vain mielikuvitus on rajana, eikä aina sekään!”

KUVAT: MILJA TALVIKKI KOPONEN

Niilo Kouvo, Lemi

Lauritsalan Kaukaan tehtaiden satamamestari Niilo Kouvosta (1919–2000) kehkeytyi eläkepäivinään monumentalistinen betoniveistäjä. Lemin Heikkerissä sijainneelle kesäpaikalle syntyi useita suurikokoisia patsaita käsittävä kokonaisuus vuosina 1970–1985. Kouvo veisti lähinnä ihmisfiguureja, joiden esikuvina toimivat lähipiirin ihmiset tai alueen historiaan liittyvät hahmot. Lappeenrannan kaupungille lahjoitettu *Willimies*-patsas herätti paikallisissa ”oikeissa” taiteilijoissa pelonsekaista närää ja protestimielialaa. Kouvon suurin teos on kuvaus *Balladi iloiselta Saimaalta* -elokuvasta. Neljä täysikokoista roolihahmoa on ikuistettu betoniin uskomattoman yksityiskohtaisesti ja lennokkaasti. Hahmojen hienostuneisuutta korostaa muotokieleltään täysin poikkeava, moniosainen jalusta joka sekin yksistään on lähes metrin korkuinen. Iloisten betonihahmojen vastakohtana pihapiiristä löytyy *Unikuva*-niminen teos, jossa ristin läpäisemä enkeli yrittää suojella käsissään olevaa maapalloa pommien aikaansaamilta julmuuksilta. Teoksen lähtökohta on peräisin mitä ilmeisimmin Kouvon sota-ajan kokemuksista sekä 1980-luvun alun radioaktiivisesta ilmapiiristä.

TEKSTI JA KUVA: KIMMO HEIKKILÄ

Pertti Kuorttinen, Savitaipale

Pertti Kuorttinen aloitti puutyöt pikkupoikana lovileikkaustöillä. Isänsä kuoltua hän joutui hyvin nuorena ottamaan vastuulleen isältä jääneen puusepänverstaan ja maatilan työt. Nyt hänellä on käytössään ammatillisesti varusteltu verstas, jossa hän työstää teoksia melkein mistä tahansa kovasta materiaalista: puusta, metallista, kivestä ja muovista. Saatuaan idean uuteen teokseen Kuorttinen etsii sille oikean materiaaliratkaisun. Hän käyttää mielellään luonnonmateriaaleja, joissa on ”valmis muoto”. Kuorttisessa on myös keksijän ja suunnittelijan vikaa, sillä hän on suunnitellut muun muassa pinottavan kolmijalkaisen jakkaran ja selkää venyttävän ergonomisen keinutuolin.

M.T. KUVAT: KIMMO HEIKKILÄ

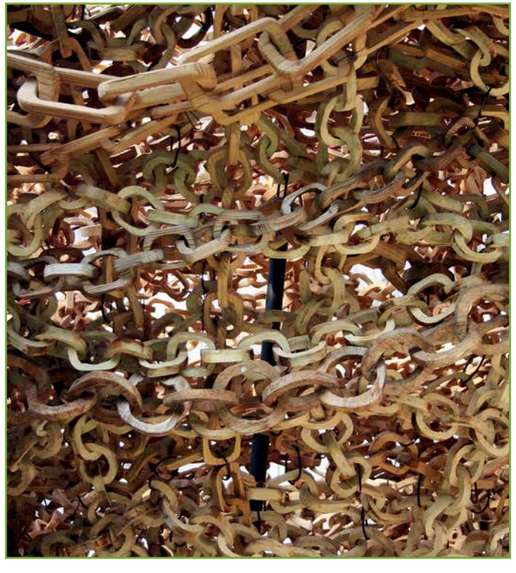

Heikki Kylliäinen, Savitaipale

Heikki Kylliäinen on tehnyt kotipaikalleen *Himmelitaivaan*. Pihapuissa ja hänen itsensä rakentamissa pikku näyttelymökeissä roikkuu lukemattomia koristekuvia. Rakennelmien ulkopinnatkin ovat koristellut rytmikkäillä kuvioilla ja tähtikukinnoilla. Kylliäinen tekee myös sarjoittain omantyylisiä puusäleisiä vateja, lampunvarjostimia sekä lelumaisia esineitä, esimerkiksi pikkusohvia pyykkipojista. Kun Kylliäinen avaa ovet yhteen pääpaviljongeistaan, sieltä ilmestyy valtava muovisista imupilleistä tehty himmeli. Eräässä toisessa liiterimuseossa on valtava ”himmeli” lukemattomista puuketjuista ja -renkaista.

E.P. KUVA: KIMMO HEIKKILÄ

Alarik Köngäs, Särkisalmi

Galleria Alarik Köngäs sijaitsee Särkisalmella Kuutostielle hyvin näkyvässä paikassa. Ohikulkijoiden katseita keräävät pihalla olevat moottorisahaveistokset, mutta sielultaan Köngäs on taidemaalari. Rovaniemeltä lähtöisin oleva Köngäs alkoi maalata vuonna 1975 asuessaan Mäntsälässä. Tauluja alkoi myös mennä kaupaksi sitä vauhtia ”ettei värit kerenny kuivua”. Köngäs kävi kauppaamassa taulujaan ympäri Suomea ja arvelee kaiken kaikkiaan maalanneensa parikin tuhatta taulua. Köngäksen mieleisiä aiheita ovat luontoaiheet, Lapin kuvaukset, eläimet, linnut ja asetelmat. Myös surrealistiset aiheet kiinnostavat. ”Miusta semmoset taulut on hyviä, mistä ei heti kaikkee nää…jää vähän mietisketävää”, Köngäs kertoo.

M.T. KUVA: MARIO DEL CURTO

Kimmo Laakso, Kotka

”Koko elämäni mie olen jotaki väsänny”, Kimmo Laakso kertoo. Sota-ajan lapsena hän oppi käyttämään mielikuvitustaan omien lelujensa teossa. Viisivuotiaana äidiltä saatu ensimmäinen puukko tuli lyötyä polveen pystyyn, mutta se ei tahtia haitannut. Parikymppisenä Laakso kehitteli itse moottorikelkan, joka on myöhemmin saanut seuraa monista muista tekniikan tuntemusta vaativista tuunauksista. Laakso on pohjimmiltaan luontainen piirtäjä vaikka on kokeillut myös moottorisahaveistoa, betoniveistoa ja veneenrakennusta. Maalaus on ollut hänelle tärkeää luonnollisena osana hyvän piirtäjän identiteettiä. Laakson maalausten tunnelma on ehkä voimakkaista väreistä johtuen hyvin vahva, osin melkein pelottava. Kotinsa pihaan Laakso rakentelee vaimonsa kanssa asetelmia, joissa on omatekoisia ja ostettuja osia. Laakson ”filosofia” on miettiä minkä tahansa mielenkiintoisen vastaan tulevan esineen tai romun kohdalla, mitä siitä voisi tehdä. ”Mie oon semmonen monipuolinen, mie teen millon mitäkii”, Laakso kertoo. Tekemisen pakko on hänelle luonnollinen ja jopa selittämätön osa elämää.

M.T. KUVAT: KIMMO HEIKKILÄ

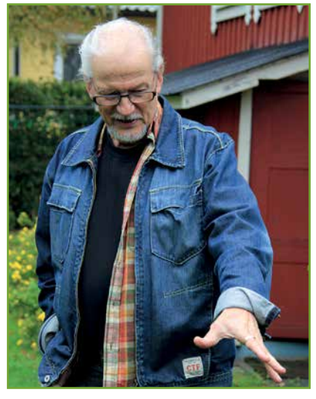

Seppo Laatunen, Jaala

Seppo Laatuselle puu erilaisissa muodoissaan on ollut läheinen pienestä pitäen. Metsätöissä leikkikaluina olivat pokasaha ja kirves. Aikuistuttuaan rakennusurakoitsijana toiminut Laatunen teki puutöitä aina kun kerkesi. Kymmenen vuotta sitten eläkkeelle jäätyään hän on tehnyt puutaidetta ”päätoimisesti”. Ateljee Pihkahovi valmistui Jaalaan vuonna 2008. Pihkahovissa käy muutama sata vierailijaa kesässä tutustumassa Laatusen taiteeseen. Laatunen haluaa tehdä omaperäisiä teoksia. Puu on rajaton materiaali, kaikki ”älynväläykset” ovat siitä löydettävissä ja ”esiin kolkuteltavissa”. Laatusen töillä on aina sanoma, jokin selitys, miksi hän on halunnut veistää juuri tietyn aiheen. ”Jos on huono puhumaan, niin pitää sitten tehdä käsillä se näkyväksi”, Laatunen toteaa.

M.T. KUVA: KIMMO HEIKKILÄ

Anna Lukkarinen, Ruokolahti

Kuutostietä kaahaavien silmäkulmassa vilahtaa Puntalan kohdalla hevonen ratsastajineen. Kyseessä on Anna Lukkarisen pihaansa laittama luonteikas polle, materiaalinaan nahkasohva. Vaatteisiin ja ratsastuskypärään puettu naishahmo hevosen selässä on niin ikään saanut muotonsa kierrätysmateriaaleista. Lisäksi Annan tilavalla hyvin hoidetulla ITE-pihalla seisoskelee ryhmä neitokaisia pitkissä hameissaan, ja saunakamarin kuistilla istuksii partasuinen miekkonen stetsoni päässään. Ilmojen kylmetessä hahmot saavat ylleen lisää vaatetta, etteivät näyttäisi viluisilta. Kesällä 2012, Annan täyttäessä kahdeksankymmentä, ilmestyi pihaan toinenkin hevonen, oikein kiesien kanssa. Sisälle kotiin kurkistettaessa löytyy seiniltä laaja tuotanto värikkäitä tauluja. Eläimien ja kukkien ohella tauluihin on taltioitunut elämäniloista tunnelmaa.

TEKSTI JA KUVA: JANNE VESIVALO

Sisko Löyttynen, Savitaipale

Leipomoalalla ja maatilan emäntänä työuransa tehnyt Sisko Löyttynen koki kouluaikana, että hänen luovuutta rajoitettiin. Omasta päästä ei saanut keksiä mitään. Työtä oli tehtävä kaiken aikaa, ei jonninjoutavia touhuja. Viitisen vuotta sitten Löyttynen aloitti kansalaisopistossa keramiikan teon, vaikka kynnys oli korkea. Uuden aloittaminen pelotti, mutta mielenkiintoinen harrastus vei pian mukanaan. Löyttynen pitää paljon eläimistä, ja ne valikoituivatkin omantyylisen taiteen aiheiksi. Makkaratekniikalla syntyneet humoristiset eläimet kiinnittävät katseen ja naurattavat hieman vinksahtaneilla ilmeillään. ”Mie en tykkää siitä jos tehhään normaali elukka, pittää siinä olla jottain vähän muuta”, Löyttynen kertoo. Hän kokee eläimet luotettavammaksi kumppaniksi kuin ihmiset, ymmärtäviksi ja persoonallisiksi: ”Mie en vois ihmisen kuvia omalle pihalle laittaa. Miusta nää on paljon sympaattisempia. Mie oon jollain tavalla niihen kanssa niiku sopusoinnussa.” Löyttysen keramiikka on omannäköistänsä, ei valmiiden mallien tai kaavojen mukaan tehtyä: ”En nii siloteltuukaan kaipaa, niiku kaupasta ostettuu. Miun näkemys on semmonen että niissä pittää olla rosoja, niikun meissä ihmisissäkii”, Löyttynen kertoo tyylistään. Uutta teosta työstäessään hän hahmottelee ensin piirtämällä mitä haluaa tehdä, ja lähtee sitten työstämään veistosta alhaalta ylöspäin. Hän on tehnyt muun muassa oman versionsa presidentin kissasta Rontista. Sikaveistokseen puolestaan liittyy tarina veljen karkailevista sioista. Ideoiden ja inspiraation lähteitä on vaikea määritellä: ”Se vaan joskus tullee (idea) ja joskus ei tuu millään. Joskus tullee helposti.” Löyttysen eläimet ovat hyvin luonteikkaita, jokaisella näyttää olevan oma veikeä persoonansa ja tarinansa: ”Miusta on liian vakavaa tää elämä. Sillä aika pitkälle pärjää että ei niin vakavasti kaikkia…”, Löyttynen määrittelee. Vaikka uuden harrastuksen aloittaminen vaati rohkeutta, Löyttysen tekisi jo mieli kokeilla taas jotain uutta, vaikkapa maalausta. ”Elämä menee hukkaan, jos ei ole luovuutta”, Löyttynen on huomannut.

M.T. KUVA: KIMMO HEIKKILÄ

Paavo Niemimuukko, Lappeenranta

Paavo Niemimuukko on kymmenisen vuotta tehnyt huonekaluja kannoista ja juurakoista. Erikoiset puunmuodot inspiroivat työstämään tuoleja, pöytiä ja vaikkapa kukka-astioita omaan käyttöön ja ”vieraille viemisiksi”. Niemimuukko on myös kiinnostunut vanhoista esineistä ja työtavoista. Muukonniemestä lähtöisin olevan suvun maatilalla on säilynyt paljon vanhoja työkaluja sekä tarve-esineitä. 1980-luvulla Niemimuukko alkoi järjestää niitä kotimuseoksi ja keräsi ympäri tiluksia olleet esineet navetan vintille samaan paikkaan. Kotimuseossa on satoja isompia ja pienempiä esineitä: astioita, separaattori, suutarin työkaluja, maatilan työkaluja ja koneita, palokuntatarpeistoa ja harvinaisuuksia, kuten venäläinen jääkaappi 1800-luvun lopulta. Niemimuukko tietää paljon vanhoista työtavoista ja pitää tärkeänä niiden tallentamista, niin kauan kuin joku osaa niistä kertoa. Museon esineistöön kuuluukin esimerkiksi sammalmylly, jolla on jauhettu suosta suopiilulla nostettu turve eläimille kuivikkeeksi. Niemimuukko ei varsinaisesti ole keräilijä, vain pieni osa esineistä on ostettuja tai saatuja. Oman suvun historiaan liittyvät usein omatekoiset tarvekalut omistajan nimikirjaimineen kertovat harvinaisella tavalla suvun vaiheista. Esineitä on 1800-luvun alusta lähtien, mutta kokoelman helmi on 1700-luvulta peräisin oleva pieni heinälato.

M.T. KUVAT: KIMMO HEIKKILÄ

Simo Myöhänen, Imatra

Hitsaajana 40 vuotta toiminut Simo Myöhänen on tehnyt puuveistoksia vuodesta 1993. Jo koulun käsityötunnilla virinnyt mielenkiinto puutöihin muodostui rakkaaksi harrastukseksi, joka ”pitää mieltä kasassa”. Myöhäsen kodin ohi menevältä polulta ohikulkijat ihastelevat pihan veistoksia, mistä Myöhänen on mielissään, vaikka nauraakin, ettei ”ykskään näistä oo silleen taiteellinen, mie oon vaan halunnu kokeilla mitä saa aikaseks. Tyttöjäki on kiva tehä kun ne on niin kivan näkösiä.” Moottorisahalla ja taltalla syntyneet Myöhäsen veistokset ovat hyvin viimeisteltyjä. Myöhäsen tyyli on muutenkin rauhallinen ja pohdiskeleva, jopa filosofinen. Hän arvostaa luontoa ja saa siitä inspiraatiota: ”Myö vähätellään muurahaista tai kärpästä, mut myö ollaan oikeesti ihan samanlaisia täällä, tehhään ehkä vähän enemmän tihuja, mut ollaan ihan samas asemas.”

M.T. KUVAT: PENTTI POTKONEN

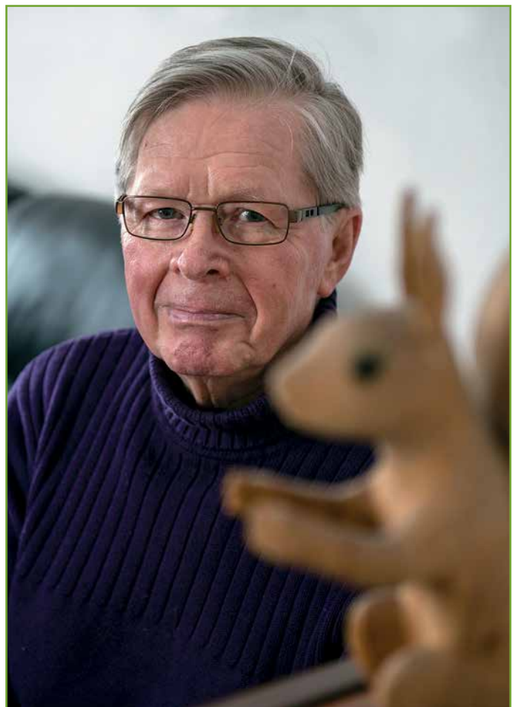

Jouko Nikamaa, Lappeenranta

Jouko Nikamaa on tehnyt humoristisia veistoksia luonnon muovaamista käkkyröistä ja oksista jo pari vuosikymmentä. ITE-taiteelle tyypilliseen käkkyräveistoon Nikamaa saa ideat puun muodoista: ”Ko tuolla mettissä ja luonnossa kulkee ni sitte näkee tuolla sellasia juttuja, hökkyröitä. Ni jotenkin sieltä se lähtee. Ja sitten ku maailmalla kulkee silmät auki ja sormet harallaan, niin sieltäki saa vaikutteita.” Nikamaa ryhtyi puusepäksi yli kaksikymmentä vuotta sitten. Silloin lehmät saivat lähteä navetasta ja sorvi tuli tilalle. Puualan yrittäjäksi ryhtyminen teki harrastuksesta ammatin, ja nyt ITE-tekeminen täyttää harrastuksen paikan. Nikamaa ottaa veistoksillaan kantaa humoristisesti. Joutsenon liittäminen Lappeenrantaan inspiroi tekemään hirtetyn joutsenen tien viereen. Veistoksista löytyy puun lisäksi myös muita materiaaleja, kuten nauloja tai sahanteriä. *Tandem-Huussista* löytyy ainakin heinäseipäitä, paistipannu ja kattilankansi. Idea syntyi Ruotsin-matkalla kymmenisen vuotta sitten: ”Siel sit menomatkalla jossain huoltoaseman baarissa käytiin kahvilla ja sitte siel ol sellanen pien vessa. Niin sillo ko piti jonottaa niin sitte tuli vaan, et pitäs olla tandemhuussi.” ”Hulluus tuo valoa pimeään maailmaan”, Nikamaa velmuilee.

M.T. KUVA: KIMMO HEIKKILÄ

Atte Paju, Lappeenranta

Vuonna 1965 syntynyt Atte Paju edustaa ”nuorisoITEä” eli esimerkkiä siitä, miten itseoppineisuus voi muuttua ammatiksi. Pajun hakiessa Pekka Halosen akatemiaan hänelle myönnettiin suoraan oikeus näyttötutkintoon ilman opetukseen osallistumista. Pajua voi siis hyvin kutsua ITEoppineeksi kuvataiteen ammattilaiseksi. Paju elättää perheensä yksityisyrittäjänä. Syksyisin kun silkkipainoyrityksessä on hiljaisempaa, Paju maalaa akryylilevyille työpaikkansa alakerrassa.

M.T. KUVA: ATTE PAJU

Lasse Partanen, Lemi

Lasse Partanen aloitti moottorisahaveiston 1980-luvulla vastapainoksi yksityisyrittäjän raskaalle työlle. Partanen tekee veistoksensa alusta loppuun moottorisahalla mutta saa näkyviin hyvinkin pieniä yksityiskohtia. Veistosten pintakäsittelynä hän käyttää tervaamista ja liekitystä. Työtahti on nopea, veistos voi valmistua melkein loppuun asti yhdellä kertaa. Partanen on tehnyt paljon tilaustöitä, esimerkiksi Lemin partiolaisille toteemin. Eläkkeelle jäämisensä jälkeen Partasella on ollut enemmän aikaa veistoharrastukselle: ”Nyt ei määrää kello, nyt määrään ite elämää.” Ilo ja positiivisuus elämässä on asennekysymys: ”Eihä sitä tarvii ku hymyillä murjottavas sakis, niin kohta ne hymyilee kaikki”, Partanen on huomannut.

M.T. KUVAT: KIMMO HEIKKILÄ

Risto Pesu, Miehikkälä

Risto Pesun taideharrastus on erittäin laaja-alaista. Puuveistokset, maalaaminen, pahkatyöt, moottorisahaveisto, hitsaus ja kivenhionta kuuluvat Pesun repertuaariin. Pihapiirissä on vaimon kanssa rakennettu ateljeetalo ja verstas, jossa on tarpeellinen konekanta vaativaankin työskentelyyn. Pesun tarkan luonteen mukaisesti hänen puuveistoksensa ovat erittäin viimeisteltyjä. Hän miettii tarkkaan puulajivalinnan ja pitää erityisesti lehmuksen työstämisestä. Myös kelot olisivat mieluista materiaalia, mutta niitä on hankala saada. Laborantin ammattitaidolla Pesu osaa valita teosten pintakäsittelyyn kulloinkin tarkoituksen mukaisen aineen tai työtavan. Hän petsaa, maalaa, lakkaa, polttaa tai tervaa. Hiekkapuhalluskin voi joskus olla tarpeellista puun koloissa olevan roskan pois saamiseksi. Pintakäsittelyn vuoksi Pesun puuveistokset eivät välttämättä näytä ”puisilta”, vaan vaikkapa metallista pakotetuilta. Laborantin työstä eläkkeelle jäätyään hänellä on aikaa taiteen tekemiselle. Tosin jo työssä ollessaan Pesu käytti kaiken vapaa-aikansa verstaalla, jopa siinä määrin, että syöminen uhkasi jäädä toissijaiseksi.

M.T. KUVAT: KIMMO HEIKKILÄ

Esko Pirhonen, Joutseno

Esko Pirhonen on taiteillut Joutsenon Ahonkylässä 1970-luvulta alkaen teräsbetoniveistoksia. Pirhonen sai kipinän oman taiteen tekemiseen Viipurin-matkalla: ”Alkuun lähti siitä, kun käytiin retkellä Viipurissa. Siellä on [Jussi] Mäntysen tekemä hirvipatsas. Mie katoin ettei tuo oo hirven näkonenkään, mie koitan tehä paremman.” Pirhonen pyrkii veistoksissaan mahdollisimman oikeannäköiseen lopputulokseen. Ensimmäistä hirveä varten hän tutki kirjoista hirven kuvia ja mittasuhteita. Luonnollisenkokoisia eläinveistoksia löytyy pihapiiristä muitakin: koira, kissa, metso ja useampia hevosia.

M.T. KUVA: JANNE VESIVALO

Ritva Ruoppa, Imatra

Ritva Ruopan keramiikkainnostus alkoi jo pienenä tyttönä itse kaivetusta savesta lintuja muotoillessa. Parhaiten hänet tunnetaan keraamisen saimaannorpan valmistajana. Kolmea kokoa olevia norppia on syntynyt kymmeniätuhansia. Norpat tehdään muotilla, jolloin jokaisesta saadaan suunnilleen samankokoinen. Viimeistelyn Ruoppa tekee käsin, joten jokainen norppa on uniikki yksityiskohdiltaan. Kaikkiaan muotoilu, kuivuminen ja poltto vievät lähes kaksi viikkoa. Lisäksi Ruoppa käyttää norpat savustusuunissa, jossa ne saavat tyypillisen tumman värityksensä. ”Sitten kun niitä norppia tehtiin, niin siinä sivussa tuli innostus, että pitää tehä jotai muutakin”, Ruoppa kertoo. Hänen tuotannossaan Imatra-aiheiset reliefit koskesta, sillasta ja Valtionhotellista saavat seuraa vanhoja työtapoja ja vanhan ajan elämää kuvaavista pienoisveistoksista. Lisäksi häntä inspiroivat luontoaiheet. Etelä-Karjalan käsi- ja taideteollisuusyhdistys myönsi Ruopalle Vuoden taitaja -arvonimen vuonna 1998.

M.T. KUVA: PENTTI POTKONEN

Armi Sarvaslahti, Myllykoski

Armi Sarvaslahti on pitkän linjan taideharrastaja. Vaikka taiteesta ei tullut hänelle ammattia toiveista huolimatta, taide on aina ollut iso osa Sarvaslahden värikästä elämää. Hän keksii ja testaa omia tekniikoitaan mitä moninaisimpien teosten toteuttamiseen. Kollaasien teossa materiaaleina voi olla lehdistä leikattuja kuvia, karkkipapereita ja ruosteisia nauloja omilla piirustuksilla täydennettyinä. Kierrätysmateriaaleihin liittyvä ajatus ”mikä tää olis” käynnistää usein uuden teoksen synnyn. ”Kun on niin kieroutunut huumori kun mulla nyt on, niin niitähän kaatuu silmille niitä hyvii aiheita”, Sarvaslahti kertoo. Jokaisen teoksen syntyyn liittyy tarina sen lähtöideasta, tekemisestä, materiaaleista ja esille laittamisesta. Kokonaisvaltainen taiteenteko on olennainen osa elämää, tapa olla olemassa. Sarvaslahti on harrastanut taidetta paitsi omatoimisesti myös taideyhdistyksissä ja osallistunut lukuisiin näyttelyihin.

M.T. KUVAT: KIMMO HEIKKILÄ

Seppo Saukkonen, Särkisalmi

Äitinsä Eini Saukkosen valokuvaamon kautta Seppo Saukkonen on lapsesta asti ollut tekemisissä kuvien kanssa. Eläköitynyt Kaartin Soittokunnan klarinetisti taiteilee nyt ateljeekodissaan Parikkalan Kirjavalassa. Saukkonen kertoo taiteestaan itse: ”Olen eläkkeellä oleva muusikko/sotilassoittaja, joka on musiikin lisäksi rakastanut erilaista kuvan tekemistä koko ikänsä. Nuorempana valokuvasin paljon, mutta 70–80 luvun vaihteessa hurahdin öljyvärimaalaukseen siinä määrin, että nyt on 61 yksityisnäyttelyä ja 51 yhteisnäyttelyä takana ja yli 1500 maalaustani on lähtenyt maailmalle. 1997 ostin vanhan kyläkoulun ja perustin toiminimen Ateljee-Koti Seppo Saukkonen.”

”Öljyvärimaalauksen lisäksi uudeksi, graafisen suunnittelun ja taiteenkin työvälineeksi, on minulla tullut myös tietokone. Sillä teen itsenäisiä töitä, sekä käytän sitä toisinaan apuvälineenä myös perinteisiä öljyvärimaalauksia tehdessäni. Laaja ja tasollisestikin vaihteleva tuotantoni pitää sisällään hyvin erityylisiä maalauksia. Olen pitänyt monipuolisuutta rikkautena”, kertoo Saukkonen.

M.T. KUVA: JANNE VESIVALO

Eini Saukkonen, Parikkala

Eläköitynyt valokuvaamoyrittäjä Eini Saukkonen on kekseliäs ja omaperäinen kierrätysmateriaaliteosten luoja. Jo ennen ”taiteilijanuraa” Saukkosten piha voitti Parikkalan kaunein piha -kilpailun ja valtakunnallisen Ihana piha -kilpailun. Kunnan matkailuesitteessäkin yhtenä kohteena monen vuoden ajan ollut piha keräsi parhaina kesinä yli 2000 kävijää. Puutarhaa on esitelty televisiossa, puutarhakirjoissa ja monissa lehdissä.

Varsinainen taideharrastus alkoi vuonna 1994, kun Saukkonen visioi uuden kodin puutarhaan kiven päälle kukkoveistoksen. Kukkoa suunnitellessa hänelle juolahti mieleen tehdä se lasista. Sopivat lasinpalat löytyivät ilmaiseksi lasiliikkeestä, ja onnistunut teos kirvoitti lisää kokeiluja. Näyttävin Saukkosen teoksista on ylpeänkaunis riikinkukko, jonka värikkäät lasisulat on kiinnitetty itse keksityllä tekniikalla.

Saukkonen tekee teoksia materiaalin ehdoilla. Usein hän ei ole etsinyt tiettyä materiaalia, vaan materiaali on löytänyt hänet esimerkiksi tuttavien tarjottua hyödyttömiksi jääneitä tavaroita Saukkosen ”käsittelyyn”. Uukuniemen kirkon kattokruunun palaneet sähkökynttilät päätyivät tikapuiden pienoiksi *Älynvälläys*-teokseen. Koeputket taas sojottavat valaistuina siilin piikkeinä ja vieläpä soivatkin kun niitä koskettelee. Retretin näyttelyssä rekvisiittana olleesta rikkinäisestä Arabian posliinista Saukkonen sai ainekset kukkoon ja kanaan. Saukkosen taito hyödyntää materiaaleja muuhuin kuin mihin ne on alunperin tarkoitettu, juontaa juurensa ehkä sota-aikaan, jolloin oli pula kaikesta ja kekseliäisyyttä tarvittiin.

M.T. KUVAT: JANNE VESIVALO

Merja Taipale, Luumäki

Merja Taipale on Suomen oloissa harvinainen lintu, naispuolinen moottorisahaveistäjä. Innostuksen veiston aloittamiseen hän sai kymmenisen vuotta sitten poikkeuksellisella tavalla, sillä hän näki tuttavansa tyttären tekevän moottorisahaveistosta. ”Jos noin hento tyttö pystyy, niin pystyn miekin”, Taipale pohti ja oppi veiston itsenäisesti kokeilemalla. Myös maalaamista harrastava Taipale suunnittelee veistoksensa ajan kanssa, tutkii kirjoista kuvia ja joskus piirtää luonnoksia. Ensimmäinen veistos oli karhu, kuten niin monilla muillakin moottorisahaveistäjillä. Eläimet ovat muutenkin Taipaleen mieliaiheita. Hän tutkii kirjoista veistettävien eläinten mittasuhteita ja muotoa. ”Se vaan tulee. Ja sitten aletaan miettiä, minkälainen puu on käytettävissä”, Taipale kertoo veistosten aiheista. Valmiit työt hän huoltaa puunkäsittelyaineella lahoamisen estämiseksi. Joskus tekeminen on nopeaa ja joskus hidasta, mieluisinta kuitenkin syksyllä, jolloin ilma on viileää eikä paksuissa veistovaatteissa tule kuuma. Talvella on aikaa harrastaa muita käsitöitä ja mattojen kutomista.

M.T. KUVAT: KIMMO HEIKKILÄ

Mikko Taskinen, Kotka

Mikko Taskinen aloitti lasikuituveistostensa teon vuosikymmeniä sitten Kotkassa. Taskinen muotoilee aluksi veistoksen savesta muottia varten. Yhdellä muotilla voi tehdä useampia veistoksia. Hänellä ei ole omaa pihamaata jossa esitellä veistoksiaan, joten ne on sijoitettu sukulaisten ja ystävien tonteille. Taskisen tunnetuin teos on pronssiin valettu nyrkkeilijä Pentti Hämäläisen näköispatsas Kotkassa. Taskinen toimii ITEprofeettana paikkakunnan Kotka -ryhmässä, joka parantaa maailmaa positiivisella energiatasolla. Taskinen ei ole ”uskovainen” vaan ”tietäväinen”. Uskontojen aika on hänen mukaansa ohitse, ja nyt on aika tietää, että olemme ykseydessä kaikkeuden kanssa.

E.P. KUVA: KIMMO HEIKKILÄ

Oleg Tihonov, Imatra

Petroskoissa syntynyt Oleg Tihonov on asunut Suomessa viitisentoista vuotta. Kaupungilla mittamiehenä työskentelevä Tihonov on aina ollut taitava käsistään ja veistellyt veistoksia ikänsä. Ostettuaan oman talon Imatran Karhumäeltä hän päätti kokeilla moottorisahaveistoa. Ensimmäistä veistosta – tietenkin karhua – hän veisti melkein kuukauden, mutta lopulta sai sen niin näköiseksi, että ystävän koira yritti purra sitä. Nykyisellään, useamman vuoden ja useamman sadan veistoksen jälkeen, aikaa menee vain muutama tunti yksinkertaisimmissa veistoksissa. Keksiessään veistoksen aiheen Tihonov innostuu niin, että yölläkin pitää lähteä heti sahaamaan, tai ainakin piirtää luonnos. Omat aiheet ovat usein mielikuvituksellisempia kuin tilaustyöt. Menninkäiset, kirahvi tai vaikkapa venäläisten satujen innoittamat veistokset ovat vaikeampia veistää kuin peruskarhu ja vievät enemmän aikaa, mutta ovat vaivan arvoisia. Vaikka karhuja on syntynyt jo useita satoja, pyrkii Tihonov aina tekemään niistä erilaisia. Tihonovin positiivinen elämänasenne näkyy veistoksissa, sillä vihaista karhua hän ei pyynnöstä huolimatta pystynyt veistämään.

M.T.
KUVAT: MARIO DEL CURTO, MINNA TUUVA

Ensio Tuppurainen, Vekarajärvi

Ensio Tuppurainen on Kääpälän sanomien ikijäärä päätoimittaja. Tuppuraisen ”mediateoksessa” on maalattu kissankokoisia otsikoita kylteille, jotka päivittyvät hänen kotinsa päätyseinään. Tekstit ovat ärhäkkään osallistuvia: Apurahat pois taiteilijoilta! Tuppurainen on sotaveteraani ja eläkeläismetsuri, joka kotinsa ulkopinnalla ja pihatontilla osallistuu kiivaasti maailman menoon. Kotitalosta, joka on vanha kaupparakennus, löytyy galleria täynnä maalauksia joka lähtöön; hienoista maisemista silmänkääntömaalauksiin ja vitsikkäisiin tarinakuvauksiin. Tuppuraisen veistospuisto on täynnä vahvasti sanovia teoksia, joista monet ovat liikkuvia tai muuten aktivoivia.

E.P. KUVAT: VELI GRANÖ

Taisto Ukkonen, Voikkaa

”Nälkä on opettanut”, Taisto Ukkonen vastaa kysymykseen kädentaitojen oppimisesta. Ukkonen aloitti jo 13-vuotiaana savottatyöt. Hän on kasvanut käsillä tekemiseen. ”Kyllä mie pienenä poikana kaikkia pieniä töitä tein, mut näitä isompia mie alotin tuossa 80-luvulla”, Ukkonen kertoo. Hän on tehnyt työelämässä moninaisia tehtäviä, viimeksi kalustekunnostajan ja käsityönopettajan töitä. 1990-luvulla Ukkonen jäi eläkkeelle, ja sen jälkeen oman taiteen tekemisestä tuli olennainen osa jokaista päivää. Ukkonen tekee puusta kaikkea mahdollista. Isokokoisissa veistoksissa pohjatyö on tehty moottorisahalla ja sen jälkeen viimeistelty pinta taltalla. Pienemmässä mittakaavassa syntyy ilmeikkäitä pienoisveistoksia ja puureliefejä. Lisäksi Ukkonen maalaa öljyväreillä tarkkoja, pienellä pensselillä tehtyjä luontoaiheisia töitä. Taulujen koristeelliset kehykset, jotka ovat olennainen osa maalauksia, hän valmistaa itse sarjatyönä. Jotta tekemisen kirjo olisi vielä runsaampi, Ukkonen on myös hionut korukiviä ”nyrkit verillä”. Hän on kokeillut myös viistehiontaa omatekoisilla välineillä. Korujen tekoonkin hän on tehnyt työkaluja itse. Kodin pihapiirissä on pieni verstastalo, jossa Ukkonen voi tehdä taidettaan ympäri vuoden. Aina on jotakin uutta työn alla, ja päivät ovat pitkiä. Joskus työ vie niin intensiivisesti mukaansa, että tuskin syömään ehtii.

M.T. KUVAT: KIMMO HEIKKILÄ

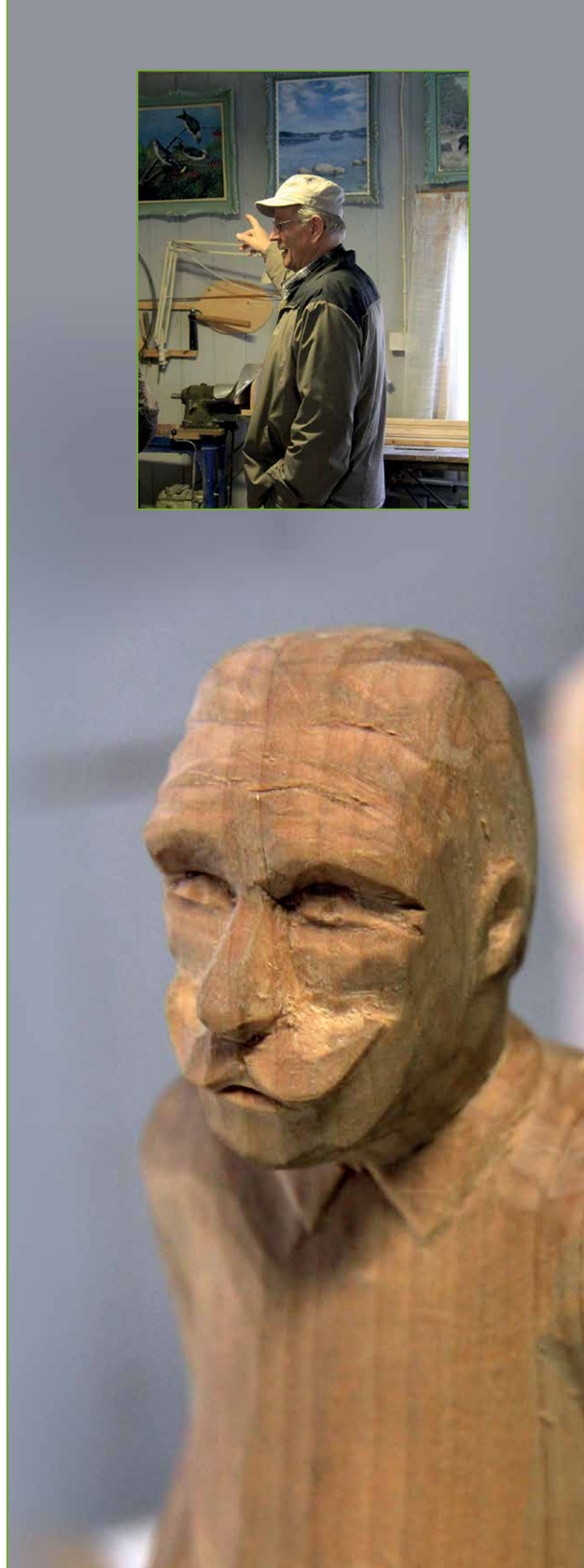

Leo Venäläinen, Luumäki

Leo Venäläinen asuu Taavetissa ja työskentelee synnyintilallaan Kannuskoskella. Hän on tehnyt elämäntyönsä puun parissa Luumäen kunnan metsätöissä. “Puu on ollut peukaloissain koko ikkäin”, hän sanoo itäsuomalaisella murteella. Jotain karjalaista riemukkuutta hänen veistoksissaan onkin. Pikku-Leolle ei ostettu tinasotilaita pienenä, vaan puukko ja vesivärit. Hän sai veistää ja värittää itse sotilaansa puusta. Siitä lähtien veistämiskipinä on säilynyt koko iän. ITE-ura alkoi 1990-luvulla hänen osallistuessaan puuveistoskisoihin. Rakkain teoksista on *Nestori Miikkulainen*. Tämä mökkirannan teos on tehty yhdestä valtavasta puun juurakosta.

E.P. KUVA: KIMMO HEIKKILÄ

Jaakko Äikäs, Ruokolahti

Nyt jo edesmennyt Jaakko Äikäs syntyi Valkjärvellä, josta tie vei evakkoon Hämeeseen ja sieltä Ruokolahdelle. Suvussa oli seppiä, ja Äikäs oli poikasena apuna enonsa sepänpajassa. Kiinnostus metallin muotoiluun alkoikin kenties jo lapsuuden kokemuksista. Oman taiteen tekeminen sai alkunsa 1960-luvun lopulla työväenopiston kuparinpakotuskurssilla. Äikäs työsti yksityiskohtaiset ja viimeistellyt veistoksensa kuparipellistä pala palalta, kuumentamalla ja pakottamalla. Hän ei pitänyt itseään taiteilijana vaan pikemminkin ”kuparinruttaajana”. Ruokolahden taideyhdistystä perustamassa ollut Äikäs on osallistunut useisiin ammattitaiteilijoiden yhteisnäyttelyihin ulkomaita myöten. Hänellä on myös useita julkisia töitä. Kuvantekijänä saamansa huomion Äikäs koki kuitenkin ”ansiottomana arvonnousuna”. Pikemminkin huomio johtui Äikäksen mielestä siitä, että hän käytti harvinaista materiaalia, jota monet eivät käytä. Kuparipelti on kallista, ja sen työstäminen hidasta. Talvisin talonsa kellaripajassa teoksiaan työstänyt Äikäs saattoi käyttää vuodenkin luonnollisenkokoisen ihmisfiguurin tekemiseen.

M.T. KUVAT: JANNE VESIVALO

Lähde: ITE kaakossa -hankkeessa vuosina 2011–2012 tehdyt haastattelut ja videodokumentoinnit.
Haastattelijat Heidi Parkkinen, Kimmo Heikkilä, Janne Vesivalo ja Minna Tuuva. Videodokumentoija Erkki Pirtola.

Veijo Rönkkösen joogaajat, Parikkalan Patsaspuisto.
Kuva: Veli Granö

Kirjallisuus ja lähteet

MINNA HAVERI: NEULEGRAFFITI - ITE-TAITEEN KAUPUNKILAISSERKKU

KIRJALLISUUS

Blackshaw, Ric & Farrelly, Liz 2008. Street Art. In the artists' own words… Mies: RotoVision.

Dissanayake, Ellen 1995 (1992). Homo Aestheticus: Where Art Came From and Why. The University of Washington Press.

Ihatsu, Anna-Marja 2005. Käsityö suomalaisessa kulttuurissa. In Kaukinen, L. & Collanus, M. (eds.) Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. Artefakta 17. Helsinki: Akatiimi. s. 19–30.

Lewisohn, Cedar 2009. Street Art: the Grafitti Revolution. Tate Gallery Publishing 2009.

Malinen, Piritta 2011. Kannu vie – kohti taidetta? Graffitikokemus sekä graffitin ja kuvataideopetuksen vuorovaikutus. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus.

Moore, Mandy ja Prain, Leanne 2009. Yarn Bombing. The Art of Crochet and Knit Graffiti. Vancouver: Arsenal Pulp Press.

Reversegraffiti, 2012. Websites of Reverse Graffiti Advertising. www.reversegraffiti.co.uk/

Reynolds, Richard 2009 (2008). On Guerrilla Gardening: A Handbook for Gardening Without Boundaries. London: Bloomsbury.

Tracey, David 2007. Guerrilla Gardening: A Manualfesto. Gabriola Island: New Society Publishers.

Vartiainen, Leena 2010. Yhteisöllinen käsityö – verkostoja, taitoja ja yhteisiä elämyksiä. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

MIIA COLLANUS: DIY JA ITE

LÄHTEET

Atkinson, Paul (2006) Do It Yourself: Democracy and Design. Journal of Design History. (19)1. pp. 1–10.

Burisch, Nicole & Black Anthea (2007) Craft Hard, Die Free: Radical Curatorial Strategies for Craftivism in Unruly Contexts. In Follet, G. & Valentine, L. (eds.) New Craft, Future Voices. Proceedings of the Dundee Conference July 04–06, 2007. Duncan Jordanstone College of Art & Design. University of Dundee, Scotland, pp. 134–144.

Buszek, Maria Elena (2011) Introduction. The Ordinary Made Extra/Ordinary. In Buszek, M. E. (Ed.) Extra/Ordinary. Craft and Contemporary Art. Durham & London: Durham University Press. pp. 1–19.

Dale, Pete (2008) It was easy, it was cheap, so what? Reconsidering the DIY principle of punk and indie music. Popular Music History. London: Equinox Publishing Ltd. pp. 171–193.

Gauntlett, David (2011) Making is Connecting. The social meaning of creativity, from DIY and knitting to YouTube and Web 2.0. London: Polity Press.

Gelber, Stephen. 1999. Hobbies. Leisure and the Culture of Work in America. New York: Columbia University Press.

Goldstein, Carolyn (1998) Do It Yourself: Home Improvement in 20th-Century America. Princeton Architectural Press

Hackney, Fiona (2006) "Use Your Hands for Happiness": Home Craft and Make-do-and-Mend in British Women's Magazines in the 1920s and 1930s. Journal of Design History 19(1). pp. 23–38.

Harding, Thomas. 1998. Video Activism and the Protest Movement. In McKay, G. DIY Culture. Party & Protest in Nineties Britain. London: Verso. pp. 79–99.

Hemment, Drew. 1998. Dangerous Dancing and Disco Riots: The Northern Warehouse Parties. In McKay, G. DiY Culture. Party & Protest in Nineties Britain. London: Verso. pp. 208–227.

Holtzman Ben, Hughes Craig & Van Meter Kevin (2007) Do It Yourself...and the Movement Beyond Capitalism. In Shukaitis S., Graeber D. & Biddle E. (2007) Constituent Imagination: Militant Investigation, Collective Theorization: Militant Investigations, Collective Theorization. California/Edinburgh: AK Press. pp. 44–61.

St John, Graham (2001) Doof! Australian Post-Rave Culture. In St. John, G. (Ed.) FreeNRG: Notes From the Edge of the Dancefloor. Common Ground Publishing. pp. 12–57

McKay, George. 1998. DiY Culture. Party & Protest in Nineties Britain. London: Verso.

Melchionne, Kevin. 1999. Of Bookworms and Busybees: Cultural Theory in the Age of Do-It-Yourself. The Journal of Aesthetics and Art Critisism. 57 (2). pp. 247–255.

Triggs, Teal (2006) Scissors and Glue: Punk Fanzines and the Creation of a DIY Aesthetic. Journal of Design History, 19(1), pp. 69–83.

Williamson, Kathleen. (2001) Propagating Abominable Knowledge: Zines on the Techno Fringe.In St. John, G. (Ed.) FreeNRG: Notes From the Edge of the Dancefloor. Common Ground Publishing. pp. 58–87.

MINNA TUUVA: VEIJO RÖNKKÖSEN ITSE TEHTY PARATIISI

LÄHTEET

Granö, Veli 2007. Veijo Rönkkösen todellinen elämä. Helsinki: Maahenki.

Haveri, Minna 2010. Nykykansantaide. Helsinki: Maahenki.

Hyvönen, Anneli 2010. Mystinen puutarha, kirjoitus Patsaspuisto-lehdessä.

Papawassiliu, Susanne 2009. Veijo Rönkkösen haastattelu.

Tuuva, Minna 2011. Rauha Hinkkasen haastattelu.

Riva Ruoppa
Kuvat: Pentti Potkonen

Kirjoittajat

MIIA COLLANUS KM, käsityötieteen jatko-opiskelija, Tampere

VELI GRANÖ valokuvaaja, taiteilija, Porvoo

VEIKKO HALMETOJA kuvataidekriitikko, kuraattori, Helsinki

MINNA HAVERI TaT, vapaa tutkija, taidekasvattaja, Helsinki

V. A. HEIKKINEN KT, palveluinnovaatioiden yliopettaja, Janakkala

RAIJA KALLIOINEN kulttuurituottaja, Maaseudun Sivistysliitto, Helsinki

ERKKI PIRTOLA taiteilija, videodokumentoija, vapaa kirjoittaja, Helsinki

MIKKO TOIVIAINEN TaK, kuvataidekasvatuksen opiskelija, Helsinki

MINNA TUUVA projektikoordinaattori, Maaseudun Sivistysliitto, Joensuu

JOHANNA VÄKEVÄINEN TaM, vapaa kirjoittaja, Ylöjärvi

Oleg Tihonov
Kuva: Mario Del Curto

ETUKANSI
Seppo Laatunen

TAKAKANSI
Eini Saukkonen

ETULIEVE
Sylvi Hauhia

TAKALIEVE
Pertti Kuorttinen

Kuvat: Kimmo Heikkilä

Maahenki

ISBN 978-952-5870-97-8

9 789525 870978